Håndbogsreol 2

UDDANNELSE TIL OMSORG

Betænkning
afgivet af Uddannelseskommissionen
for det sociale område

ex. 2.
DET JURIDISKE LABORATORIUM VED KØBENHAVNS UNIVERSITET

BETÆNKNING NR. 571
1970

Statens trykningskontor
So 00-199 bet.

ISBN 87 503 0984 6

Indholdsfortegnelse

Side

Kommissionens etablering og hidtidige virksomhed 5

Kommissionens indstilling 10

I. Udvalgets etablering og virksomhed 17

II. Generelle overvejelser 21
1. Folkepensionister 21
De ældres bistandsbehov 21
Den offentlige bistand 23
Arbejdskraftproblemer 26
Det fremtidige behov for institutioner 27
Det fremtidige behov for bistand i private hjem 31
2. Invalidepensionister m. v. 36
3. Personalesituationen 39
4. Personalestruktur og uddannelseskategorier 42
5. Personale- og uddannelsesprognose 52

III. Uddannelsesforslag 55
1. Omsorgsassistent 55
2. Omsorgshjælper 63
3. Hjemmehjælper 65
4. Pensionistvejleder 71
5. Omsorgskonsulent 74
6. Leder 77
7. Opskolingsprogram 80

IV. Oversigter 85
1. Oversigt over foreslåede uddannelseskategorier 86
2. Oversigt over uddannelseskategoriernes placering i personalesystemerne 88

V. Udgifter og organisation 91
1. Udgifter 91
2. Organisation 94

Side

VI. Bilag 97

Nr. 1 Analyse af personaletællingen for alderdomshjem og plejehjem med tabeloversigt 99

" 2 Analyse af personaletællingen for husmoderafløsning og hjemmehjælp med tabeloversigt 119

" 3 Oversigt over personalestørrelse og personalefordeling på nogle plejehjem 131

" 4 Kort oversigt over eksisterende funktioner for ældre i Odense 135

" 5 Omsorgsarbejdet i Åbenrå 141

6 Forsøg på bedre koordination (Københavns magistrats 3. afdeling) 143

" 7 Notat vedrørende plejeassistentuddannelsen 145

Kommissionens etablering og hidtidige virksomhed

1. Socialuddannelseskommisslonen blev nedsat af regeringen ved følgende skrivelse af 24. juni 1965 fra socialministeren:

"I takt med den stærke velstandsstigning, der har fundet sted i de seneste 2 årtier, er der sket en kraftig udbygning af den sociale lovgivning. Det har været et karakteristisk træk i denne udvikling, at man har lagt stigende vægt på de forebyggende og revaliderende opgaver. Såvel udbygningen af forsorgen i almindelighed som den øgede indsats på de nævnte specielle områder stiller øgede krav om veluddannet personale på alle felter inden for det sociale område. Behovet for øget tilgang af uddannede medarbejdere har ført til, at man i de seneste år på en del områder har taget initiativet til oprettelse af nye eller udbygning af bestående uddannelser (særforsorg, børneforsorg, arbejdsanvisning), men nogen samlet drøftelse af uddannelsesproblemerne på det sociale område har ikke fundet sted.

På baggrund af det anførte har regeringen besluttet at nedsætte en kommission vedrørende uddannelsen på det sociale område.

Kommissionen må i sine overvejelser inddrage uddannelsen af personale, beskæftiget på det sociale felt i videste forstand. Dette indebærer, at ikke blot uddannelsen af personale, der er beskæftiget med administration af eller varetagelsen af sociale foranstaltninger, der direkte henhører under arbejds- og socialministeriernes områder, men også uddannelsesspørgsmål for personer inden for tilgrænsende områder bør indgå i overvejelserne. Overvejelserne bør i første række omfatte uddannelsen af personale beskæftiget inden for følgende områder:

Den almindelige offentlige forsorg,
socialforsikringen,
den offentlige arbejdsanvisning,
børne- og ungdomsforsorgen,
særforsorgen,
revalideringslovgivningen,
omsorgslovgivningen,
mødrehjælpen og
fængselsforsorgen.

Inden for de nævnte områder stilles der i vidt omfang specielle krav til de medarbejdere, der beskæftiges på de respektive områder, men der gør sig dog en række lighedspunkter gældende mellem arbejdet på disse om-

råder. Disse lighedspunkter mellem arbejdet på de forskellige felter rejser bl. a. spørgsmålet om en bedre koordinering af de enkelte uddannelser end den, der hidtil har fundet sted.

Ved overvejelserne af uddannelsesproblemerne på de nævnte felter kan det være hensigtsmæssigt at sondre mellem

a) funktioner af overvejende administrativ karakter, der varetages dels af akademikere (jurister, cand. polit, 'er m. fl. - overvejende i centraladministrationen - dels af personer med forskellige ikke-akademiske uddannelser,

b) funktioner af behandlingsmæssig karakter m. v. under eller i forbindelse med institutionsophold, der udføres dels af forskellige specialister, f. eks. læger, psykologer, lærere og socialrådgivere, dels af personer med plejemæssige, omsorgsmæssige og oplæringsmæssige opgaver,

c) funktioner i klientens hjem, der udøves af f. eks. familievejledere, omsorgskonsulenter og husmoderafløsere.

Kommissionen må i første række overveje følgende spørgsmål:

1) Tilvejebringelse af uddannelsesordninger på de områder inden for det sociale felt, hvor en uddannelse ikke findes, og hvor det ikke kan anses for fyldestgørende, at de beskæftigede først gennem arbejdets udførelse helt eller delvis erhverver sig forudsætninger for at bestride dette.

2) Udbygning af de eksisterende ordninger, hvor disse skønnes utilstrækkelige.

3) Koordinering i henseende til

a) sammenlægning af uddannelsen af personale inden for nært beslægtede arbejdsområder,

b) etablering af fælles grunduddannelse,

c) etablering af fælles efteruddannelse,

d) udveksling af erfaringer mellem de forskellige områder og tilrettelæggelse af fælles undervisningsmateriale.

4) Tilvejebringelse af sådanne vilkår under uddannelsen i økonomisk og ansættelsesmæssig henseende, at der sikres en rimelig tilgang til det sociale område.

5) Mulighederne for at sikre en løbende koordinering og a jourføring af de forskellige uddannelser.

Det bemærkes, at det forudsættes, at kommissionen for så vidt angår lærere og de forskellige grupper af akademisk uddannet personale, der beskæftiges som specialister inden for det sociale område, begrænser sig til at overveje, hvorvidt der er behov for at give disse en supplerende uddannelse af socialt indhold med specielt sigte på forholdene inden for det særlige felt, hvor pågældende beskæftiges.

Det forudsarttes, at kommissionen samtidig med at fremkomme med forslag til løsning af de forskellige uddannelsesproblemer fremsætter skøn over de med forslagenes gennemførelse forbundne udgifter og forslag til finansiering af disse.

Kommissionen har adgang til, i det omfang det skønnes påkrævet, at tilkalde sagkyndige til sine møder. "

Direktør Henning Friis, socialforskningsinstituttet, blev anmodet om at varetage hvervet som formand for kommissionen.

Til at indtræde som medlemmer af kommissionen beskikkedes i øvrigt:

Direktør S. E. Albrechtsen, Danmarks forvaltningshøjskole,

afdelingsleder fru Margrethe Appel, Mødrehjælpen i København,

forstander Carl Aude, fængselsvæsenets centralskole, nu fængselsinspektør, Nyborg,

forsorgschef N. E. Bank-Mikkelsen, statens åndssvageforsorg,

direktør H. Engberg-Pedersen, direktoratet for ungdomsundervisningen,

kontorchef Asger Friis, socialministeriet,

kontorchef Poul Gad, arbejdsdirektoratet,

sekretariatschef Edward Hee, Københavns magistrats 3. afd. ,

kst. rektor Vagn Holm, Den sociale højskole, nu kontorchef i socialministeriet,

direktør Holger Horsten, direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen,

socialdirektør Orla Jensen, Århus,

direktør Walter Johannsen, direktoratet for revalidering og forsorg,

forstanderinde, frk. Eli Magnussen, sundhedsstyrelsen,

kontorchef K. V. Stang, indenrigsministeriet.

Kontorchef Asger Friis udtrådte af kommissionen i juli 1966 i forbindelse med udnævnelse til direktør for ulykkesforsikringsdirektoratet.

Kontorchef Poul Gad blev fritaget for hvervet den 15. december 1967, og i stedet beskikkedes kontorchef K. Skovmand, arbejdsdirektoratet, som medlem.

Direktør H. Engberg-Pedersen blev i november 1966 fritaget for hvervet. I stedet beskikkedes undervisningsinspektør Hanne Søndergård Madsen, direktoratet for ungdomsundervisningen, som medlem. Hun er fra 1 november 1969 fritaget for hvervet som medlem af kommissionen, og i stedet er efter indstilling fra undervisningsministeriet beskikket undervisningskonsulent Carl Jørgensen, direktoratet for erhvervsuddannelserne.

Fuldmægtig Ole Høeg, fra oktober 1969 fungerende rektor ved Danmarks sociale højskole, deltager i kommissionens møder so[1] i observatør for socialreformkommissionens sekretariat.

Som sekretær beskikkedes fuldmægtig, nu ekspeditionssekretær A. Toft, socialministeriet. Sekretariatet er senere udvidet med fuldmægtig H. Bayer og fuldmægtig Karl Beukel.

Endvidere har seminarierektor H. Chr. Rasmussen, børneforsorgsseminariet i Jægerspris, fra sommeren 1969 været tilknyttet kommissionen som pædagogisk konsulent.

2. Kommissionen nedsatte i november 1966 et udvalg til at udrede problemer vedrørende den praktiske del af uddannelser på det sociale område. Udvalget udarbejdede en betænkning, som efter behandling i kommissionen blev afgivet til socialministeren i december 1968 og offentliggjort som betænkning nr. 524/1969 "Praktik i uddannelser til det sociale område".

3. Ved skrivelse af 3. november 1967 afgav kommissionen til undervisningsministeriet en udtalelse vedrørende udkast til lov om uddannelse af børnehave- og fritidspædagoger. Udtalelsen er optaget som bilag til det af undervisningsministeren i folketinget fremsatte lovforslag, der med enkelte ændringer er vedtaget og stadfæstet som lov nr. 209 af 21 maj 1969.

4. Ved skrivelse af 19. januar 1968 til undervisningsministeriet, socialministeriet og arbejdsministeriet fremkom socialuddannelseskommissionen med forslag til etablering af Socialt forberedelseskursus, et kursus med det sigte at indføre dem, der overvejer at gå ind i uddannelse eller beskæftigelse på det sociale felt, i væsentlige elementer af det sociale arbejde. Udtalelsen er optaget i ovennævnte praktikbetænkning som bilag E.

Forslaget er i 1968/69 realiseret forsøgsmæssigt af 6 skoler og i 1969/70 af 15 skoler (folkeskolens 10. klassetrin, 3. realklasse, ungdomsskole, aftenskole, højskole, ungdomshøjskole).

5. Ved skrivelse af 21. oktober 1969 har kommissionen til socialministeriet afgivet en betænkning om uddannelse af socionomer, der er offentliggjort som nr. 549 /1970. Betænkningen er udarbejdet i samarbejde mellem bestyrelsen for de sociale højskoler og socialuddannelseskommissionen.

6. I december 1969 afgav kommissionen til socialministeriet en betænkning "Uddannelse til kommunernes sociale forvaltning", udarbejdet af en arbejdsgruppe, hvori foruden medlemmer af kommissionen har deltaget repræsentanter for de kommunale organisationer, socialinspektørforeningen, kommunesekretærforeningen og Handels- og kontorfunktionærernes forbund. Betænkningen, der dels rummer et opskolingsprogram for eksisterende personale, dels et program for uddannelse af nye medarbejdere, er offentliggjort som nr. 548/1970.

7. I oktober 1969 afgav kommissionen til socialministeriet en betænkning "Socialpædagogiske uddannelsers indhold", udarbejdet af en arbejdsgruppe bestående af socialpædagogisk sagkyndige. Betænkningen er offentliggjort som nr. 547/1970. Der er tale om et materiale til brug ved kommissionens videre overvejelser om mulighederne for koordinering af de sociale uddannelser.

8. Ved skrivelse af 15. januar 1970 har kommissionen til arbejds- og socialministeriernes internationale afdeling afgivet en udtalelse om et for Nordisk råd fremsat medlemsforslag om videreuddannelse af socialt personale. Skrivelsen er aftrykt som bilag e i nedennævnte betænkning vedrørende uddannelse af lærerkræfter ved sociale skoler, seminarier m. v.

9. Kommissionen har samtidig med nærværende betænkning til socialministeriet afgivet en betænkning om uddannelse af lærerkræfter ved sociale skoler, seminarier m. v. Der stilles forslag om etablering af en institution til at varetage sådan uddannelse. Betænkningen offentliggøres som nr. 576/197 0.

Kommissionens indstilling

1. Ved kommissionens gennemgang af de sociale områder med henblik på vurdering af deres behov for personaleuddannelse blev det klart, at et af de største områder er omsorgen for folke- og invalidepensionister, og at dette område tillige er et af de områder, hvor der er gjort mindst for uddannelsen. Spørgsmålet var behandlet i betænkning nr. 318/1962 vedrørende alderdomshjem og plejehjem, men denne kan - efter den i mellemtiden skete udvikling og under hensyn til kommissionens bredere koordineringsopgave - ikke anses for fyldestgørende udgangspunkt for kommissionens overvejelser.

Det udvalg, der udarbejdede 1962-betænkningen, havde bl. a. kun et begrænset statistisk materiale som grundlag. Hertil kommer, at man i konsekvens af udvalgets kommissorium så på uddannelse til institutionsomsorgen isoleret og inden for denne arbejdede med en ret skarp sondring mellem på den ene side plejehjem og alderdomshjem med sygeafdeling og på den anden side andre alderdomshjem. Sondringen var i overensstemmelse med de gældende tilskudsregler m. v. , men kommissionen måtte på forhånd stille sig tvivlende overfor, om den var anvendelig i uddannelsesovervejelserne.

2. De forslag, 1962-betænkningen fremlægger for uddannelsesforanstaltninger til de to områder, bygger på sygeplejersker som basispersonale i plejehjem og lignende og sygehjælpere i alderdomshjem. Man er ikke inde på tanker om ændring i disse grunduddannelser. Forslagene går alene ud på etablering af kurser af 3 og 5 måneders varighed for henholdsvis sygeplejerske- og ikke sygeplejerskeuddannede ledere. Midlertidige lederkurser for sygeplejersker er iværksat fra 1968 under indenrigsministeriet, jfr. bemærkninger herom i nærværende betænknings punkt II. 4. 14.

Det udtales i betænkningen, at man bør sigte efter at indføre en uddannelse for ledere af alderdomshjem som den, der gennem en årrække har været gennemført i Sverige, d. v. s. en selvstændig 3-årig uddannelse med 5. måneds teori og i øvrigt praktik i plejehjem, sygehuse og sygehuse for sindslidende. Udvalget fandt sig dog ikke kompetent til at afgive en detailleret indstilling om dette spørgsmål, men foreslog, at spørgsmålet skulle tages op til videre behandling af sundhedsstyrelsen.

I september 1965 blev der afgivet en betænkning af Københavns magistrats 3. afdeling med forslag om en 2-årig uddannelse af plejeassistenter til plejehjem og alderdomshjem med sygeafdeling. Dette forslag er realiseret forsøgsmæssigt med enkelte hold fra 1966 ved Københavns fagskole for plejepersonale og ved diakonhøjskolen i Århus og vil fra oktober 1970 blive forsøgt

i Brande efter en revision af uddannelsesplanen. Der henvises herom til betænkningens bilag 7.

Erfaringerne fra forsøgene må vise, hvorledes denne uddannelse og den nedenfor omtalte omsorgsassistentuddannelse kan koordineres. En tilnærmelse er allerede indeholdt i forslaget i nærværende betænknings punkt III. 1.4.7., hvorefter plejehjemsassistenter (plejeassistenter) skal have mulighed for at gå ind på linie med omsorgsassistenter i aspirantperioden og afslutningskurset for disse for herigennem at opnå godkendelse som omsorgsassistenter.

3. Med den udvikling, som heLe problematikken omkring omsorgen for ældre befandt sig i, var det naturligt for kommissionen at se problemerne for alderdomshjem og plejehjem i sammenhæng med personalesituationen i andre former for omsorg, herunder ikke mindst omsorg i pensionisternes egne hjem.

Som første skridt anmodede man Danmarks Statistik om bistand til en udførlig oversigt pr. maj 1966 over personalet i alderdomshjem og plejehjem og en mere summarisk tælling af husmoderafløsere og hjemmehjælpere. Resultaterne heraf forelå statistisk analyserede i begyndelsen af 1968, jfr. betænkningens bilag 1 og 2.

Tællingen gav som hovedresultat, at der i ialt ca. 1200 institutioner var ca. 32. 000 pladser og ca. 14. 000 beskæftigede. Over halvdelen af disse havde ingen faglig uddannelse og kun ca. 14 pct. en egentlig faglig plejeuddannelse, hovedsagelig som sygeplejerske. Kun halvdelen af dem, der var ansat som sygeplejerske, havde fuld arbejdstid. Der var store forskelle mellem personaleforholdene efter institutionernes størrelse, beliggenhed, ejerforhold og type.

Lignende forhold kom frem vedrørende husmoderafløsere og hjemmehjælpere. En tælling pr. 31/3 1967 viste, at 10.000 hjemmehjælpere ydede bistand til ca. 38.000 husstande. Over halvdelen af hjemmehjælperne havde hverken den særlige hjemmehjælperuddannelse eller anden huslig uddannelse.

4. Efter drøftelse af blandt andet disse oplysninger nedsatte kommissionen i maj 1968 det udvalg, der har udarbejdet nærværende betænkning. Om udvalgsarbejdet henvises til afsnit I.

Kommissionen har i møder i juni-juli 1970 behandlet omsorgsudvalgets betænkning.

Kommissionen kan i det hele tiltræde de i betænkningen fremførte synspunkter og forslag, men finder anledning til at fremkomme med følgende uddybende eller supplerende bemærkninger.

5. Under de generelle overvejelser i betænkningens afsnit II er der peget på tendenser i udviklingen af samfundets bistand, som vil føre til en meget betydelig stigning i antallet af medarbejdere såvel i institutioner som i omsorgen for pensionister i egne hjem.

Allerede forøgelsen af antallet af ældre fra ca. 550. 000 i alderen 65 år og derover i 1965 til ca. 720.000 i 1985 indicerer en sådan stigning, men hertil kommer et stort, hidtil udækket alvorligt plejebehov, der nu ved undersøgelser og opsøgende virksomhed er kommet frem i lyset. Endelig må den ulige standard for de bestående institutioner forventes at skulle udjævnes

i de kommende år på et niveau, der svarer til de institutioner, der bygges i dag.

Såfremt disse behov skulle tilfredsstilles, skønner udvalget, at der på institutionsområdet måtte ske en forøgelse af personalet fra 14. 000 i 1966 til ca. 70. 000 i 1985, altså en femdobling. Til omsorgen i private hjem (incl. husmoderafløsning) skulle der samtidig ske en fordobling, nemlig fra ca. 17.000 i 1966 til ca. 35.000 i 1985.

Ved en ekstra kraftig indsats i hjemmeomsorgen skulle det være muligt at opnå en mindre begrænsning af personalebehovet, men selv under disse forudsætninger vil der dog være behov for en forøgelse af den samlede medarbejderstab fra ca. 31.000 i 1966 til ca. 98.000 i 1985, altså godt og vel en tredobling i løbet af en 20-års periode.

Udover de her nævnte behov i omsorgen for folkepensionister må der regnes med et betydeligt behov til omsorgen for invalidepensionister og andre handicappede.

Disse arbejdskraftbehov må ses i lyset af, at der også på andre store områder for offentlig service regnes med tilsvarende stigende arbejdskraftbehov. I finansministeriets redegørelse "Hovedtendenser i sundheds- og forsorgsinstitutionernes udvikling frem til 1985" (juli 1969) er der opstillet alternative beregninger over det samlede personale ved de almindelige sygehuse i 1985, udvisende henholdsvis fordobling og tredobling. Samtidig må man se i øjnene, at det samlede udbud af indenlandsk arbejdskraft i samme periode vil være stagnerende.

Der kan være grund til at understrege, at de anførte tal for behovet for medarbejdere er beregninger på grundlag af en række af udvalget angivne forudsætninger. Forudsætningerne forekommer imidlertid at være ret realistiske, idet de bygger dels på en befolkningsudvikling, der for denne aldersklasse lader sig forudsige med ret stor nøjagtighed, dels på den socialpolitik, som er nedfældet i gældende lovgivning, og endelig på den eksisterende viden om de ældres forhold, bl. a. fra socialforskningsinstituttets undersøgelser.

Alt i alt må man derfor gå ud fra, at de anførte tal for bistandsbehov, personaleforbrug og uddannelsesbehov angiver en omtrentlig størrelsesorden for de krav, det offentlige stilles over for i en overskuelig fremtid, såfremt den nuværende lovfæstede linie for omsorgsarbejdet forlænges 15 år frem i tiden.

6. Kommissionen finder det imidlertid tvivlsomt, om det vil være muligt fuldt ud at tilfredsstille de beregnede behov for arbejdskraft. Kommissionen skal senere vende tilbage til en samlet vurdering af personalesituationen på hele det sociale område, men skal foreløbig pege på, at det må anses for nødvendigt sideløbende med opbygning af et stærkt påkrævet uddannelsessystem at overveje, på hvilken måde det vil være muligt at formindske stigningen i den samlede medarbejderstab uden en forringelse af den service for befolkningen, som omsorgslovgivningen for ældre og handicappede lægger op til.

Omsorgen må formentlig undergå en drejning i retning af, at pensionisterne i højere grad hjælpes til selv-aktivitet og samarbejde omkring opbygningen af en tilfredsstillende tilværelse som pensionist. Den sociale indsats vil herigennem få en forebyggende, pædagogisk karakter. En mulig besparelse

i personaletallet gennem intensivering af omsorgsarbejdet i den anførte retning vil imidlertid stille øgede krav til medarbejdernes uddannelsesmæssige forudsætninger. Det gælder også områder som kontaktformidling, underholdning og oplysningsarbejde, som i fremtiden vil kræve en mere professionel indsats.

7. Kommissionen kan tiltræde betænkningens forslag om et sammenhængende uddannelsessystem til omsorgen for folke- og invalidepensionister bestående af

en bred socialpædagogisk erhvervsuddannelse til omsorgsassistent,

to kortere medhjælperuddannelser til omsorgshjælper og hjemmehjælper,

to korte specialuddannelser til pensionistvejleder og omsorgskonsulent,

en videreuddannelse til lederstillinger,

et opskolingsprogram for det eksisterende personale.

Der henvises i øvrigt til oversigt 1 i afsnit IV.

Arbejdets mangfoldighed bevirker naturligt en flerhed af personalekategorier og uddannelseskategorier, men der er i betænkningen tilsigtet en begrænsning til nogle få, brede kategorier. Inden for disse forudsættes udviklet milde specialiseringer med valgmulighed og udviklingsmulighed for den enkelte studerende og medarbejder.

Man skal ikke mindst pege på nødvendigheden af et system af efter- og videreuddannelsestilbud som middel til at undgå, at medarbejderne stivner i den een gang indlærte arbejdsform.

Efteruddannelse skal endvidere tjene til at lette overgang imellem forskellige grene af omsorgsarbejde og til (eller fra) anden socialpædagogisk virksomhed.

Det bør tilstræbes, at grunduddannelserne opbygges på en sådan måde, at enkelte elementer kan anvendes som efteruddannelseskurser.

8. Der har under kommissionens drøftelser været nogen betænkelighed ved risikoen for, at der bliver for mange uddannelseskategorier med usikkerhed om arbejdsfordeling og professionel kompetence til følge. Man må være opmærksom herpå og til stadighed være parat til at justere uddannelsessystemet, efterhånden som der indvindes erfaringer. På den anden side er allerede det foreliggende uddannelsesprogram udtryk for en forenkling i forhold til det meget varierede billede, der tegner sig af omsorgsarbejdet og personalesituationen.

9. Af de enkelte uddannelser, der stilles forslag om, er den mest vidtrækkende uddannelsen til omsorgsassistent. Det er den eneste egentlige grunduddannelse i systemet.

Ved opbygningen af denne uddannelse er der taget hensyn til størst mulig overensstemmelse med de øvrige socialpædagogiske uddannelser med hensyn til uddannelsens indhold og niveau. Herved tilstræbes bl. a. at lukke op for flere sociale felter som et fælles arbejdsmarked, jfr. bemærkningen

i punkt 1.4. om, at uddannelsen vil være anvendelig inden for andre sociale områder.

Uddannelsen er holdt på niveau med uddannelserne til børnehave- og fritidspædagog, således som de er fastlagt i lov nr. 209 af 21. maj 1969. Det gælder for såvidt angår adgangsbetingelser og den teoretiske uddannelses længde. Med hensyn til uddannelsens indhold har man navnlig draget nytte af erfaringerne fra uddannelserne til omsorgsassistent inden for åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg. Til en vis grad kan man tale om en videreudvikling af disse uddannelser.

10. Kommissionen er blevet orienteret om tendenser på andre erhvervsuddannelsesområder til at opbygge uddannelserne trinvis og med et betydeligt indslag af almen undervisning. Det tilsigtes herved at udskyde de studerendes endelige erhvervsvalg inden for det enkelte erhvervsområde længst muligt samtidig med, at den fælles basisuddannelse vil muliggøre et senere skift samt lette ajourførende og videregående efteruddannelser.

Kommissionen finder, at allerede det foreliggende forslag til omsorgsassistentuddannelse tilsigter et bredere arbejdsfelt end de fleste af de hidtidige socialpædagogiske uddannelser.

Det er næppe muligt på nuværende tidspunkt at tage et større skridt i retning af det alment erhvervsuddannende uden yderligere forlængelse af studietiden, men man bør i det videre arbejde med opbygning af uddannelsen holde sig orienteret om den udvikling, som foregår på andre uddannelser på dette niveau. Kommissionen tager for sit vedkommende problemet med i sine videre overvejelser om et samlet system for de sociale uddannelser.

Der er enighed om det ønskelige i størst mulig åbenhed såvel med hensyn til rekrutteringsgrundlag som med hensyn til videreuddannelse og erhvervsskift. I den forbindelse har man været inde på de vanskeligheder, der kan være for dem, der i en mere moden alder ønsker at erhverve en social uddannelse. Der er enighed om, at denne gruppe kan tilføre feltet en betydningsfuld arbejdskraft. Man må henstille til det almindelige uddannelsesvæsen, f. eks. over fritidslovgivningen, at sikre personer i den modnere alder mulighed for at supplere deres skolekundskaber op til det niveau - 9. klasse med statskontrolleret prøve - som foreløbig skønnes at være minimum som grundlag for en socialpædagogisk uddannelse.

11. Kommissionen har hæftet sig ved, at der i beskrivelsen af de funktioner, hvortil uddannelsen til omsorgsassistent skal kvalificere, ikke indgår medicingivning. Man er opmærksom på de særlige risikomomenter, der er knyttet til medicingivningen, men finder, at denne indgår i den grad i det daglige omsorgsarbejde, at det ikke er rimeligt at holde den uden for omsorgsassistentens kompetence. Kommissionen finder det derfor ønskeligt, at man i uddannelsen indlægger sådanne elementer, at omsorgsassistenterne kan blive kvalificerede til medicingivning.

12. Uddannelsen til omsorgshjælper er tænkt som et sidestykke til sygehjælperuddannelsen inden for sundhedsvæsenet. Tilsvarende korttidsuddannelse findes ikke på de øvrige socialpædagogisk prægede institutionsområder, bortset fra den 1-årige barneplejeuddannelse, som der er stærke ønsker inden for børneforsorgen om at få afskaffet til fordel for den fulde børneforsorgspædagoguddannelse. Nar kommissionen desuagtet kan tiltræde, at der

nu etableres en korttidsuddannelse til alderdomshjem og plejehjem, hænger det sammen med, at det som anført i betænkningens punkt II. 4. 6. er urealistisk at forestille sig alle omsorgsfunktioner udført af fuldt uddannede omsorgsmedarbejdere, men også med de gode erfaringer, der har været med sygehjælperne.

13. Uddannelsen til hjemmehjælper ligger på niveau med omsorgshjælperuddannelsen. På grund af den relativt korte uddannelsestid er det nødvendigt at have to uddannelser, men der bør tilstræbes størst mulig overensstemmelse i indholdet, således at der bliver nem adgang til at skifte fra det ene til det andet arbejdsfelt. Samarbejde om uddannelserne må også tillægges betydning for nedbrydning af den skarpe skillelinie mellem omsorg i hjemmet og i institution.

I hjemmehjælperuddannelsen knytter der sig særlige vanskeligheder til den praktiske del af uddannelsen, fordi hjemmehjælperen arbejder alene i det enkelte hjem. En praktikant kan derfor vanskeligt være under konstant vejledning som i en institution. Der må derfor lægges vægt på, at kursusuddannelsen kan få et så praktisk tilsnit som muligt, f. eks. ved indretning af forskellige former for demonstrationslokaler m. v.

Der må endvidere tillægges uddannelsen af tilsynsførende og ledere stor betydning, idet den rette anvisning af og instruktion af hjemmehjælperen og adgang for denne til løbende støtte i arbejdet spiller en afgørende rolle for hjælpen som middel til at fremme pensionistens trivsel og derved eventuelt til at undgå institutionsanbringelse.

14. De foreslåede uddannelser til <u>pensionistvejleder</u> og <u>omsorgskonsulent</u> er af en anden karakter end uddannelserne til omsorgsassistent og omsorgshjælper, idet det er kurser, der supplerer forudgående uddannelse og/eller erfaringer fra beskæftigelse på tilgrænsende områder. Herved kan man til specielle dele af omsorgsarbejdet, vejledning, aktivering m. v. , drage nytte af mennesker, navnlig i en mere moden alder, der har fået særlig interesse for dette arbejde uden at ville gå ind i eller have behov for en grunduddannelse. Der virker allerede et betydeligt antal af sådanne medarbejdere under kommunale socialforvaltninger eller i organisationer og foreninger. Såvel fra kommuner og organisationer som fra medarbejderforeninger er der kommet ønsker om kursusudbygning af deres forudsætninger for arbejdet.

Kommissionen anerkender uddannelsesbehovet. Vejledning i pensionisternes rettigheder og muligheder er på lignende måde som børne- og ungdomsværnenes familievejledning en udbygning af socialkontorernes daglige virksomhed. Individuelle og kollektive aktiveringsforanstaltninger hører i højere grad sammen med dag- og døgninstitutionerne. Kommissionen kan tiltræde, at den store spændvidde i opgaverne gør det påkrævet at etablere to kursustyper for henholdsvis pensionistvejledere og omsorgskonsulenter. Usikkerheden vedrørende omsorgsarbejdets udvikling såvel med hensyn til indhold som udbredelse gør det dog naturligt, at disse uddannelser iværksættes som forsøg med særlig opmærksomhed fæstnet ved mulighederne for koordinering indbyrdes og med andre uddannelser. Der er fra håndarbejds- og husholdningsskoler givet udtryk for interesse for samarbejde med hensyn til omsorgskonsulentuddannelsen.

Med disse to uddannelser bevæger man sig ind på arbejdsfelter med

store udviklingsmuligheder i retning af forebyggende aktiviteter og rådgivning for stadig videre kredse.

Det generelle forbehold vedrørende prognoserne gælder i særlig grad pensionistvejlederkategorien. Der er endnu kun få kommuner, der har ansat specialpersonale til den vejledningsopgave, som er så stærkt betonet i omsorgsloven af 1968. De fleste steder indgår vejledning i socialkontorers, hjemmehjælperes og institutionspersonalets daglige arbejde. Den foreslåede udbygning af disse personalekatategoriers uddannelse kan formentlig i nogen grad overflødiggøre indsats af specialuddannede pensionistvejledere. Behovet herfor vil bl. a. være meget afhængigt af, hvor vidt man vil udstrække det opsøgende arbejde.

For så vidt angår omsorgskonsulenternes virkefelt, har man et noget bedre udgangspunkt dels i omsorgsloven og de dertil knyttede cirkulærer, dels i talrige private og kommunale initiativer, der allerede nu tilsammen beskæftiger ca. 1.000 medarbejdere.

15. Af betænkningens afsnit V, Udgifter og organisation, fremgår, at de fremsatte forslags realisation indebærer meget betydelige udgiftsbeløb. Den anslåede årlige udgift på ca. 60-65 mill. kr. må dog ses i relation til en samlet udgift til omsorgen for folke- og invalidepensionister, inclusive husmoderafløsning og hjemmehjælp, på ca. 1200 mill. kr. i 1970/71. Denne udgift (der ikke omfatter pensioner og lignende kontantydelser og således hovedsagelig består af lønudgifter) må forventes at stige betydeligt i de kommende år i takt med plejehjemsbyggeriet og udbygningen af det øvrige omsorgsarbejde. I budgetoverslaget er således regnet med tilsvarende udgifter i 1973/74 på ca. 1600 mill. kr. De foreslåede uddannelsesudgifter svarer altså til 4 pct. af de samlede omsorgsudgifter bortset fra pensioner og lignende. Uddannelsen af kvalificerede medarbejdere tjener bl. a. til at sikre bedst mulig nytte af disse udgifter.

Det må endvidere tages i betragtning, at et særligt uddannelsesprogram til omsorgsområdet tildels træder i stedet for uddannelse af sygeplejersker, sygehjælpere og terapeuter m.v. , der ellers i større antal måtte beskæftiges i omsorgsarbejdet.

Kommissionen kan derfor også ud fra økonomiske synspunkter anbefale, at de i nærværende betænkning fremsatte forslag realiseres snarest muligt.

16. Betænkningen indgår i kommissionens videre overvejelser om koordinering af de sociale uddannelser. Der kan i forbindelse hermed fremkomme forslag til justering af de nu fremførte forslag, men det er kommissionens opfattelse, at disse justeringer ikke vil blive af så indgribende karakter, at der er grund til at udsætte iværksættelse af den foreslåede uddannelsesvirksomhed.

I. Udvalgets etablering og virksomhed

1. Nedsættelsen af omsorgsudvalget blev besluttet i socialuddannelseskommissionens møde den 29. april 1968.

Udvalget blev etableret med direktør H. Friis, socialforskningsinstituttet, som formand og med følgende medlemmer:

Forstander Jens V. Christensen, Landsforeningen af forsorgsledere,

sekretariatschef Edward Hee, Københavns magistrats 3. afdeling,

konsulent Else Larsen, socialministeriet,

husholdningsinspektør Hanne Søndergaard, undervisningsministeriet,

forstanderinde Eli Magnussen, sundhedsstyrelsen,

socialinspektør F. Mørck, Åbenrå,

forstander Børge Nielsen, personalehøjskolen.

Ekspeditionssekretær A. Toft og fuldmægtig H. Bayer, socialministeriet, har fungeret som sekretærer for udvalget.

I november 1969 udtrådte husholdningsinspektør Hanne Søndergaard af udvalget, idet hun pr. 1. november 1969 havde taget sin afsked fra undervisningsministeriet for at overtage rektorstillingen ved Det Suhr'ske husholdningsseminarium og derfor ønskede at udtræde af uddannelseskommissionen og derunder hørende udvalg.

Overlæge Bent Mackeprang, De gamles By, nu Københavns kommunehospital, indtrådte i udvalget i november 1969.

Forstander H. C. Rasmussen, Jægerspris børneforsorgsseminarium, har som socialpædagogisk konsulent for uddannelseskommissionen deltaget i udvalgets møder fra oktober 1969.

2 Udvalget blev nedsat med den opgave at overveje alle spørgsmål vedrørende uddannelse af personale til omsorg for folkepensionister og invalidepensionister m. fl. i og uden for institution.

Til at afgrænse den stillede opgave har udvalget anvendt loven af 1968 om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister, der i et vist omfang også omfatter personer, der modtaget pension i henold til lov om pension og hjælp til enker m. fl., og den opregning af former for omsorg, som er indeholdt heri og i socialministeriets cirkulære af 27. februar 1969. Det drejer sig om:

Vejledning,
indretning af bolig,
ydelse af hjælpemidler m. v. ,
hjemmehjælp,
medhjælp i kollektivboliger for invalider eller folkepensionister,
omsorgsarbejde,
hjemmebesøg,
pensionisthøjskoler,
klubarbejde, dagcentre m. v. ,
levering af måltider,
hårpleje,
fodpleje.

Endvidere forskellige former for opholdsinstitutioner, nemlig:

Alderdomshjem,
plejehjem,
særlige institutioner for handicappede,
hjem for yngre og andre særlige grupper.

Hjemmehjælp er lovgivningsmæssigt og i høj grad også praktisk knyttet sammen med husmoderafløsning, der derfor er inddraget i overvejelserne, hvor det er skønnet nødvendigt. I samme forbindelse må nævnes hjemmesygeplejen, idet der er en nær forbindelse mellem dækning af behovet for hjemmehjælp og hjemmesygepleje.

3. Udvalget er opmærksom på den sammenhæng, der er mellem området for den sociale omsorg og syge- og sundhedsvæsenet, og de tanker, der eksisterer om eventuel hel eller delvis administrativ sammenkobling af disse områder.

Man er endvidere opmærksom på, at der er en nær sammenhæng mellem udviklingen af den almindelige omsorg for folkepensionister og invalidepensionister og det område, der dækkes af statshospitalerne og andre psykiatriske helbredelsesinstitutioner og hertil knyttede plejehjem.

Af tidsmæssige grunde har man imidlertid undladt at komme nærmere ind på de nævnte tilgrænsende områder.

Også det område, som traditionelt henhører under statens åndssvageforsorg og den øvrige særforsorg, er ladet ude af betragtning, hvor det er muligt. Dette er kun udtryk for en foreløbig arbejdsfordeling mellem omsorgsudvalget og andre udvalg m. v. , som beskæftiger sig med personaleproblemer, der hører under socialuddannelseskommissionen.

4 Udvalget har holdt 17 møder. I det afsluttende møde den 23. maj 1970 var der enighed om nærværende betænkning.

På grundlag af de i afsnit II indeholdte generelle overvejelser om bistandsbehov og heraf følgende personalebehov har udvalget i afsnit III opstillet og struktureret en række uddannelsesforslag for omsorgsområdet. I afsnit IV er indeholdt oversigter over de foreslåede uddannelseskategorier og disses placering i den fremtidige personalestruktur.

De uddannelser, man må have til dækning af omsorgen for folke- og invalidepensionister, vil også være anvendelige inden for særforsorgen m. fl. områder, eventuelt med mindre overgangs- eller tillægskurser. Dette betyder imidlertid så lidt i forhold til det meget store område, som omsorgen for folke- og invalidepensionister udgør, at udvalget har fundet det forsvarligt foreløbig at se bort herfra ved dimensionering af omsorgsuddannelserne.

I afsnit V har udvalget opstillet skøn over de med forslagene forbundne udgifter og overvejet nogle organisatoriske spørgsmål.

Hermed afgives betænkningen til socialuddannelseskommissionen.

København, juni 1970.

Jens V. Christensen	Else Larsen	F. Mørck
H. Friis (formand)	Bent Mackeprang	Børge Nielsen
Edward Hee	Eli Magnussen	H. C. Rasmussen
		/ A. Toft
		H. Bayer

II. Generelle overvejelser

1. FOLKEPENSIONISTER

DE ÆLDRES BISTANDSBEHOV

1 1. Gruppen af folkepensionister er karakteriseret ved, at de modtager folkepension og altså med få undtagelser er over 67 år eller, for så vidt angår enlige kvinder og kvinder gift med folke- og invalidepensionister, 62 år eller derover. Bortset herfra er der i virkeligheden tale om en meget uensartet befolkningsgruppe med meget varierende livsforhold, f. eks. med hensyn til helbred, økonomiske kår, boligforhold, tilknytning til arbejdslivet, kontakter med familie, pårørende og andre og med hensyn til indstilling til tilværelsen.

Der er ikke tale om en befolkningsgruppe, som i almindelighed adskiller sig fra de yngre aldersgrupper af voksne. De ældre udgør således ikke som helhed en problemkategori. Der er f. eks. flere ældre end yngre, som har vanskeligheder med helbredet, men det er dog kun ca. 1/3, der har været sengeliggende i løbet af 1 år, og kun godt 10 pct. , der har været indlagt på hospital. De ældres tilknytning til arbejdsmarkedet er begrænset, men man finder dog ældre højt op i årene i fuld vigør og arbejdende i erhvervslivet på linie med yngre.

1. 2 Langt den største del af de ældre klarer sig uden offentlig bistand, bortset fra den økonomiske hjælp i form af folkepension. Såfremt der i denne store gruppe af tilsyneladende selvhjulpne er mange, som i virkeligheden har brug for hjælp, er der en mulighed for, at der vil komme et stærkt pres på det offentlige for at skaffe personale til at dække det behov for bistand, som ellers hidtil ikke er blevet dækket eller er dækket uden det offentliges medvirken.

1. 3 Ved overvejelse af personaleproblemerne i omsorgsarbejdet må interessen koncentrere sig om de ældre, som har vanskeligheder. I det følgende skal derfor - hovedsagelig på grundlag af socialforskningsinstituttets undersøgelse "De ældres levevilkår" (instituttets publikationer nr. e 17, 23, 28, 29, 33 og 40) - omtales, hvad man ved om de ældres vanskeligheder på nogle af de områder, som omsorgsloven tager sigte på.

1. 4. Af befolkningen på 65 år og derover havde i 1966 ca. 32. 000 eller ca. 6 pct. ophold i alderdomshjem og plejehjem. Formentlig ca. 2 pct. befandt sig i sygehuse eller statshospitaler.

Af dem, der ikke var i en institution, var ca. 2 pct. eller ca. 10. 000 mere varigt sengeliggende. Af de øvrige kunne 8 pct. eller ca. 40. 000 ikke komme uden for huset, og yderligere 14 pct. eller ca. 7 0. 000 kunne kun gå udendørs med besvær.

1. 5. Godt halvdelen af de ældre over 65 år havde deres fulde førlighed, d. v. s. at de uden besvær kunne klare de daglige aktiviteter såsom at gå udendørs, gå på trapper, gå omkring i huset, vaske sig, klæde sig på og pleje fødderne.

Førligheden aftager - ligesom mobiliteten - som regel med stigende alder, men af dem, der var over 80 år, havde dog ca. 40 pct. af mændene og 25 pct. af kvinderne bevaret fuld førlighed. Ca. 20 pct. , eller i alt ca. 100. 000 personer, havde betydeligt besvær med at klare flere af de nævnte daglige aktiviteter.

1.6. Det er kun en forholdsvis lille del af dem, der har besvær med at klare sig, der får bistand fra det offentlige i form af husmoderafløsning eller hjemmehjælp. Det er i de fleste tilfælde familie, der hjælper, hvis der hjælpes. Det største behov for bistand til let husligt arbejde og/eller madlavning har enlige mænd, men ifølge ældreundersøgelsen får kun 14 pct. af de mænd, der er afhængige af hjælp, husmoderafløsning, hjemmehjælp 0. 1. Henimod halvdelen af de enlige mænd, der havde brug for hjælp til husligt arbejde, måtte klare sig uden hjælp. Det samme gjaldt kun for ca. 8 pct. af dem, der var afhængige af hjælp til madlavning. Tilsvarende resultater er man kommet til ved at spørge om, hvem der hjælper under sygdom.

1. 7. Socialforskningsinstituttets undersøgelse: Pleje- og omsorgsbehov blandt ældre i Holstebroområdet (Studie nr. 12/1968) bekræfter, at pensionisterne i de fleste tilfælde klarer de daglige huslige aktiviteter selv eller ved bistand fra ægtefælle. I de tilfælde, hvor de modtager hjælp, er det først og fremmest børn og andre slægtninge, der hjælper. Privat hushjælp spiller også en betydelig rolle, medens den kommunale hjælp som anført kun udgør en meget beskeden del af den samlede bistand.

1. 8. Ældreundersøgelsen viser, at de ældres boliger med hensyn til størrelsen og kvalitet ikke afviger væsentligt fra den samlede boligmasse.

Ca. 2 0 pct. af de ældre over 62 år ønskede at flytte. Der er således behov for bistand til bedring af de ældres boligforhold, f. eks. i form af vejledning og økonomisk bistand til ændring i indretning, vejledning vedrørende flytning og tilbud om andre boligformer. Dette bistandsbehov har direkte relation til behovet for plejehjem og andre institutioner.

1. 9 Til de forhold, som har betydning for de ældres trivsel og dermed for det offentliges bistand, hører kontakten med omverdenen. Ældreundersøgelsen viste, at antallet af isolerede ældre ikke er højt De enligtboende

ældre udgør ca. 25 pet. af samtlige ældre i alderen 62 og derover. Af disse var kun ca. 5 pct. egentlig isolerede, karakteriseret som personer, som i en uge ikke havde haft nogen form for kontakt, hverken med familie, slægt, venner, naboer eller andre personer.

Ca. 16 pct. af samtlige ældre (både enlige og ikke-enlige) sagde, at de ofte eller af og til følte sig ensomme.

Selv om ensomhedsfølelse således ikke er noget meget udtalt og udbredt problem, er der noget, der tyder på, at behovet for bistand til kontakt med omverdenen er betydeligt.

Ved Holstebro-undersøgelsen fandt man således, at 46 pct. af de ældre var interesserede i mindst 1 af følgende 8 forskellige omsorgsforanstaltninger: Hjemmebesøg, klubv rksomhed beskæftigelsesterapi, undervisning, foredrag, studiekredse, ferieophold og højskoleophold.

Det bemærkes, at denne undersøgelse følges op med tilsvarende undersøgelser i andre kommuner.

DEN OFFENTLIGE BISTAND

1. 10. Den klassiske form for offentlig bistand til ældre er en pengeydelse, der sætter den pågældende i stand til selv at klare sine problemer vedrørende ernæring, bolig, daglig husførelse m. v. Som det fremgår af foranstående oversigt over de ældres situation, er det stadig det almindeligste, at de ældre på denne basis klarer sig uden yderligere offentlig bistand.

Fra et tidligt tidspunkt har der dog været nogle, som ikke har været i stand til at sørge for bolig, selv med den offentlige pengehjælp. For dem er der gennem tiderne etableret forskellige boligformer med tilknyttede serviceforanstaltninger af varierende omfang.

Indtil slutningen af forrige århundrede kom ubemidlede ældre under fattigvæsenet og kunne eventuelt anbringes på fattiggården.

Fra 1891 blev det obligatorisk for kommunerne at sørge for plads i særlige alderdomshjem eller plejehjem, enten kommunale, selvejende eller private. Fra 1937 har man yderligere opført særlige boliger for folkepensionister (aldersrentenydere). I 1950-erne supplerede man med en tilskudsordning til byggei'i, hvor nogle få lejligheder pr. opgang eller pr. blok reserveres for folkepensionister. Efter boligforliget i 1966 har de ældre adgang til den almindelige boligsikringsordning efter særligt fordelagtige regler. Med omsorgsloven er man kommet ind på at yde støtte til dækning af særlige udgifter til medhjælp for invalide- og folkepensionister i kollektivboliger.

1.11. Der er således i dag en ret bred vifte af muligheder for bistand til at løse boligproblemet for de ældre. Disse muligheder er i tidens løb suppleret med andre former for bistand: Praktisk bistand i hjemmet (hjemmehjælp og husmoderafløsning), hjemmesygepleje og anden omsorg. Med omsorgsloven af 1968 er der taget skridt til integrering af bistandsformerne til et mere sammenhængende system af mere eller mindre intensive eller omfattende servicetilbud. Bistandsordningerne er i vidt omfang obligatoriske for kommunerne, men der er endnu langt igen, før de over alt er

fuldt dækkende, f. eks. således at pensionisterne har valgfrihed mellem de forskellige bistandsformer.

1. 12 Der er en række tendenser i udviklingen i retning af yderligere forøgelse af behovet for offentlig bistand.

For det første må nævnes befolkningsudviklingen. Antallet af personer i alderen 65 år og derover forøges fra ca. 550. 000 i 1965 til formentlig ca. 720. 000 i 1985 eller med ca. 30 pct. Det er vanskeligt at sige, om bistandsbehovet stiger i takt med denne befolkningsudvikling, men det er mest realistisk at regne med, at det vil være tilfældet.

1 13. Dernæst må man hæfte sig ved det "skjulte" plejebehov, der er kommet for en dag ved de senere års undersøgelser, først og fremmest socialforskningsinstituttets nævnte undersøgelse "De ældres levevilkår".

Ikke mindst ligger der en tendens til forøget behov for offentlig bistand i den kendsgerning, at den væsentligste bistand hidtil ikke er ydet af det offentlige, men af familien og andre pårørende. Teoretisk kan man tænke sig, at familien overtager en større del af bistanden end hidtil. Mere sandsynligt forekommer det dog, at bl. a. det forholdsvis mindre antal "børn" i forhold til ældre og den omstændighed, at kvinderne i den yngre generation i høj ere grad er blevet udearbejdende, vil trække i retning af forholdsvis mindre bistand fra familien.

Det er også muligt, at den nærmere undersøgelse, som vejledning og opsøgende arbejde indebærer, vil afsløre, at en del af den bistand, der ydes af pårørende, betyder en stor byrde for dem, og at bistanden i nogle tilfælde er utilstrækkelig. Der er derfor mulighed for, at en del af den bistand, der hidtil er ydet af familie, i fremtiden må ydes af det offentlige.

Denne tendens kan modvirkes ved, at socialforvaltningen i højere grad end hidtil er opmærksom på, at den enkelte pensionist som regel er medlem af en familiegruppe, og at den bistand, der ydes til at modvirke pensionistens problemer, derfor må have hele familiesituationen for øje. Der kan med forsigtighed drages paralleller til familieprincippet på tilbudsbasis i moderne børne- og ungdomsforsorg. Som eksempler på foranstaltninger til aflastning af familien kan nævnes økonomisk hjælp til, at en datter (eller søn) helt eller delvis bliver hjemme for at passe svagelige forældre, vejledning vedrørende pleje m. v. , døgninstitutioner til kortere ophold, dagcentre, pensionistrejser m. v.

1. 14. I samme forbindelse kan peges på den tendens, der må formodes at blive til større vanskelighed med at skaffe privat servicebistand. Det gælder privat hushjælp, der hidtil har spillet en lige så stor rolle som hjemmehjælp.

Udbudet af den kvindelige arbejdskraft, som traditionelt påtager sig husligt arbejde, må antages at blive formindsket f. eks. som følge af, at længere almen skolegang og erhvervsmæssig uddannelse lægger beslag på en stadig større del af de år, som tidligere af mange kvinder anvendtes til husligt arbejde af forskellig slags. Samtidig bliver efterspørgslen efter denne arbejdskraft fra sundheds- og socialsektoren stadig større.

1. 15 Hele udviklingen har formentlig en selvforstærkende karakter. Presset på sygehuse og plejeinstitutioner er med til at få myndighederne til at intensivere bistanden i hjemmet og at udbygge den med nuancerede tilbud om service og trivselsfremmende foranstaltninger. Herved bliver den offentlige bistand attraktiv og mere almindelig, og det vil øge de ældres interesse i at udnytte bistandsmulighederne. Det forekommer sandsynligt efter udviklingen på andre sociale områder, f. eks. børnehaver og vuggestuer, at det mere og mere vil blive opfattet som en selvfølge, at det offentlige overtager stadig flere af de opgaver, som tidligere - ofte med store vanskeligheder - blev udført af familie, af betalt, privat hushjælp eller af den ældre selv. Jo flere, der får bistand, desto flere vil derfor efterspørge bistand.

1 16 Denne udvikling forstærkes yderligere, når man - som forudsat i omsorgsloven - sætter vejledning om servicemulighederne i system og måske ligefrem opsøger bistandsbehov for at få dem frem til forebyggende behandling på et tidligt stadium.

1. 17 Det er imidlertid ikke kun en forøgelse af det samlede omfang af bistand af offentlig eller halvoffentlig karakter, der må forudses. Det er også sandsynligt, at vægten mellem og arten af bistandsbehov og bistandsformer vil undergå forandringer.

Der er i de senere år i en række byer indrettet langtidsmedicinske afdelinger under sygehusvæsenet og intensive plejeinstitutioner under socialvæsenet (geriatriske afdelinger).

Der er endvidere sat ind med udbygning af samarbejdet mellem sundhedsvæsen og socialvæsen omkring visitation til og udskrivning fra sådanne afdelinger.

De hidtidige erfaringer tyder på, at man fra nævnte afdelinger i højere grad end tidligere kan udskrive patienter til deres egen bopæl og herved reducere behovet for plejehjemspladser.

Der findes i dag bistandsformer, f. eks. dagcentre, madudbringning, pensionisthøjskoler m. m. , som var praktisk talt ukendte for få år siden.

På samme måde må man nok være forberedt på, at ældreomsorgen i de kommende år kan få opgaver, som man vanskeligt kan forestille sig i dag, eller at vægten mellem bistandsformerne forskydes. I de senere år har det f. eks. været en almindelig anerkendt målsætning, at bistand i hjemmet skal have prioritet forud for institutionsophold. Herved er der åbnet for et bistandsbehov, som tidligere ikke kom frem, nemlig hos pensionister, som ikke kunne tænke sig at komme på en institution. Det er imidlertid ikke umuligt, at den stadige forbedring af institutionerne både med hensyn til indretning og personale kan øge efterspørgslen fra pensionisternes side samtidig med, at rationel drift kan gøre dem økonomisk konkurrencedygtige i forhold til andre boligformer.

Den her omtalte usikkerhed med hensyn til den relative vægt af de forskellige former for bistand i fremtiden taler for en bred personaleuddannelse, der kan være anvendelig under skiftende forhold.

1 18 Der kan være grund til at være opmærksom på, at fremtidens pensionister har vænnet sig til en højere levefod og i mange tilfælde har bedre uddannelse og en anden kulturel baggrund end tidligere ældre. Derfor vil deres krav til tilværelsen i alderdommen formentlig i mange tilfælde være mere nuancerede, hvilket ikke mindst stiller øgede krav til personalets almene baggrund. Det må også forventes, at der sker en ændring i holdningen med hensyn til at fremkomme med kritik, ønsker og krav.

1. 19. Alt i alt går tendenserne således i retning af en meget stærk forøgelse og en videre nuancering af behov for bistand fra det offentlige. Lovgivningen har klart taget stilling for imødekommelse heraf. Realiseringen af denne målsætning beror i høj grad pa, hvilke foranstaltninger der træffes for at **fremskaffe** kvalificeret personale.

ARBEJDSKRAFTPROBLEMER

1.20. Öget bistandsbehov og øgede tilbud om service behøver ikke nødvendigvis at betyde tilsvarende forøgelse af personalet. Gennem rationalisering og mekanisering har man på andre erhvervsområder øget "produktiviteten" Det gælder også på dette arbejdsfelt. Madudbringning fra centralkøkkener, standard-vasketøjsservice, rengøringsmaskiner, dagcentre og vagtcentraler er eksempler herpå, og sådanne rationaliseringsforanstaltninger bør udnyttes i størst mulig udstrækning.

Man må også fremhæve betydningen af, at der ved en omhyggelig planlægning og fordeling af arbejdet sikres den bedst mulige udnyttelse af personalets uddannelse.

Der er dog ret snævre grænser for personalebesparelser på et område, hvor omsorg for mennesker og kontakten mellem klient og medarbejder er det centrale i arbejdet. Hertil kommer, at bemandingen i omsorgen for pensionister hidtil i mange institutioner har været så beskeden, at kun de mest påtrængende opgaver er blevet løst. Navnlig i de mindre institutioner har forstander og forstanderhustru ofte haft en meget lang arbejdstid. I fremtiden må man regne med, at alle medarbejdere skal have andel i den almindelige forkortelse af arbejdstiden med forøgelse af personalet til følge-

1.21. Eventuel rationalisering kommer nok fortrinsvis til at falde på de dele af arbejdet, som mindst kræver uddannelse, det vil sige de huslige funktioner. Plejefunktionerne, den medicinske behandling og den socialpædagogiske omsorg vil derimod formentlig blive mere personalekrævende i takt med udviklingen på området.

1. 22 Denne udviklingstendens, forskydning i personalet fra uuddannede til uddannede, svarer til en tendens i udbudet af arbejdskraft.

Den af Danmarks Statistik i 1966 foretagne personaletælling, jfr bilag 1, viste bl.a., at 15 pct. af de kvindelige medarbejdere i alderdomshjem og plejehjem var i alderen 14-19 år. De udgjorde en fjerdedel af **køkkenmedhjælperne** og næsten halvdelen af husassistenterne. Når den 9-å-

rige skolegang er gennemført, falder de yngste årgange af denne medarbejdergruppe bort som arbejdskraft. Af de 17-19-årige vil flere og flere søge videregående almen uddannelse eller påbegynde en formel erhvervsuddannelse. Der er således udsigt til et betydeligt fald i udbudet af denne arbejdskraft, og der er i hvert fald ikke mulighed for at dække ekspansion på området ved antagelse af flere unge piger.

1. 23. Forbruget af arbejdskraft må som nævnt i fremtiden søges begrænset mest muligt gennem rationalisering og i øvrigt søges dækket ved bredere rekruttering. Til en vis grad kan det ske ved antagelse af flere kvinder, der efter nogen tid som husmødre søger ud på arbejdsmarkedet igen. Dette må der tages hensyn til ved tilrettelægning af uddannelsesprogrammerne, ved etablering af opskolingskurser og ved at undgå aldersgrænser for kurser og uddannelser.

1. 24. Den nødvendige forøgelse af arbejdsstyrken i omsorgen for pensionister må først og fremmest komme fra de kvinder og mænd, der søger et arbejde, hvortil der kræves uddannelse. Som nævnt er det i stigende omfang et ønske hos unge kvinder at få en egentlig erhvervsuddannelse. Et godt uddannelsestilbud er således en af vejene til at opnå den nødvendige øgede tilgang til arbejdsfeltet.

Rekruttering af flere mænd er af mange grunde ønskelig, f. eks. af hensyn til arbejdsklima og omsorgens indhold. Også arbejdskrafthensyn taler for at søge øget tilgang af mænd, men det er næppe realistisk at forestille sig, at del vil være muligt i overskuelig fremtid at vende kønsrollemønstret så meget, at der herigennem bliver en løsning på rekrutteringsproblemerne. Det brede rekrutteringsgrundlag må forventes fortsat at være unge kvinder med ønske om en socialpædagogisk erhvervsuddannelse. Dette må uddannelsesplanlægningen for området indrettes efter, men samtidig må der gøres en særlig irdsats for at skabe tilgang fra andre grupper af mænd og kvinder i alle aldre.

DET FREMTIDIGE BEHOV FOR INSTITUTIONER

1. 25. Vedrørende behov for institutionsophold kan fra de seneste år nævnes følgende geografisk begrænsede, danske undersøgelsesresultater:

København 1964:	5 pct. af befolkningen på 65 år og derover, heraf 1 pct. psykiatriske plejepatienter.
Maribo 1965:	3,5 pct. (kun somatiske plejepatienter).
Holstebro 1968:	10-12 pct. (uden sondring mellem somatiske og psykiatriske tilfælde).

To norske undersøgelser fra 1952-54 og 1964-65 opgør institutionsbehovet til henholdsvis 7 pct. og 10 pct. af samtlige ældre på 65 år og derover.

Alle de nævnte danske undersøgelser bygger principielt på samme kriterium for institutionsbehov, nemlig at pågældende ikke kan klare sig i

eget hjem selv med fuldt udbygget mulighed for hjemmehjælp og hjemmesygepleje.

Alligevel er de ikke fuldt sammenlignelige. I socialforskningsinstituttets rapport om Holstebroundersøgelsen (Studie nr. 12/1968) er forskellen forklaret således:

> "Det lavere niveau ved Københavns- og Maribo-opgørelsen skyldes formentlig, at de kun er baseret på pladsbehov, som allerede kendtes af myndighederne og lægerne. Den københavnske opgørelse omfatter således f. eks. kun "plejepatienter, der på optagelsestidspunktet enten var optaget i plejehjem eller indlagt på hospital" plus et sikkert for lille tillæg for "plejepatienter, der opholder sig i eget hjem, og som af den ene eller anden grund endnu ikke er indlagt i plejehjem".
>
> Såvel de to norske undersøgelser som nærværende undersøgelse i Holstebroområdet er derimod opsøgende undersøgelser, hvor man ved interview[1] ene og myndighedernes systematiske vurdering af samtlige - både raske og syge personer - i det udvalgte befolkningsudsnit har fået en fuldstændig opgørelse af plejebehovet. Hertil kommer, at man ved Holstebroundersøgelsen foretog sin vurdering under den tænkte forudsætning, at der var plejepladser nok, uden at skele til eventuel pladsmangel på institutionerne".

1. 26. Det behov, som sundhedsstyrelsen og socialministeriet hidtil har regnet med på grundlag af undersøgelserne i København og Maribo amt, nemlig ca. 5 pct. af befolkningen over 65 år, må herefter anses for at være for lavt ansat. Dette er da også erkendt, idet der i disse år anlægges nye plejehjem med en årlig tilvækst på ca. 1. 500, uanset at der allerede er 6 pct. af nævnte aldersgrupper i alderdomshjem og plejehjem, nemlig i 1966 32. 000 pladser i forhold til 550. 000 personer på 65 år og derover.

Sondringen mellem alderdomshjem og plejehjem er ikke skarp. Et alderdomshjem er principielt beregnet på et almindeligt klientel af ældre. Plejehjem er indrettede og bemandede med henblik på plejekrævende pensionister. Mindre end en trediedel af de eksisterende pladser er af en sådan standard, at de er anerkendte som plejehjemspladser, men der er grund til at tro, at en overvejende del af det samlede antal institutionspladser er optaget af ældre, der er egentlig plejekrævende. (Holstebroundersøgelsen viste, at kun ca. 20 pct. af beboerne på alderdomshjemmene og plejehjemmene i området af de forskellige vurderende instanser skønnedes at kunne klare sig hjemme i en god bolig, eventuelt med hjemmehjælp). Det er i øvrigt næppe realistisk at regne med, at institutionerne kan forbeholdes de ældre, der absolut ikke kan klare sig hjemme, selv med hjemmehjælp og hjemmesygepleje. Forskellige forhold af familiemæssig karakter, boligforhold m. v. må bevirke, at der altid vil blive optaget en del ældre, som ikke opfylder strenge kriterier for optagelse på plejehjem. En del af dem, der optages på grund af plejebehov, bliver senere selvhjulpne, uden at man altid af den grund kan flytte dem tilbage til en almindelig bolig.

1. 27. Ved ændringerne af omsorgsloven i 1968 var det et væsentligt punkt i nyordningerne, at kommunalbestyrelsen (det sociale udvalg) fik forpligtelse til ved tilkendelse af pension at vejlede om en pensionists rettigheder. Det er i cirkulæret af 27. februar 1969 om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister kommenteret således, at det så vidt muligt skal sikres, at en pensionist har kendskab til mulighederne for hjælp, herunder hjælp, som han først senere vil få brug for. Herigennem og gennem cirkulærets bestemmelser om omsorgsarbejde (ansættelse af konsulenter) er der lagt op til en form for undersøgelse af pensionisternes behov, som nærmer sig Holstebroundersøgelsens, og som utvivlsomt vil afsløre et bistandsbehov - herunder behov for institutionsophold - som hidtil ikke har været kendt.

1. 28 På denne baggrund må det skønnes, at der i dag er et væsentligt, udækket behov for institutionspladser.

Såfremt man lægger Holstebroundersøgelsens resultat til grund og således regner med, at behovet svarer til ca. 10 pct. af befolkningen over 65 år, var behovet ca. 55. 000 i 1966, altså ca. 20. 000 flere pladser end der fandtes, selv om man tæller alle alderdomshjem og plejehjem med. Efter samme behovsnorm vil der i 1985 være brug for 72. 000 institutionspladser eller 40. 000 flere, end der fandtes ved tællingen i 1966.

Den anførte behovsnorm er imidlertid behæftet med betydelig usikkerhed som grundlag for en prognose for institutionssituationen og personalebehovet i 1985 og dermed for uddannelsesbehovet i tiden indtil da.

For det første kan behovet ændres, fordi pensionisterne på grund af forebyggende foranstaltninger og bedre sygebehandling får bedre helbred og bedre evne i det hele taget til at klare sig selv end den nuværende generation af ældre. Hertil vil bl. a. de nye langtidsmedicinske afdelinger og behandlingsplejehjem formentlig bidrage.

Udviklingen af nye bistandsformer kan bevirke, at der bliver mindre brug for de traditionelle institutioner. Der tænkes her bl. a. på dag- og natcentre, visse former for kollektivboliger m. fl Det er indtil videre usikkert, hvorvidt sådanne bistandsformer vil være mindre personalekrævende.

Endvidere kan rationalisering af driften af institutionerne måske medføre, at den samme service kan klares med færre medarbejdere.

På den anden side er det også muligt, at behovet viser sig at blive større. Der henvises herom til de almindelige tendenser i den retning, der er anført under punkterne 1. 12. - 18.

Det er dog næppe realistisk at regne med, at et sådant eventuelt større behov vil blive imødekommet inden 1985. Derfor findes det rimeligst at lægge nævnte behovsnorm for institutionspladser på 10 pct. af antallet af personer på 65 år eller derover, svarende til i alt ca. 70. 000 pladser i 1985, til grund for en beregning af det maksimale personalebehov.

1. 29. Ved beregningen af, hvilket personalebehov der svarer til det anførte maksimale institutionsbehov, kan man tage udgangspunkt i, at disse institutioner i fremtiden gennemsnitligt vil få en bemanding, der svarer til stan-

darden i nye plejehjem bygget i årene op til 1970, det vil sige ca. 1 medarbejder pr. beboer. Der henvises til bilag 3 om personalestørrelsen på et antal plejehjem og til bilag 4 om foranstaltninger for ældre i Odense. I så fald skal der i 1985 beskæftiges ca. 70.000 medarbejdere af alle kategorier i alderdomshjem, plejehjem og lignende opholdsinstitutioner

1.30 Såfremt institutionsbyggeriet ikke gennemføres i dette omfang, men en del af det heromhandlede behov imødekommes ved bistand i hjemmet, eventuelt i tilpassede boligformer som pensionistboliger eller kollektivboliger, kan der formentlig spares noget personale. Til belysning heraf kan opstilles følgende beregning:

Gennemsnitligt betjener hver hjemmehjælper 4 pensionisthusstande. Dette gennemsnit, der dækker over store variationer, kan ikke anvendes på de sværere tilfælde. Man kan næppe for aenne kategori regne med mere end 2 pensionister pr. hjemmehjælper, altså 50 hjemmehjælpere til 100 pensionister. Pensionister af denne kategori må antages at høre til dem, der hyppigt har brug for anden bistand end hjemmehjælp. Til 100 sådanne pensionister vil det formentlig være rimeligt skønsmæssigt at regne med yderligere 2 hjemmesygeplejersker, 1 fysioterapeut, 5 omsorgskonsulenter eller ergoterapeuter, 1 pensionistvejleder og 3 til at lede, administrere og koordinere arbejdet.

I alt bliver det ca. 60 medarbejdere til 100 hjemmeboende, plejekrævende pensionister. Såfremt man tænker sig, at 25 pct. af det potentionelle institutionsklientel i 1985 bliver betjent på denne måde i stedet for i en institution, bliver det samlede personalebehov til i alt 70.000 pensionister følgende:

53.000 i plejehjem	ca.	53.000 medarbejdere
17.000 i private hjem o. lign.	ca.	10.000 medarbejdere
	I alt ca.	63.000 medarbejdere

Det bemærkes, at der regnes med heri at indgå forholdsmæssigt lige så mange deltidsbeskæftigede som hidtil.

1.31. Ifølge personaletællingen i 1966, jfr. bilag 1, var der beskæftiget ca. 14.000 medarbejdere i alderdoms- og plejehjem. Der er i den mellemliggende tid sket en ikke uvæsentlig forøgelse af personalet. Såfremt man i 1985 skal bruge 70.000 medarbejdere, skal der altså ske en forøgelse af personalet i forhold til 1966 med i alt ca. 56.000 medarbejdere.[1])

i) I finansministeriets redegørelse fra juli 1969 om "Hovedtendenser i sundheds- og forsorgsinstitutionernes udvikling frem til 1985" er der opstillet alternative tal for behovet for personale i plejeinstitutioner i 1985 på henholdsvis 14.500 personer og 29.000 personer. Disse tal er baseret på alternative forudsætninger om behovet for pladser som henholdsvis 4 pct. og 8 pct. af befolkningen over 65 år, der ikke giver sig ud for at være minimums- og maksimumsskøn. Endvidere har man som et gennemsnit regnet med 1 medarbejder pr.2 beboere.

Såfremt institutionsbehovet kan begrænses som foran anført med 25 pct., bliver det samlede behov for udvidelse af staben af medarbejdere i institutioner tilsvarende begrænset til knapt 40. 000. Det samlede behov for medarbejdere i hjemmeomsorgen, som omtales under punkterne 1.32.-41., forøges samtidig med ca. 10. 000.

DET FREMTIDIGE BEHOV FOR BISTAND I PRIVATE HJEM

1 32 Medens det lader sig gøre at tale om en størrelsesorden for bistanden i form af ophold i institution på basis af antal af institutionspladser, er det langt vanskeligere at angive en tilsvarende størrelsesorden for bistanden uden for institution. Det drejer sig her om meget forskelligartede bistandsformer, der har varierende omfang for den enkelte modtager af bistanden. Der er endvidere for en del tale om bistandsformer af overvejende nyere dato, i hvert fald som organiserede foranstaltninger, og erfaringsgrundlaget bliver således tilsvarende spinkelt.

Bedst oplyst er hjemmehjælp og hjemmesygepleje. Det er også de mest omfattende bistandsordninger. Det gælder imidlertid også for disse ordninger, at de først for få år siden er blevet landsdækkende, og endnu er udbredelsen og administrationen af disse meget uensartet.

1. 33 Indførelsen af hjemmehjælpsordning er først gjort obligatorisk for kommunerne med virkning fra 1. april 1968.

Den af Danmarks Statistik i 1966 foretagne personaletælling, jfr bilag 2, opgjorde antallet af personer, der var beskæftiget som hjemmehjælpere, til 8. 800 i 674 kommuner, medens 434 kommuner endnu ikke havde etableret hjemmehjælp. En statistisk undersøgelse af hjemmehjælpen i maj

I redegørelsen side 96 er anført, at der ved tællingen i maj 1966 i gennemsnit var 41 ansatte pr.loo pladser. Dette beror på en fejlregning. Det rigtige gennemsnit var - som anført side 48 i redegørelsen - 48 ansatte pr. loo pladser i de plejehjem, som indgik i tællingen. Den i redegørelsen anvendte norm på 5o ansatte pr.loo pladser indebærer således ikke en kvalitetsforbedring på ca, 2o pct., men kun på ca. 4 pct.

Efter udvalgets opfattelse må man regne med en betydelig større kvalitetsforbedring. Nye institutioner af i dag har et personale svarende til op imod 1 medarbejder pr. plads, jfr. punkt 1.29. Det er formentlig ikke urealistisk at regne med, at dette bliver gennemsnit i løbet af de næste 15 år.

Redegørelsen arbejder i øvrigt ikke med samtlige institutionskategorier fra 1966-tællingen, men kun med institutionstallene og plads- og personaletallene for de tre plejehjemskategorier (kommunale plejehjem, private plejehjem med overenskomst og private plejehjem uden overenskomst).

Udvalget mener ikke - som ovenfor anført - at sondringen mellem disse institutioner og alderdomshjem svarer til en faktisk forskel i klientel, og derfor må man også for de fleste af disse institutioner på længere sigt regne med nogenlunde samme antal medarbejdere. Disse institutioners personalebehov indgår derfor også i udvalgets prognose.

1967 (Statistiske Efterretninger nr. 9/1968) viser, at der pr. 31. marts 1967 var beskæftiget ca. 10. 000 personer som hjemmehjælpere. Denne opgørelse vedrører 785 kommuner, medens 313 kommuner ikke havde givet indberetning til undersøgelsen eller ikke havde haft udgifter på dette område i 1966/67. Af de 10. 000 hjemmehjælpere havde ca. 2. 000 tillige beskæftigelse som husmoderafløsere.

Af de 38. 300 husstande, der pr. 31. marts 1967 modtog hjemmehjælp, fik knapt 6. 000 hjælp hver dag, medens ca. halvdelen kun fik hjælp i indtil 4 timer om ugen. Undersøgelsen dokumenterer i øvrigt stor variation i omfanget af den ydede hjemmehjælp. De her anførte tal omfatter hjemmehjælp såvel til folkepensionister som til invalidepensionister. Sidstnævnte modtog ca. 16 pct. af de ydede hjemmehjælpstimer.

I et ikke nærmere undersøgt omfang ydes der herudover hjemmehjælp i form af personligt tillæg til pensionen, således at pensionisten selv står som arbejdsgiver for bistanden.

1. 34. Det må forventes, at en gennemført vejledning af pensionisterne om hjælpemulighederne og en udbygning af det opsøgende omsorgsarbejde vil bevirke, at pensionisternes behov i højere grad kommer til erkendelse. Det forhold, at pensionisterne i væsentlig grad får deres bistandsbehov dækket af pårørende, peger imod, at der vil blive voksende et pres på det offentliges bistandsforanstaltninger. Det må antages, at bistand ydet af private i en del tilfælde ikke er tilfredsstillende eller er så belastende for de pårørende, at den vil blive afløst af offentlig bistand helt eller delvis, når mulighed herfor foreligger.

Personalebehovet kan formentlig begrænses noget, såfremt hjælpen rationaliseres, f. eks. gennem madudbringning, rengøringshold, vejledning, boligindretning, bedre boliger, undervisning i husførelse, navnlig for enlige mænd, samt gennem bedre behandling af sygdom og svækkelse. Der foreligger dog ikke for udvalget nærmere beregninger herom.

1. 35 Holstebroundersøgelsen opgør behovet for hjemmehjælp til 11-15 pct. af samtlige folkepensionisthusstande under den forudsætning, at alle, der har behov for institutionsophold, kan få ophold i institution. Såfremt nævnte forudsætning ikke opfyldes, bliver behovet for hjemmehjælp større, jfr. bemærkningerne herom foran under punkterne 1. 30. -31.

Den i maj 1967 foretagne statistiske undersøgelse viser, at 205 af i alt 772 kommuner ydede hjemmehjælp til mere end 10 pct. af folkepensionisterne. Heraf var der 30 kommuner, der ydede hjemmehjælp til mere end 20 pct. af folkepensionisterne.

Holstebroundersøgelsen er den første behovsundersøgelse på området, men de nævnte statistiske oplysninger tyder på, at resultatet, 11-15 pct. af samtlige folkepensionisthusstande, ikke er urealistisk som udtryk for et landsgennemsnit for behovet. Lægger man et behovstal på ca. 12 pct. til grund, kan man på grundlag af det nuværende forhold, hvorefter der er en hjemmehjælper for hver 4 modtagende husstande, anslå behovet for hjemmehjælpere til folkepensionister i dag til ca. 13. 000 og i 1985 til ca. 17. 000 medarbejdere. Hertil kommer et behov for hjemmehjælpere, såfremt institutionsbehovet kan begrænses, jfr. punkterne 1.30.-31.

1. 36 Hjemmesygeplejeordningen blev gjort obligatorisk for kommunerne med loven af 29. marts 1957 om hjemmesygepleje, hvorefter alle kommunernes beboere har krav på hjemmesygepleje efter lægehenvisning. Der er nu i alt ca. 2. 000 hjemmesygeplejersker.

Dansk Sygeplejeråd har i et notat til socialreformkommissionen (bilag 23 til socialreformkommissionens 1 betænkning nr. 543/196 9: Det sociale tryghedssystem) peget på en række områder inden for hjemmesygeplejen, hvor man finder, at der er behov for ændringer og forbedringer i opbygning og anvendelse. Dansk Sygeplejeråd efterlyser herunder en smidigere regulering af arbejdsmængden, der under den nuværende ordning i for høj grad er bestemt af distrikternes forskellige størrelse og antallet af læger; endvidere ønskes en bedre koordinering til de praktiserende læger, til hospitaler og andre medicinske og sociale institutioner og til husmoderafløsningen og hjemmehjælpen.

Der foreligger ikke for omsorgsudvalget grundlag for en talmæssig opgørelse af det nuværende og fremtidige behov for hjemmesygepleje. Det skal dog bemærkes, at de ældre udgør en relativ stor andel af dem, der hidtil har modtaget hjemmesygepleje. Forskydningen i befolkningens sammensætning i retning af relativt flere ældre må derfor antages også at forøge det samlede behov for sygepleje Intensivering af hjemmeomsorgen må i øvrigt antages også at kunne afsløre hidtil ikke erkendte behov for sygepleje. På den anden side vil forbedring af hjemmehjælpen, herunder med bedre kvalificeret personale, kunne bevirke bedre udnyttelse af sygeplejerskerne til deres specielle fagområde.

Notatet fra Dansk Sygeplejeråd underbygger den opfattelse, at der på hele området for bistand til pensionisterne i eget hjem er et meget væsentligt behov for at koordinere de forskellige bistandsformer.

1 37 Som anført opregner socialministeriets cirkulære om omsorgsloven en lang række former for omsorg iøvrigt Der nævnes således vejledning af pensionisten om. dennes rettigheder, hjælp til indretning af bolig, ydelse af hjælpemidler, hårpleje, fodpleje og iværksættelse af omsorgsarbejde, beskæftigelse, undervisning, underholdning m. m.

Udvalgets undersøgelser og overvejelser tyder på, at omsorgsarbejdet hidtil er udført af ret få personer, som har måttet spænde over mange forskellige opgaver. Dette vil formentlig stadig være tilfældet i et vist omfang, navnlig i mindre kommuner, men efterhånden udskiller der sig nogle hovedarbejdsfelter.

1. 38 Det ene omfatter vejledning i sociale, personlige og praktiske problemer i forbindelse med pensionistens tilpasning til tilværelsen som pensionist. Denne virksomhed udøves af eller i tilknytning til socialkontoret i forbindelse med tildeling eller udbetaling af pensionen. Der er dels tale om generel vejledning ved udlevering af pjecer og lignende udarbejdet af socialministeriet eller af de større kommuner, dels om individuel vejledning i forbindelse med henvendelser på kontoret eller ved besøg i pensionistens hjem.

Vejledningen er en naturlig service for befolkningen, men er også af forebyggende karakter. Den kan i så henseende sammenlignes med børne-

og ungdomsværnets familievejledning ud fra den tankegang, at en tidlig indsats af relevante hjælpeforanstaltninger, herunder vejledning og støtte til familien, kan begrænse bistandsbehovet i det lange løb.

Såfremt dette formål skal opfyldes, må vejledningen være generel og opsøgende. Ganske vist vil udbredelsen af de forskellige hjælpeforanstaltninger og anvendelse af uddannet personale hertil samt udbygning af samarbejde med læger, private foreninger og andre bevirke, at socialkontoret i mange tilfælde herigennem kan få kontakt med nogle af dem, der har brug for vejledning. Men det største vejledningsbehov findes måske blandt dem, socialforvaltningen ikke har løbende kontakt med udover pensionsanvisningen, og denne gruppe pensionister er og vil formentlig stadig være den største part. Derfor kan en egentlig systematisk, opsøgende vejledning blive aktuel.

Da pensionisterne er udsat for stadig forringelse af deres evne til at klare sig selv, må en opsøgende virksomhed være periodisk, f. eks. således at hver pensionist besøges ved pensionens tildeling og derefter én gang om året eller hyppigere, såfremt der viser sig at være konkret anledning dertil.

1. 39 Afgørende forudsætning for iværksættelse af en sådan pensionistvejledning er, at man råder over kvalificerede, specialuddannede medarbejdere, der er i stand til at vurdere, hvilke observationer der bør give anledning til forebyggende foranstaltninger, og at der gives dem god tid til at opnå kontakt med pensionisterne. De foranstaltninger, der kan komme på tale som led i vejledning, må være til rådighed i fornødent omfang. Bedst udbytte af pensionistvejledningen opnås formentlig, hvis der er et team af særligt sagkyndige til støtte for vejlederne, på lignende måde som ved familievejledningen.

Disse forudsætninger er det de færreste kommuner, der fuldt ud opfylder. Indtil videre må man derfor regne med, at vejledningsvirksomheden bliver af mere sporadisk karakter.

Det er derfor vanskeligt at fremkomme med en talmæssig vurdering af personalebehovet på dette område. For dog at angive en størrelsesorden kan følgende beregning foretages:

Såfremt man tænker sig, at samtlige folkepensionisthusstande i 1985, i alt ca. 600. 000, skal besøges af en pensionistvejleder 1 gang årligt, og at 10 pct. (60. 000) af disse skal have gennemsnitlig et besøg hver måned, bliver det i alt 1, 3 mill, besøg årligt. Forudsættes det, at en fuldtidsbeskæftiget pensionistvejleder gennemsnitlig kan overkomme fem besøg daglig med dertil hørende administrativt arbejde, skal der være ansat i alt ca. 1.300 pensionistvejledere i 1985.

1. 40 Det andet arbejdsfelt er kollektive og individuelle omsorgsforanstaltninger. Der er tale om meget forskelligartet virksomhed, ofte på mere eller mindre privat foreningsbasis, men virksomheden er i de senere år ved at tage fastere form, efterhånden som der ansættes lønnet hel- eller deltidsbeskæftiget personale, der bl. a. er organiseret i "Landsforeningen af omsorgsledere og -hjælpere" med ca. 350 medlemmer (1969).

Omsorgsforanstaltningerne er hyppigt nær knyttet til alderdoms- og plejehjem, idet disses lokaler og andre faciliteter anvendes som dagcenter for hjemmeboende pensionister og danner udgangspunkt for hjemmebesøg hos pensionister, der ikke kan deltage i kollektive arrangementer.

1 41 Som et eksempel på omsorgsarbejdet i en mindre købstad kan henvises til den som bilag optagne beretning fra Åbenrå, bilag nr. 5, (15. 000 indbyggere, ca. 2. 000 invalide- og folkepensionister).

Der er 7 medarbejdere, svarende til 6 heltidsbeskæftigede, ved omsorgsarbejdet bortset fra gymnastikken. I kommunen finder man, at 8 fuldtidsbeskæftigede egentlig ville være passende. Det svarer til 1 medarbejder for hver 250 pensionister i kommunen. Omsættes dette til landsbasis, vil det sige, at der i 1985 skal være beskæftiget i alt ca. 3. 000 personer ved omsorgsarbejde for folkepensionister.

2. INVALIDEPENSIONISTER M. V.

2. 1. Invalidepensionister er voksne personer under folkepensionsalderen, som på grund af nedsat erhvervsevne har fået tilkendt invalidepension.

I 1968 var der i alt ca. 100. 000 invalidepensionister, svarende til ca. 2 0 pct. af antallet af folkepensionister. Tallet har i de senere år været stigende, dels på grund af omlægning af invalidepensionen, dels fordi man har tildelt invalidepension til en del personer med psykisk invaliditet, som tidligere ikke kunne få invalidepension, fordi de var under åndssvageforsorg. Hvorvidt stigningen vil fortsætte, kan man ikke sige på nuværende tidspunkt.

2 2 De offentlige serviceforanstaltninger, som er omtalt vedrørende folkepensionister, er principielt også til rådighed for invalidepensionister.

Det bemærkes herved, at der også er andre hjælpemuligheder end omsorgslovens til stede for invalidepensionister. For psykisk handicappede er der åndssvageforsorgens og sindssygevæsenets foranstaltninger, og for fysisk handicappede er der foranstaltninger under den øvrige særforsorg. Der er dog en tendens henimod integrering af særforsorgen i det almindelige kommunale hjælpesystem, hvilket betyder, at de bistandsformer, som er omhandlet i omsorgsloven, i stigende omfang vil blive sat ind som led i behandlingen af og omsorgen for handicappede i alle aldre.

2. 3 Om de handicappedes behov for bistand foreligger navnlig oplysninger vedrørende de fysisk handicappede.

Socialforskningsinstituttet har foretaget en undersøgelse vedrørende de fysisk handicappede, baseret på interviews med et antal personer i alderen 15-61 år i private husstande. ("Fysisk handicappede i Danmark", socialforskningsinstituttets publikationer nr. e 15, 18, 22, 26 og 27, 1964-67).

Undersøgelsen omfattede personer bosat i private husstande, men ikke personer i fælleshusholdninger (hospitaler, klinikker, plejehjem m. v.). Det samlede antal fysisk handicappede efter undersøgelsens afgrænsning af dette begreb opgøres på undersøgelsens tidspunkt, 1961-62, til 175.000, svarende til 6, 5 pct. af hele befolkningen i disse aldersklasser.

De foretagne undersøgelser giver ikke mulighed for egentlige opgørelser af de handicappedes behov for forskellige hjælpeforanstaltninger, men belyser de handicappedes forhold i en række relationer.

Undersøgelsen kommer til, at omkring 75 pct. af de handicappede har normale indkomster, normale sociale kontakter, normal hjemlig situation m. v. Undersøgelsen opgør i øvrigt en række enkeltresultater vedrørende forhold, der vil kunne øve direkte indflydelse på de handicappedes bistandsbehov, således at 10. 000 handicappede boede i lejligheder, der var væsentlig ringere end gennemsnittet, at 6.600 handicappede havde alvorlige problemer mec indendørs transport, at ca. 4. 000 handicappede med gangbesvær måtte gå ad trapper til 3. sal eller højere, at ca. 2. 000 handicappede aldrig kom udendørs, at 6. 000 handicappede bor alene med børn, at 12. 500 handicappede bor helt alene og hyppigt føler sig ensomme, og at 10. 000 af de handicappede uden erhvervsarbejde mener, at de kunne klare erhvervsmæssig beskæftigelse.

2 4. Der er ikke foretaget tilsvarende undersøgelser vedrørende de psykisk handicappede, men det er et almindeligt indtryk, at antallet er stigende, og at der er en stigende erkendelse af deres behov for bistand.

I samme forbindelse kan nævnes "socialt handicappede", såsom alkoholister, narkomaner og forskellige grupper af hjemløse og andre forsorgshjemsklienter

Såfremt omsorgen for disse grupper intensiveres, vil der blive brug for et betydeligt antal kvalificerede medarbejdere i særlige plejehjem, i forsorgshjem og lignende institutioner samt til vejledning, aktivering og anden form for hjælp uden for institution.

2 5. De fremkomne oplysninger giver ikke umiddelbart grundlag for en talmæssig opgørelse af bistandsbehov, men viser dog, at invalidepensionister og tilsvarende grupper har behov for forskellige former for omsorg af principielt samme art som folkepensionisterne.

På hjemmehjælpens område viser den statistiske undersøgelse vedrørende den ydede hjemmehjælp og husmoderafløsning i 1966-67, at 80 pct. af de ydede hjemmehjælpstimer blev givet til folkepensionister med indtægtsbestemt folkepension, 4 pct. til andre ældre, medens invalidepensionister fik 16 pct. af timerne.

Københavns kommune har oplyst, at kommunen pr. 1/9 1967 disponerede over 3. 816 plejehjemspladser. Heraf var 290 eller ca. 8 pct. belagt med personer under 65 år.

2 6. Der er ikke grund til at vente, at antallet af invalidepensionister m. fl. stiger lige så stærkt som antallet af folkepensionister, men en vis stigning må dog forudses. Den stærke befolkningstilvækst omfatter kun de ældre aldersklasser, men andre tendenser til øget bistandsbehov for folkepensionister gør sig tilsvarende gældende for invalidepensionister.

Med hensyn til arten af bistandsbehov bemærkes, at tendensen til så vidt muligt at undgå anbringelse i institution gør sig endnu stærkere gældende for yngre handicappede end for folkepensionister. Bistanden har i øvrigt i det hele en mere langsigtet karakter for de yngre end for de ældre, hvorfor revalidering, behandling og socialpædagogisk omsorg ved veluddannede omsorgsmedarbejdere er af særlig stor betydning for denne gruppe.

Der er således tale om et betydeligt uddannelsesbehov til imødekommelse af invalidepensionisters bistandsbehov, men under hensyn til de mange usikkerhedsmomenter er det ikke muligt at foretage en egentlig talmæssig opgørelse eller prognose.

For sa vidt angår institutionsomsorg, skal der som nævnt anvendes uddannet personale til visse institutioner. I forhold til institutionerne for folkepensionister er der dog tale om et så lille antal, at det er tilstrækkeligt at tage i betragtning som en omstændighed, der trækker i retning af, at de anslåede behov for uddannelseskapacitet snarere er for lave end for høje

I hjemmeomsorgen beslaglægger de yngre handicappede allerede en betydelig del af medarbejderne, og her er tendensen til forøgelse af behovet som nævnt større end for institutionsområdet. Derfor er der til prognosetallene på grundlag af antallet af folkepensionister i 1985 føjet ca. 15 pct. til dækning af bistanden til invalidepensionister i private hjem, jfr. punkt 5. 4.

3. PERSONALESITUATIONEN

3. 1. I de foregående afsnit er pensionisternes bistandsbehov omtalt. Herunder er fremhævet oplysninger om, at bistandsbehovet ikke er opfyldt, og tendenser til, at behovet vil stige i fremtiden. Der er endvidere foretaget nogle generelle beregninger over størrelsesordenen herfor.

I det følgende omtales nærmere nogle træk, der belyser personalesituationen både med hensyn til antal og uddannelse. Der henvises i øvrigt til de som bilag optagne analyser af de i maj 1966 indsamlede statistiske oplysninger vedrørende personalet i alderdomshjem og plejehjem, hjemmehjælp og husmoderafløsning, bilag nr. e 1 og 2.

3. 2. Efter personaletællingen i 1966 fordelte det samlede institutionspersonale sig således på de forskellige kategorier af institutioner:

	I alt beskæftigede	Omregn. til fuldtidsbesk.	Antal beboere pr. fuldtidsbesk.
Kommunale plejehjem	2. 968	2. 450	1, 45
Private plejehjem med overenskomst	2. 378	1. 860	2, 57
Private plejehjem uden overenskomst	1. 500	1. 310	2, 96
Alderdomshjem med sygeafdeling	3. 339	2. 750	2, 41
Alderdomshjem uden sygeafdeling	3. 450	2. 930	3, 16
Private alderdomshjem	275	250	4, 62
I alt	13. 910	11. 550	I gennemsnit 2, 76

Kommunale plejehjem er dominerende i hovedstaden. Alderdomshjem med sygeafdeling er dominerende i hovedstadens omegnskommuner og i køb-

stæderne, og alderdomshjem uden sygeafdeling i købstædernes forstæder, bymæssigt bebyggede kommuner og landkommuner iøvrigt.

Nogle plejehjem har karakter af geriatriske centre for særligt behandlingskrævende ældre, men ellers er der ikke så stor forskel på beboerne i de forskellige kategorier af hjem, at der heri er begrundelse for den store forskel i bemandingen.

3 3. Efter uddannelse var personalet fordelt pa følgende kategorier [1]:

Sygeplejersker	12 pct.
Diakoner	2 pct.
Sygehjælpere	15 pct.
Husholdningspersonale m/uddannelse	7 pct.
Terapeuter	2 pct.
Under uddannelse	3 pct.
Diverse uddannelser	5 pct.
Ingen uddannelse	54 pct.
	100 pct.

Som gennemsnitstal for samtlige kategorier af institutioner dækker disse tal over meget store variationer.

Autoriserede sygeplejersker udgjorde således gennemsnitlig 19 pct. af personalet i kommunale plejehjem og kun 5 pct. i alderdomshjem uden sygeafdeling. Det samme forhold fandtes med hensyn til sygehjælpere, nemlig henholdsvis 21 pct. og 6 pct. Sygeplejepersonalet under ét udgjorde altså i den bedst udbyggede institutionskategori ca. 40 pct. og i den mindst udbyggede kun 11 pct.

Tilsvarende forhold gør sig gældende ved opdeling efter institutionernes størrelse. De store institutioner med mere end 80 pladser, som udelukkende findes i de større byer, havde omkring 40 pct. plejepersonale De små institutioner med under 20 pladser havde gennemsnitlig omkring 17 pct. plejeuddannede, ca. 12 pct. med huslig uddannelse, og omkring 70 pct. uden faglig uddannelse.

Af bestyrerne var 23 pct. sygeplejersker og 16 pct. diakoner. 18 pct. havde faglig, huslig uddannelse. En fjerdedel af bestyrerne havde ingen faglig uddannelse.

Forskellen bliver endnu mere markant, når det erindres, at det er de institutioner, der har det mindste personale i forhold til antal beboere, som også har forholdsvis færrest uddannede medarbejdere.

Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at mindre end halvdelen af sygeplejerskerne havde fuld arbejdstid. 21 pct. havde mindre end halv arbejdstid. Endvidere må man hæfte sig ved, at næsten halvdelen af sygeplejerskerne - bortset fra bestyrere og disses ægtefæller - er over 50 år gamle.

De, der beklædte stillinger med benævnelsen sygeplejerske, var alle autoriserede sygeplejersker. Derimod var kun 64 pct. af sygehjælperne uddannede, 10 pct. var under uddannelse og 22 pct. af sygehjælperne henfør-

Plejeassistentkategorien er først kommet til efter personaletællingen. Der er i dag uddannet ca. 200 plejeassistenter ved skolerne i København og Århus. Der henvises til bilag nr. 7.

tes til gruppen "ingen faglig uddannelse". Adskillige private plejehjem har ikke sygeplejerskeuddannede ansat, men i et vist omfang anvender de hjemmesygeplejerskerne.

3. 4. Vedrørende personalet uden for institutionsområdet viser personaletællingen i 1966, der omfattede ca. 9. 000 hjemmehjælpere, at 20 pct. havde uddannelse som hjemmehjælpere, og 25 pct. havde anden huslig uddannelse, medens 55 pct. ingen huslig uddannelse havde.

Antallet af hjemmesygeplejersker opgøres til ca. 2. 000. De er alle autoriserede sygeplejersker.

Udvalget er ikke i besiddelse af statistiske oplysninger om, hvilke uddannelser omsorgsledere og andre medarbejdere i omsorgen har, men man har indtryk af, at der kun er få med en egentlig relevant, faglig uddannelse. Der er et meget udtalt ønske blandt de beskæftigede om uddannelse.

4. PERSONALESTRUKTUR OG UDDANNELSESKATEGORIER

4 1. Det ligger uden for udvalgets opgave at foretage en egentlig undersøgelse og vurdering af kvaliteten af den service, der faktisk ydes pensionisterne. Det er imidlertid udvalgets almindelige indtryk, at det må give anledning til betænkelighed, at så stor en del af medarbejderne i omsorgen for pensionister er uden relevant uddannelse, og at der er så stor forskel på bemandingen i forskellige dele af landet.

Denne personalesituation må betragtes som utilfredsstillende i forhold til den målsætning, som omsorgslovgivningen er udtryk for. Den forøgelse af pensionisternes bistandsbehov, som må forventes i de kommende år, vil formentlig forværre personalesituationen, medmindre der - sideløbende med rationaliseringsforanstaltninger, som ligger uden for udvalgets arbejdsfelt - sættes ind med nye uddannelsesforanstaltninger.

4 2 Det er ikke fundet tilstrækkeligt alene at udbygge de traditionelle uddannelser til de hidtil kendte professioner, som - bortset fra hjemmehjælperne - er tilrettelagt for andet arbejde end omsorgen for pensionister.

Oplysningerne om den aktuelle personalesituation viser, at der for omsorgsområdet i sin helhed er behov for en anden og mere differentieret personale- og uddannelsesstruktur, jfr. i øvrigt oversigterne i afsnit IV.

De funktioner, som omsorgsarbejdet omfatter, fordeles på følgende hovedarbejdsfelter:

Omsorg og pleje.
Husholdning.
Terapi.
Vejledning og aktivering.
Administration og ledelse.

Omsorgs- og plejepersonalet skal varetage den almindelige omsorg og pleje samt forebyggende terapi, herunder yde bistand til personlig hygiejne, toilet, af- og påklædning, spisning, sengeredning og lignende huslige og andre praktiske funktioner omkring pensionisterne. Gruppen skal endvidere kunne deltage i og udføre sygepleje, bistå fysio- og ergoterapeuter og herunder kunne udføre en forebyggende indsats på disse områder, udføre lettere pleje af fødderne, give anvisning i brug af hjælpemidler og varetage omsorgsforanstaltninger, hvorunder hører iværksættelse af beskæftigelse,

udførelse af kontaktskabende virksomhed, og vejledning vedrørende praktiske og personlige problemer.

Hus holdnings personalet skal sørge for madlavning og almindelig servering, renholdelse af lokaler og inventar, vedligeholdelse af linned og beklædning og lignende praktiske gøremål. Det forudsættes, at der anvendes alle moderne hjælpemidler til at nedbringe det manuelle arbejde til et minimum.

Terapigruppen må stå til rådighed til varetagelsen af de kvalificerede behandlings- og terapifunktioner og sanntidig forestå iværksættelsen af og overvåge gennemførelsen af foranstaltninger på disse områder.

Vejlednings- og aktiveringspersonalet er på tilsvarende måde specialuddannede til at bistå pensionisterne med at udnytte det eksisterende udbud af hjælpemuligheder på en hensigtsmæssig måde.

Administration og ledelse skal udføre administrative, herunder personaleledende og koordinerende funktioner, og har ansvaret for, at der i arbejdets tilrettelæggelse (det psykiske milieu) og omgivelsernes indretning (det fysiske milieu) tages de fornødne hensyn til beboernes trivsel.

4. 3 De funktioner, der skal udføres i omsorgen, er principielt ikke forskellige, eftersom de udføres for pensionister i en institution, et privat hjem eller i en eller anden mellemform, f. eks. et dagcenter eller en kollektivbolig. Derimod kan arbejdet organiseres på forskellige måder med forskellig arbejdsdeling til følge.

I en stor totalinstitution, f. eks. et plejehjem, der er indstillet på at kunne yde service for en flerhed af pensionister under samme tag, kan der lettere være en skarp sondring mellem det personale, som sørger for madlavning, det, der tager sig af rengøring, det, der varetager den personlige omsorg og pleje, eventuelt sygepleje, og det personale, som udfører forskellige former for specialbehandling eller optræning.

I en mindre institution med et mindre antal medarbejdere kan man ikke gennemføre en tilsvarende arbejdsdeling.

Man kunne i og for sig forestille sig, at omsorgen i pensionistens eget hjem i endnu højere grad måtte være en enhed, men meget tyder pa, at der er næsten lige så stort behov for specialisering som i større institutioner.

Den nuancerede og specialiserede institutionsomsorg kan forlænges ud til pensionister i omegnen af institutionen, eller pensionisterne kan komme til eller blive transporteret til institutionerne for at modtage samme service som institutionens heltidsbeboere. En sådan kombineret institutions- og hjemmeomsorg er etableret en del steder, men det bliver i hvert fald næppe foreløbig en enerådende form.

Der vil fortsat være både hjemmeomsorg og mindre institutioner, hvor en medarbejder må kunne omfatte næsten hele arbejdsfeltet bortset fra specielle behandlingsfunktioner. Denne altmulig funktion udføres i mindre alderdomshjem og af en del hjemmehjælpere.

For hjemmehjælpernes vedkommende fremgår det bl. a. af oplysninger, som udvalget har indhentet, at hjemmehjælpere undertiden kommer ud for

- ud over alle former for husligt arbejde - at måtte yde pensionister personlig pleje, der grænser op til sygepleje. De stilles endvidere over for ønsker om vejledning og støtte, som ligger langt ud over, hvad man kan forvente, at de skal kunne honorere uden særlig uddannelse eller på basis af, iivad de har lært på et kort kursus.

4 4 Det er udvalgets opfattelse, at der må søges tilvejebragt en erhvervsuddannelse, der svarer til disse vidtspændende krav. Men en sådan bredt uddannet medarbejder er der også brug for i institutioner eller i hjemmeomsorg med en specialiseret arbejdsdeling. Der er nemlig under alle omstændigheder brug for en person, der er i stand til at stå som den samlende figur i omsorgen, den, der kan være ansvarlig for, at alle bistandsbehov tilgodeses på en måde, der danner et hele for den enkelte pensionist og eventuelt den gruppe, som pensionisten er medlem af. Denne medarbejder skal kunne leve op til et professionelt ansvar for pensionisternes trivsel på samme måde, som en omsorgsassistent i åndssvageforsorgen eller den øvrige særforsorg er ansvarlig for de klienter, de har med at gøre. En parallel kan også drages til den centrale stilling en børneforsorgspædagog har i forhold til børnene i en gruppe i et børnehjem og i forhold til de andre praktiske og pædagogiske medarbejdere i børnehjemmet. Det er væsentligt i denne forbindelse at fremhæve, at det professionelle ansvar for trivselen ikke betyder, at alle problemer med at klare pensionistens fysiske eller psykiske behov tages fra pågældende pensionist. Tværtimod hører det til opgaven at sørge for, at pensionisten kun hjælpes så langt, som det er absolut nødvendigt, og så vidt muligt på en måde, der gør ham mere selvhjulpen eller bremser en udvikling i retning af øget bistandsbehov. Dette er ikke kun et forebyggelsessynspunkt af sparehensyn, men hører med i bestræbelserne på at give pensionistens tilværelse og tankeverden indhold.

Den personalekategori, som skal løse denne centrale opgave, foreslås benævnt omsorgsassistent, ligesom den tilsvarende centrale figur i åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg. Det er udvalgets opfattelse, at det er berettiget at anvende samme uddannelsesbenævnelse. Hovedvægten i uddannelsen må i lige grad lægges på praktisk omsorgslære og pædagogisk-psykologiske, medicinske og sociale fag på linie med andre socialpædagogiske uddannelser.

4 5. Selvom omsorgsassistenterne gennem en bred uddannelse må indstilles på at skulle kunne påtage sig alle de dele af omsorgen i og uden for institution, som ikke kræver anden speciel faglig uddannelse, er det ikke ensbetydende med, at der kræves en fuld omsorgsassistentuddannelse til alle dele af arbejdet.

De fleste pensionister i eget hjem, der anmoder om bistand, har kun brug for praktisk bistand til husligt arbejde eller praktiske plejefunktioner. De, der sættes ind på en sådan opgave, må naturligvis være kyndige i selvstændig udførelse af rengøring, madlavning, lettere plejefunktioner m. v. på en også i pædagogisk-psykologisk forstand hensigtsmæssig måde. Men det vil ikke være påkrævet at sætte fuldt uddannede omsorgsassistenter på disse opgaver, rent bortset fra, at det er ugørligt at dække behovet med sådanne uddannede.

Det må derfor anses for naturligt, at hjemmehjælp i almindelighed udføres af praktisk erfarne hjemmehjælpere med en relativ kortvarig kursusuddannelse. Efter de hidtidige erfaringer har kurset dog ikke været omfattende nok selv i forhold til de opgaver, den almindelige hjemmehjælp stilles overfor. Derfor stiller udvalget forslag om, at kurset udvides. Det må anses for ønskeligt, at praktisk talt alle hjemmehjælpere har gennemgået kurset. Uddannelseskapaciteten må derfor snarest muligt udvides til helt at kunne dække behovet, således at det bliver muligt for kommunerne at ansætte uddannede.

I de mere komplicerede tilfælde, hvor et kompleks af praktiske og psykiske problemer gør en særlig socialpædagogisk indsats nødvendig, bør der sættes en omsorgsassistent på opgaven. Denne vil ikke blot træde i stedet for hjemmehjælperen, men skal også i videre omfang kunne aflaste hjemmesygeplejen.

4. 6. I alderdoms- og plejehjem må omsorgsassistenten forventes at blive den centrale medarbejder.

Det er principielt ønskeligt, at omsorgsarbejdet ikke splittes op på mere eller mindre "fine" personalegrupper. Den socialpædagogiske indsats må først og fremmest udføres af omsorgsassistenten i direkte kontakt med vedkommende pensionist eller gruppe af pensionister, ofte i forbindelse med udførelse af dagligdags praktiske gøremål såsom sengeredning og hjælp til påklædning eller spisning. Men det er urealistisk at forestille sig alle omsorgsfunktioner udført af fuldt uddannede. I stedet for må man etablere arbejdsgrupper, hvori omsorgsassistenter indgår i samarbejde med medhjælpere, "omsorgshjælpere" eller "praktikanter", således at man i et vist omfang deler det praktiske arbejde, men med omsorgsassistenten som den professionelt ansvarlige for omsorgens tilrettelægning, for udførelsen af kvalificerede opgaver og som det faste holdepunkt for den enkelte pensionist.

Omsorgshjælperen må som uddannelseskategori sidestilles med de hidtidige sygehjælpere, som der i øvrigt stadig vil være brug for, navnlig i institutioner af sygehuslignende karakter eller i øvrigt med stærkt sygeplejekrævende beboere.

Begrundelsen for at etablere en ny uddannelseskategori ved siden af sygehjælperne er, at sygehjælperuddannelsen fra starten har været lagt an efter forholdene og opgaverne i sygehuse, og derfor ikke er helt adækvat til alderdoms- og plejehjem o. lign. Mindst halvdelen af den praktiske sygehjælperuddannelse skal foregå på sygehusafdelinger. I betragtning af, at sygehusene har nok at gøre med at uddanne til eget brug, synes det rigtigere, at der tilrettelægges en speciel omsorgshjælperuddannelse baseret på praktisk oplæring i alderdoms- og plejehjem o. lign. Den teoretiske undervisning, der må holdes på niveau med hjemmehjælperuddannelsen, må koncentreres om emner, der er særlig relevante i disse institutioner.

4. 7. For såvel hjemmehjælper- som omsorgshjælperuddannelsen må gælde, at de ikke må være lukkede båse. De må tilrettelægges, så det bliver nemt at gå over fra arbejde i private hjem til arbejde i institution og omvendt.

Det vil sige, at uddannelserne bør lægges på samme niveau og med mest muligt fælles stof. Efter behov bør der arrangeres korte overgangskurser.

Der må være mulighed for hjemmehjælpere, omsorgshjælpere og sygehjælpere til at uddanne sig videre til omsorgsassistenter. Derfor bør disse uddannelser lægges indholdsmæssigt på linie med indledende dele af omsorgsassistentuddannelsen (elementærkursus).

Der bør endvidere være adgang til særlige kurser for tilsynsopgaver af forskellig art.

4 8. Som det fremgår af 1966-personaletællingen, jfr bilag 1, har sygeplejerskeuddannelsen hidtil været den almindeligste som fagligt grundlag for plejehjem og alderdomshjem med sygeafdeling samt i omsorgen for og behandlingen af syge og sengeliggende i private hjem.

I fremtiden må omsorgsassistenter efterhånden stå for omsorgsarbejdet som helhed, men i institutioner med klientel, der er meget plejekrævende eller under egentlig lægebehandling, vil sygeplejersker fortsat indgå som central personalegruppe.

Der kan ikke lægges noget skarpt skel mellem omsorg og sygepleje, men det må forventes, at der i praksis udvikler sig en arbejdsdeling, der bevirker, at de relativt få sygeplejersker i højere grad end hidtil udnyttes efter deres specielle faglige uddannelse i sygepleje.

I omsorgen uden for institution er en sådan udvikling nogle steder i gang i form af samarbejde mellem hjemmehjælp og hjemmesygepleje. Som eksempel herpå kan henvises til den som bilag nr. 6 optagne redegørelse vedrørende en forsøgsordning under Københavns magistrats 2. og 3. afdeling. Denne udvikling må tænkes akcentueret, såfremt omsorgsassistenter vinder indpas i den vanskeligere del af hjemmehjælpen.

4. 9. Mere eller mindre indgår der i alt omsorgsarbejde vejlednings- og aktiveringsfunktioner. Navnlig omsorgsassistenten må kunne varetage sådanne funktioner som led i en integreret helhedsomsorg. Vejledning og aktivering, der sættes ind i praktiske dagligdags situationer, er ofte mere effektiv, end når denne bistand er isoleret. Derfor må uddannelsen til omsorgsassistent også dække disse arbejdsfelter.

Også hjemmehjælpere og omsorgshjælpere vil ofte komme ud for spørgsmål af personlig, social eller medicinsk karakter og blive anmodet om at bistå med tilrettelægning af håndarbejde, fremskaffelse af egnet læsestof, formidling af kontakt til familie eller arrangementer m. m. I et vist omfang må de kunne tale med pensionisterne herom, men det er ikke muligt i den relativt korte kursusuddannelse at udvikle deres forudsætninger til dækning af pensionisternes behov på forsvarlig måde. Der kan kun blive tale om en begrænset orientering, der måske navnlig vil have til formål at oplyse dem om begrænsningen i deres kompetence og om mulighederne for at henvise problemerne til nærmere behandling af specialuddannet personale.

Netop fordi det er vanskeligt på forhånd at opstille meget præcise beskrivelser af vejlednings- og aktiveringsarbejdet, kan der være grund til at fremhæve, at dette ikke er ensbetydende med, at man kan slække på kvalitetskravet. Såvel vejledningen som den individuelle og kollektive akti-

veringsvirksomhed må bygge på en solid basis af færdigheder og viden foruden evne til at etablere og vedligeholde menneskelig kontakt. Den foreslåede omsorgsassistentuddannelse anses for at kunne udgøre denne basis, evt. suppleret med specialkurser i særlige aktiviteter, men der vil også være et naturligt arbejdsfelt for kvinder og mænd med andre varierende erfaringer og uddannelsesmæssige forudsætninger, herunder også hjemmehjælpere og omsorgshjælpere, der har vist særlig interesse for og evner for denne side af omsorgsarbejdet. For sådanne personer foreslår udvalget etableret, dels en pensionistvejlederuddannelse, dels en omsorgskonsulentuddannelse.

Om beskrivelsen af de 2 arbejdsfelter henvises til foran under punkterne 1. 37. -41. Som der anført må det antages, at vejlednings- og aktiveringsarbejdet ofte og navnlig i mindre **kommuner** vil blive kombineret. Det vil derfor også være hensigtsmæssigt, at der bliver mulighed for at kombinere uddannelserne, men i det lange løb må det antages, at der vil blive to arbejdsfelter med tilsvarende specielt uddannede personalegrupper.

4. 10. Pensionistvejledningen er en videreudvikling" af den service, der ydes af socialkontorerne. Kursusuddannelsen af pensionistvejledere må derfor have sociale fag som det centrale og i det hele være præget af det nære samarbejde, de indgår i med medarbejderne i socialkontoret og de dertil knyttede særligt sagkyndige. Ved udarbejdelsen af kursusforslaget har man haft opmærksomheden henledt pa kurserne for familievejledere.

4.11. Omsorgskonsulentens arbejde er af mere direkte pædagogisk karakter med orienterings- og aktivitetsfagene som de centrale.

"Omsorgsorganisationernes samråd" har skitseret en erhvervsmæssig grunduddannelse af omsorgsmedarbejdere på ca. 1.400 timer. Omsorgsudvalget er imidlertid af den opfattelse, at der ikke foreløbig er basis for en sådan selvstændig, egentlig grunduddannelse ved siden af den i nærværende betænkning foreslåede omsorgsassistentuddannelse. Arbejdets mangfoldighed og usikkerheden om, hvilken retning det vil tage i de kommende år, taler for, at man som hidtil holder åbent for tilgang til denne virksomhed af kvinder og mænd med varierende erfaringer og uddannelsesmæssige forudsætninger. For ciem bør der tilrettelægges kurser af ca. 3-4 måneders varighed. Af hensyn til ønskeligheden af at sikre en vis sammenhæng og kvalitet i arbejdet bør kurset så vidt muligt gennemgås af alle, der ikke har anden specialuddannelse af socialpædagogisk karakter.

4.12. I mange mindre alderdomshjem og plejehjem har husholdningen tidligere været det væsentligste indhold i omsorgen. Køkken- og rengøringspersonalet udgjorde således ved personaletællingen i 1966, jfr. bilag 1, 2/3 af personalet i mindre alderdomshjem imod gennemsnitlig knapt 30 pct. i kommunale plejehjem. Det var dog kun en lille del af dette personale, der havde en egentlig faglig huslig uddannelse.

I større institutioner har det længe været anset for nødvendigt med fagligt uddannede køkkenledere, økonomaer og oldfruer.

Med de øgede krav til den faglige standard for alle sider af omsorgsarbejdet må husholdningsarbejdet også i mindre institutioner i stigende grad udføres under ledelse af specialuddannet personale, som har kundskaber så-

vel om hensigtsmæssige kostvaner som om diætkost, og som kan tilrettelægge en rationel og hygiejnisk rengøring og anden husholdning, herunder vask og vedligeholdelse af beklædning og linned.

De hermed forbundne problemer er på socialuddannelseskommissionens foranledning taget op på bred basis i et af undervisningsministeriet nedsat udvalg og behandles derfor ikke i nærværende betænkning. Det forekommer mest sandsynligt, at der ikke skal etableres en speciel uddannelse til sociale institutioner, men at det f. eks. overlades til husholdningsskoler at varetage den fornødne uddannelse, eventuelt med supplerende kurser i pensionistinstitutionernes særlige problematik.

I fremtiden må regnes med, at det centrale institutionspersonale, omsorgsassistenter, omsorgshjælpere, sygeplejersker og plejeassistenter kun undtagelsesvis skal deltage i kosttilberedningen. Derimod skal de være orienteret om kostproblemerne med henblik på samarbejde med køkkenpersonalet om kosten, som er en af de væsentligste faktorer i arbejdet for god trivsel og helbredstilstand.

I små institutioner og i hjemmehjælpem kan udviklingen føre til, at kostproblemet helt klares ved madudbringning fra centralkøkkener. I så fald er situationen den samme som i større institutioner, men indtil videre må man regne med, at hjemmehjælperen eller omsorgsassistenten skal kunne påtage sig hele madlavningsprocessen og altså have både kundskaber, færdigheder og fornemmelse for den ældre generations ønsker og behov vedrørende kosten.

Med hensyn til rengøring, vask og andre husholdningsfunktioner gælder i vidt omfang det samme som anført vedrørende kostforplejningen: Udspecialisering til særligt fagligt uddannede i større institutioner og til bredt husholdningsuddannede i mindre institutioner. Det må dog erindres, at rengøringen og tildels vedligeholdelsen af inventar og beklædning ofte udføres i direkte kontakt med pensionisterne. Disse praktiske funktioner kan således udnyttes i det socialpædagogiske arbejde som grundlag for et samspil mellem omsorgspersonalet og pensionisterne og må derfor også indgå i uddannelserne.

4. 13 Under udbygningen af omsorgen for folke- og invalidepensionister må der tillægges uddannelsen af lederne af de forskellige institutioner, hjemmehjælpen og andre former for bistand den største betydning.

Sygeplejersker og diakoner udgjorde ved personaletællingen i 1966, jfr. bilag 1, henholdsvis 23 og 16 pct. De er hidtil navnlig ansatte som ledere af større plejehjem og alderdomshjem. Der er endvidere en del bestyrerægtefæller, der er sygeplejersker.

18 pct. af samtlige ledere havde en faglig, huslig uddannelse, 9 pct. var sygehjælpere o. lign., 10 pct. havde anden uddannelse, og ca. 24 pct. havde ingen faglig uddannelse. Det er navnlig de mindre, lederejede plejehjem, der mangler uddannet leder.

4. 14 Siden 1968 har indenrigsministeriet gennemført en efteruddannelse på ca. 230 timers undervisning over et halvt år af sygeplejersker til lederstillinger ved plejehjem og alderdomshjem med sygeafdelinger, jfr. indenrigsministeriets cirkulære af 10. juni 1969. En lignende lederuddannelse er

planlagt for diakoner. I øvrigt har der været forskellige kursusarrangementer for ledere, bl. a. tilrettelagt af landsforeningen af forsorgsledere.

4 15 Det er udvalgets opfattelse, at uddannelsen af ledere må udbygges væsentligt, således at alle ledere såvel til institutioner som til hjemmeomsorgen så vidt mulig': - uanset forudgående uddannelse eller manglende uddannelse - kan blive informeret om indholdet i de nye grunduddannelser og kursusuddannelser, lære moderne principper for ledelse såvel med hensyn til personale som administration iøvrigt, og få grundig indsigt i omsorgsarbejdets udvikling, således at de og deres medarbejdere kan gå ind i et bredt samarbejde om realisering af den anerkendte socialpolitiks intentioner.

Det er særdeles ønskeligt, at ledere og aspiranter til ledende stillinger fra forskellige institutionstyper og fra omsorgsarbejdet uden for institutioner kommer på kursus sammen, idet dette vil kunne bidrage til at fremme det indbyrdes samarbejde og i det hele taget åbne de institutioner, som ellers kan have tendens til at blive lukkede verdener.

4. 16 Med den øgede differentiering i omsorgsarbejdet og med øget anvendelse af forskellige specialuddannede personalegrupper bliver ledelsens opgave i fremtiden i højere grad at sørge for samspillet imellem de enkelte medarbejdere.

Det er formentlig af mindre betydning, hvilken specialuddannelse lederen har, og lederuddannelsen skal ikke tilstræbe yderligere faglig dygtiggørelse inden for pågældende faglige speciale. Derfor må den hidtidige tendens til at specialisere lederuddannelsen efter forudgående grunduddannelse anses for uheldig.

Det er af betydning både for rekruttering til de enkelte fag og for samarbejdet mellem fagene, at der principielt er adgang til lederstillinger på området fra alle egentlige faglige uddannelseskategorier.

Det må antages, at det vil være hyppigst forekommende, at sygeplejersker ansættes som ledere i institutioner med sygebehandling og -pleje som central opgave. De vil også have en god chance i andre institutioner, så længe der ikke findes erfarne, uddannede omsorgsassistenter, men efterhånden vil de sidstnævnte måske blive foretrukket i flere tilfælde. Også erfarne terapeuter eller husholdningsuddannede, der viser evner og interesse for ledelse og administration, må kunne kvalificere sig til de ledende poster via et lederkursus.

4 17 Lederuddannelsen må ikke være forbeholdt nye ledere eller lederaspiranter. Tværtimod må uddannelse af de eksisterende ledere ses som en forudsætning for den drejning af omsorgsarbejdet i socialpædagogisk retning, som de foran foreslåede, nye uddannelser er led i. Denne opskoling kan næppe gøres obligatorisk, men bør sættes i system, således at det bliver det almindelige, at ledere har gennemgået den. Der bør foretages geografisk fordeling af kurserne og en tidsmæssig tilrettelægning, der gør deltagelse praktisk mulig for flertallet. Opskolingen må antages ikke mindst at være påkrævet for dem, der har vanskeligst ved at komme af sted, fordi institutionen er for beskedent bemandet.

4 18 Det er ønskeligt, at lederne så vidt muligt aflastes for økonomisk administration, herunder personalelønninger m. v. Dette kan formentlig bedst ske ved, at administrationen samles under kommunernes sociale forvaltning. Derfor finder udvalget, at lederuddannelsen ikke i detaljer skal uddanne i sådan administration, men orientere herom med henblik på samarbejde med forvaltningen. Det administrative personale forudsættes uddannet sammen med andre administrationsmedarbejdere

4. 19 Som et resultat af udvalgets overvejelser tegner der sig følgende personalestruktur for institutionsomsorgen og omsorgen i private hjem:

Personalegruppe:'	Institutionsomsorgen:	Omsorgen i private hjem;
Omsorgs- og plejepersonale	sygeplejerske omsorgsassistent (plejeassistent) omsorgshjælper	omsorgsassistent hjemmehjælper husmoderafløser
Husholdnings-personale	økonoma o. lign. køkkenmedhjælp rengøringsmedhjælp	tilsynsførende
Administrativt personale	leder (afd. leder) socialassistent kontormedhjælp	leder socialkontorpersonale
Terapipersonale	fysioterapeut ergoterapeut andre (fodplejer m. fl.)	hjemmesygeplejerske fysioterapeut ergoterapeut andre (fodplejer m. fl.)
Vejlednings- og aktiveringspersonale	omsorgskonsulent	omsorgskonsulent . . , . . . pensionistvejleder
Andet personale	medhjælp —————— praktikant	

4. 20. Svarende til denne personalestruktur har udvalget i det efterfølgende stillet forslag om følgende uddannelser:

1. Omsorgsassistent.
2. Omsorgshjælper.
3. Hjemmehjælper.
4. Pensionistvejleder.
5. Omsorgskonsulent.
6. Leder.
7. Opskolingsprogram.

Herudover er der behov for suppleringskurser, der skal supplere fag-uddannelser fra ar.dre uddannelsesområder med undervisning inden for emnekredse, der vedrører de særlige problemer for ældre og handicappede. Disse kurser retter sig f. eks. til sygeplejepersonalet, herunder sygeplejersker, diakoner og sygehjælpere, og terapipersonalet, herunder fysioterapeuter, ergoterapeuter, fodplejere m. fl. Udvalget har ikke nærmere overvejet disse kurser i enkeltheder.

5. PERSONALE- OG UDDANNELSESPROGNOSE

5 1. I 1966 var der ifølge personaletællingen i alt ca. 14. 000 medarbejdere i alderdomshjem og plejehjem, jfr bilag 1.

Det er anført under punkt 1. 28. , at det findes rimeligt at lægge et anslået behov for pladser i institutioner på ca. 70. 000 i 1985 til grund for beregningen af det maksimale personalebehov i 1985. Det er i punkt 1. 29. skønnet, at udviklingen i bemandingen for dette institutionsområde tenderer i retning af gennemsnitlig én medarbejder pr. beboer, d. v. s. et samlet personalebehov i 1985 på ca. 70. 000 medarbejdere.

I punkt 1. 30. -31. er der opstillet en beregning over personalebehovet, såfremt 25 pct. af det potentielle institutionsklientel bliver betjent i egne hjem i stedet for i en institution. I det følgende er de på dette grundlag skønnede personalebehov anført i parentes.

Som tidligere anført må prognoser af denne karakter være behæftet med betydelig usikkerhed. Dette gælder også forsøget på at vurdere, hvorledes dette samlede personalebehov vil fordele sig på personalegrupper og på uddannelseskategorier inden for de enkelte personalegrupper. Når udvalget alligevel opstiller prognoserne, er det for derigennem at få en størrelsesorden for den nødvendige uddannelseskapacitet til brug ved planlægning af udviklingstakten for uddannelsesforanstaltningerne. Usikkerheden tilsiger, at disse beregninger løbende justeres.

5. 2 For at kunne skønne over, hvor mange af de forskellige personalekategorier der skal uddannes til dækning af det fremtidige personalebehov, må der foretages en fordeling heraf på personalegrupper. Hertil kan følgende opdeling efter funktion ved personaletællingen i 1966 danne udgangspunkt, for så vidt angår institutionsomsorgen:

Omsorgs- og plejepersonale	35 pct.
Husholdningspersonale	49 pct.
Administrativt personale	11 pct.
Terapipersonale	2 pct.
Diverse	3 pct.
	100 pct.

For omsorgs- og plejepersonalet, der i den aktuelle personalesituation udgør ca. 40 pct. af personalet i plejehjem, og alderdomshjem med sygeafdeling, anslår man, at andelen af det samlede personale dels under hensyn til, at der af husholdningspersonalet hidtil er udført en del omsorgs- og plejefunktioner, og dels under hensyn til, at der regnes med et gennemsnitligt mere plejekrævende klientel i fremtiden, vil øges til ca. 50 pct. , det vil sige ca. 35. 000 medarbejdere (27. 000).

For husholdningspersonalet skønner man på dette grundlag, at andelen af det samlede personale under hensyn til fremkomsten af nye rationelt indrettede institutioner og nye rationelle arbejdsmetoder og -redskaber kan anslås til ca. 25 pct., det vil sige ca. 17. 000 medarbejdere (13. 000).

For det administrative personale skønner man, at andelen af det samlede personale vil ligge nogenlunde uændret på 10 pct. , det vil sige ca. 7. 000 medarbejdere (5. 000).

For terapipersonalet og aktiveringspersonalet under ét må man påregne, at voksende plejekrav og krav om forbedret behandlingsstandard vil øge behovet for specialpersonale. På denne baggrund anslås andelen af det samlede personale til ca. 10 pct. , det vil sige ca. 7. 000 medarbejdere (5. 000).

De resterende 5 pct. af personalet, det vil sige ca. 4. 000 medarbejdere (3. 000), vil blive dækket af diverse medhjælpere og praktikanter.

5. 3. På grundlag af foranstående prognosetal kan man opstille følgende skøn over behovet for de enkelte uddannelseskategorier på institutionsområdet:

I omsorgs- og plejepersonalet, med et anslået personalebehov på 35. 000 medarbejdere (27. 000), indgår sygeplejersker. Deres andel af det samlede omsorgs- og plejepersonale skønnes at ligge på ca. 10 pct., det vil sige ca. 3. 500 (2. 700). Antallet af omsorgsassistenter anslås til ca. 20. 000 (16. 000) og antallet af omsorgshjælpere og sygehjælpere til ca. 11. 000 (8. 000).

Husholdningspersonalet, med et anslået personalebehov på 17. 000 medarbejdere (13. 000), omfatter personale til madlavning (10 pct. af det nuværende samlede personale), personale til rengøring m. v. (35 pct. af det nuværende samlede personale) og personale til vask (1 pct. af det nuværende samlede personale).

I den fremtidige udvikling tænkes nogle funktioner, der hidtil er varetaget af rengøringspersonalet (husassistenter, stuepiger, rengøringshjælp), overflyttet til omsorgs- og plejepersonalet.

Det anslås, at ca. en fjerdedel, det vil sige ca. 4. 000 (3. 000), skal have en egentlig uddannelse inden for husholdningsområdet (oldfrue, økonoma eller anden huslig uddannelse), medens resten, det vil sige ca. 13. 000 (10.000), kan være ufaglært arbejdskraft.

I det administrative personale, med et anslået personalebehov på 7. 000 medarbejdere (5. 000), indgår lederne med ca. 5. 000 (3. 500), inclusive afdelingsledere.

I den resterende gruppe på ca. 2. 000 medarbejdere (1. 500) indgår kontorister, socialassistenter, socialrådgivere og lignende.

Det anslåede personalebehov på ca. 7. 000 medarbejdere (5. 000) i terapipersonalet og aktiveringspersonalet kan skønsmæssigt fordeles med ca. 2. 000 (1. 500) på fysioterapeuter, 2. 000 (1. 500) på ergoterapeuter, 1. 500 (1. 000) på andre personalekategorier (fodplejere m. fl.) og 1. 500 (1. 000) på omsorgskonsulenter.

Det bemærkes, at der vil være en del personale med deltidsbeskæftigelse. Dette vil navnlig være tilfældet i terapipersonalet, men også husholdningspersonalet vil rumme deltidsbeskæftigede, f. eks. ufaglært rengørings- og køkkenmedhjælp I omsorgs- og plejepersonalet kan der især blive tale om deltidsbeskæftigede ved aften- og nattevagt og lignende.

5 4 I punkt 1. 32. og følgende er der gjort rede for det fremtidige behov for bistand i private hjem

Behovet for personale til hjemmehjælp for folkepensionister er opgjort til 17. 000 medarbejdere (25. 000) i 1985. Hertil kommer ca. 15 pct. til bistand for invalidepensionister, jfr punkt 2. 6. , det vil sige i alt ca. 20. 000 medarbejdere (28. 000).

Udvalget anslår, at ca. 3. 000 (4. 500) heraf vil blive dækket med omsorgsassistenter. Herefter kan det samlede behov for hjemmehjælpere ansættes til ca. 17. 000 (23. 000).

For hjemmesygeplejerskernes vedkommende er der i Dansk Sygeplejeråds notat peget på en række forhold, der i sig selv kan indicere behovet for et større personale.

Hertil kommer det personalebehov, der vil være en følge af væksten i antallet af ældre personer samt af de stigende krav til kvalificerede behandlings- og plejemuligheder ved ophold i eget hjem.

På dette grundlag anslår man behovet for hjemmesygeplejersker i 1985 til ca. 3. 000 (3. 400).

Til samordning af det arbejde, som udføres af de forskellige personalekategorier, forudsætter udvalget et behov for koordinerende ledere, der under hensyn til antallet af kommuner anslås til ca. 600 (1. 000) i 1985.

Behovet for terapipersonale kan under et helt skønsmæssigt anslås ti. ca. 2. 000 (2. 400) i 1985.

Behovet for pensionistvejledere og omsorgskonsulenter er i punkt 1. 39. og 1.41. anslået til henholdsvis 1.300 (1.500) og 3.000 (3.500). I sidstnævnte tal indgår de foran under institutionsomsorgen nævnte 1. 500 (1. 000) omsorgskonsulenter, idet deres arbejde må formodes at være fælles for institutions- og hjemmeomsorgen.

III. Uddannelsesforslag

1. OMSORGSASSISTENT

1.1. FORMÅLET MED UDDANNELSEN

1.1,1. Omsorgsassistenten er placeret som den faste kontakt for klienten med det mest almene ansvar for dennes trivsel i et institutionsmilieu eller eventuelt i klientens private hjem.

Formålet med uddannelsen er i overensstemmelse hermed at bibringe de kundskaber og færdigheder, som kræves til udøvelse af omsorg for ældre, svagelige og handicappede såvel i institutioner, der er indrettet for et sådant klientel, som i private hjem.

1. 1.2. Omsorgsassistentens opgave er at yde eller formidle den socialpædagogiske og praktiske bistand, som kan modvirke, ophæve eller lindre følgerne af en fysisk og/eller psykisk svækkelsestilstand, og som kan fremme den størst mulige selvhjulpenhed og bidrage til at skabe bedst mulig trivsel.

Omsorgsassistenten skal kunne beskæftige sig med enhver side af klientens tilværelse under hensyn til dennes større eller mindre behov og må saledes have samtlige forhold vedrørende den enkeltes trivsel for øje. Omsorgsassistenten skal i væsentligt omfang selv kunne yde bistand til imødekommelse af mere generelt forekommende psykiske kontakt- og aktiveringsbehov og fysiske pasnings-, pleje- og behandlingsbehov og skal samtidig have det nødvendige kendskab til det arbejde, som skal udføres af praktiske medhjælpere eller specialuddannet personale (læger, sygeplejersker, terapeuter m. fl) dels med henblik på at formidle disses indsats, dels med henblik pa at fungere i et samarbejde med disse personalegrupper.

1.1.3. Som den centrale medarbejder i omsorgsarbejdet for ældre og handicappede skal omsorgsassistenten have den fornødne uddannelsesmæssige baggrund for at kunne foretage selvstændige observationer og videregive disse på adækvat måde, ligesom de skal kunne deltage i udarbejdelsen af og følge socialpædagogiske og plejemæssige træningsprogrammer og behandlingsplaner savel for enkeltpersoner som for en gruppe.

Som led i et al nt ontaktskabende omsorgsarbejde skal omsorgsassistenten medvirke ved kontaktformidlingen til offentlige instanser, kollektive omsorgsforanstaltninger, pårørende, institutionsbeboere m. fl.

Omsorgsassistenten skal kunne iværksætte og deltage i særlige omsorgsforanstaltninger, herunder iværksætte manuelle beskæftigelser, internt klubarbejde, underholdning m.m. i samspil med eventuelt særligt personale (omsorgskonsulenter m. fl.).

Til imødekommelse af basale behov skal omsorgsassistenten kunne udføre daglige personlige plejefunktioner, hvorunder hører personlig hygiejne, af- og påklædning, sengeredning m. m. , og almindeligt forekommende huslige funktioner, omfattende boligens indretning og renholdelse, indkøb, tilberedning og servering af mad, tøjreparationer m. m.

Disse plejefunktioner og huslige funktioner er centrale for andre personalegrupper såvel i institutionsomsorgen som i omsorgen i klienternes private hjem (omsorgshjælpere, hjemmehjælpere). Omsorgsassistenten skal kende disse funktioner af hensyn til samarbejdet med disse personalegrupper, men skal også kunne udføre dem i situationer, hvor der ikke er andre til at gøre det, eller hvor det har en funktion i samspillet med andre medarbejdere eller klienter.

Omsorgsassistenten skal endvidere kunne deltage i den med klienternes sygdomme og handicap forbundne pleje og behandling. Herunder hører afgrænsede pleje- og behandlingsfunktioner som f. eks. forebyggelse og behandling af liggesår, forbinds- og bandageskift m. m. og visse funktioner med henblik på træning i anvendelse af proteser og andre hjælpemidler, gangøvelser, spiseøvelser, igangsætning med manuelle beskæftigelser m. m. Endvidere samarbejde med læger, sygeplejersker og terapeuter ved undersøgelser og behandlinger.

Omsorgsassistenten skal kunne tage medansvar i spørgsmålet om dispositioner over inventar og materialer.

1.2. OPTAGELSESBETINGELSER

Som forudsætning for optagelse til denne uddannelse må der stilles krav om skolemæssige forkundskaber, der mindst svarer til folkeskolens 9. skoleår med statskontrolleret prøve med tilfredsstillende resultat.

Der bør ikke fastsættes nedre eller øvre aldersgrænser for uddannelsen. Specielt bemærkes, at der bør gøres - f. eks. ved økonomisk støtte og ved uddannelsens tilrettelægning og geografiske placering - en særlig indsats for også at skabe tilgang af kvinder og mænd i en mere moden alder, for så vidt de kan følge undervisning på det krævede plan.

1.3. UDDANNELSENS INDHOLD

1.3.1. Ved overvejelserne af indholdet i uddannelsen til omsorgsassistent har udvalget støttet sig til erfaringerne fra plejeassistentuddannelsen, jfr. bilag nr. 7, og omsorgsassistentuddannelsen inden for særforsorgen (og åndssvageforsorgen).

Udvalget har herved lagt vægt på, at plejeassistentuddannelsen, således som den forsøgsmæssige uddannelse har været tilrettelagt, i højere

grad har været baseret på oplæringen i plejemæssige end i omsorgsmæssige funktioner.

Det bemærkes, at forsøgsvirksomheden fortsætter, bl. a. i en ny skole for plejehjemsassistenter i Brande.

Særforsorgens uddannelser er tilrettelagt specielt med henblik på sociale institutioner, der har brede, trivselsfremmende og resocialiserende opgaver. Disse opgaver har stor lighed med funktionerne i omsorgsarbejdet for ældre og handicappede uden for særforsorgen.

Udvalget har på denne baggrund fundet, at den teoretiske uddannelse til omsorgsassistent både med hensyn til omfang og indhold i vidt omfang kan baseres på opbygningen af særforsorgens uddannelser.

1.3.2. Den teoretiske uddannelse må omfatte følgende faggrupper:

A. Psykologisk-pædagogiske fag, herunder:
Indlæringsteknik, gruppetræning,
studievejledning,
elementer af:
Psykologi,
pædagogik,
institutionspædagogik
mentalhygiejne og
afvigsproblematik.

B. Medicinske fag, herunder elementer af:
Anatomi og fysiologi,
almen og speciel sygdomslære,
hygiejne,
psykiatri,
geriatri,
lægemiddellære,
sundheds- og sygeplejelaere og
ernæringslære.

C. Sociale fag, herunder:
Det sociale hjælpesystem,
medborgerkundskab,
revalidering og erhvervsvejledning,
handicaplære, alderdomslære.

D. Orienterings- og aktivitetsfag, herunder:
Sang og musik,
litteratur,
massemedier,
sprogstimulation, oplæsning og dramatisering,
manuel beskæftigelse.

E. Praktiske fag, herunder:
Husholdning
boligindretning,
materialelære,
fysisk træning - arbejdsstillinger.

F. Administrative fag, herunder:
Social administration,
institutionsøkonomi,
regnskabsføring,
budgetlægning,
personalesamarbejde,
blanketudfyldning.

G. Omsorgslære, herunder:
Træningsprogrammer,
behandlingsplaner,
observationer og journaler,
daglig hygiejne,
ADL-træning (spisning, af- og påklædning, toilet m. v.),
medicingivning,
institutionslære,
trivselslære,
aktivering.

H. Valgfrie fag.

1.3. 3.Det under G anførte fag, omsorgslære, er at betragte som; det centrale anvendelsesfag for omsorgsassistenten. Hovedindholdet af dette fag er en teoretisk og praktisk koordinering af væsentlige sider af de kundskaber, der tilegnes i baggrunds- og forudsætningsfagene i de andre faggrupper, med henblik pa deres praktiske anvendelse i omsorgsarbejdet. Til enkelte af de under omsorgslæren opregnede fag skal gives følgende kommentar:

Institutionslære tager sigte på at lære eleverne effektivt at udnytte samspilsfunktionerne, herunder specielt i personalegrupperne.

Trivselslære skal omfatte den anvendte psykologi og den anvendt mentalhygiejne.

Aktivering skal lære eleverne at omsætte det i orienteringsfagene og aktivitetsfagene indlærte i praktiske arbejde med de ældre og de handicappede.

1. 3 4. Valgfrie studier kan navnlig finde sted inden for forskellige aktivitetsfag og handicapfag. De studerende skal således ikke have obligatorisk undervisning i alle former for aktiviteter, men skal kunne vælge kurser på områder, som de særligt interesserer sig for og vil beskæftige sig med i det senere arbejde. Under D, orienterings- og aktivitetsfag, forudsættes givet almindelig orientering om mulige aktiviteter og deres anvendelse.

1.4. UDDANNELSESFORLØB

1.4. 1. Den teoretiske del af uddannelsen som grunduddannelse forudsættes holdt inden for et samlet timetal pa ca. 2.000 timer.

Uddannelsesforløbet foreslas tilrettelagt saledes·

Elementærkursus: Ca. 350 timers undervisning som indledning til:

Elementærpraktik, i alt ca. 1 år.

Hovedskole Fire semestre med ca. 1.400 timers undervisning, afbrudt af praktiske øvelser, demonstrationer, prøver og korte praktikperioder.

Aspirantperiode: Ni maneders praktisk arbejde, sluttende med ca. 2 50 timers afrundende undervisning.

Det bemærkes, at timetallene og deres fordeling kun tilsigter omtrentlig angivelse af undervisningens omfang. Det forudsættes, at der i den nærmere planlægning vil indgå overvejelser om undervisningsformen, som ikke behøver at være bundet til den traditionelle opdeling i afgrænsede fag og lige lange lektioner.

1.4.2. Dette uddannelsesforløb er begrundet i, at en socialpædagogisk uddannelse, hvis tyngdepunkt ligger i kundskaberne vedrørende menneskelig omsorg, forudsætter en modenhed, der normalt ikke kan paregnes før det 18. ar. Derfor må påbegyndelsen af hovedskolen udskydes til dette alderstrin, uanset at den almene skolegang for det store flertals vedkommende afsluttes i 16-17 års alderen.

1. 1.3. Elementærkurset ma først og fremmest bibringe en vis forståelse for de behov, klienterne har, og de hensyn, der må tages til deres særlige situation og vanskeligheder. Endvidere ma elementærkurset lære de nye medarbejdere visse elementære færdigheder vedrørende det daglige arbejde, som kan lette såvel dem selv som institutionerne i den første tid og derved give institutionerne en bedre arbejdskraft og de pågældende selv større tilfredsstillelse i arbejdet samt bedre udbytte heraf som indledning til en senere egentlig socialpædagogisk uddannelse. Det forudsættes herved, at der bibringes dem de mest nødvendige forudsætninger for at udføre et arbejde, der i første række vil omfatte de almindelige, daglige funktioner vedrørende den personlige pleje og husførelsen.

Med dette hovedsigte med elementærkurset, der for at kunne få selvstændig værdi næppe kan være af mindre end 12 ugers varighed med maksimalt 30 timers ugentlig undervisning, bør følgende faggrupper, jfr. ovenstående punkt 1.3.2., indgå i undervisningen med de foreslåede vægttal. Under forudsætning af en samlet undervisningstid på ca. 350 timer, svarer hvert vægttal til ca. 50 timer:

A. Psykologisk-pædagogiske fag	1
B. Medicinske fag	1
C. Sociale fag	1
E. Praktiske fag	1
G. Omsorgslære	3

Hovedvægten i undervisningen er lagt på omsorgslæren. Den må omfatte så mange fag inden for faggruppen, som det vil være muligt på baggrund af den elementære viden og kendskab til faglig terminologi, som undervisningen i de øvrige faggrupper kan tilføre de studerende.

Elementærkurset bør bære obligatorisk for enhver, der beskæftiges

med direkte kontakt med klienterne, men skal ikke kunne betragtes som en egentlig faglig uddannelse.

I elementærpraktikperioden forudsættes praktikanten af udføre elementære arbejdsfunktioner omkring beboere og patienter i en eller flere institutioner,, svarende til det arbejde, der udføres af omsorgshjælpere og sygehjælpere m. m. Det er ønskeligt, at de får indsigt i flest mulige sider af omsorgsarbejdet, men det er ikke praktisk muligt at gennemføre en reguleret og kontrolleret praktik. Spørgsmålet herom må senere optages til ny overvejelse.

Såfremt elementærpraktikken er gennemført i en institution, der er godkendt til praktisk uddannelse af omsorgshjælpere, anerkendes de, der ikke ønsker at fortsætte uddannelsen til omsorgsassistent, som omsorgshjælpere.

Tilfredsstillende gennemført elementærkursus og efterfølgende elementærpraktik på et socialpædagogisk arbejdsfelt vil være en kvalifikation for den, der søger ind på hovedskolen (den egentlige uddannelse), men skal ikke være obligatorisk.

Man skal kunne søge ind på hovedskolen med anden baggrund, f. eks. videregående skolegang kombineret med en vis praktisk erfaring, eller anden erhvervsuddannelse eller tilsvarende værdifuld erhvervserfaring, herunder som uddannet sygehjælper, omsorgshjælper eller hjemmehjælper. Nærmere fastlæggelse af betydningen af erhvervserfaring m. v. må bero på praksis i et centralt koordineringsorgan.

1.4.4. Hovedskolen af 2 års varighed rummer den egentlige socialpædagogiske uddannelse. Undervisningen må hovedsagelig foregå på en skole (socialpædagogisk seminarium), idet forslaget hviler på en forudsætning om, at den, der skal kunne påtage sig de anførte, mangeartede opgaver, må have haft lejlighed til at deltage i en sammenhængende systematisk undervisning uden længerevarende afbrydelser. Der må dog tages hensyn til, at undervisningen skal føre frem til en virksomhed, der vil være meget praktisk betonet. Undervisningen må derfor rumme betydelige indslag af praktik i form af øvelser i skolen, kliniske demonstrationer og korte praktikperioder på dertil egnede institutioner og afdelinger og i omsorgsarbejdet i de private hjem. Der henvises til kommissionens betænkning nr. 524/1969: Praktik i uddannelse til det sociale område.

Når udvalget ikke mener at kunne foreslå længerevarende praktikperioder af undervisningsmæssig karakter, er denne indstilling også motiveret af, at der ikke i overskuelig tid vil være personalemæssig dækning for at pålægge det store flertal af institutioner en egentlig praktikundervisning. Med det store antal studerende, der må påregnes, vil det kræve et uforholdsmæssigt stort apparat at administrere en effektiv praktikordning med dertil hørende uddannelse af praktikvejledere, tilsyn og vejledning.

Udvalget skønner, at den samlede teoretiske og praktiske undervisning i hovedskolens 4 semestre a 20 uger kan fordeles på 56 ugers teoretisk undervisning med et ugentligt timetal, der kan sættes til 24-28, og 24 ugers praktisk undervisning.

I undervisningen bør alle faggrupper indgå med de foreslåede vægttal. Under forudsætning af en samlet undervisningstid på ca. 1.400 timer, svarer hvert vægttal til ca. 100 timer:

*

A. Psykologisk-pædagogiske fag	2
B. Medicinske fag	2
C. Sociale fag	2
D. Orienterings- og aktivitetsfag	1
E. Praktiske fag	2
F. Administrative fag	1
G. Omsorgslære	2
H. Valgfrie fag	2

I hovedskolen skal de studerende bibringes den afgørende forudsætningsviden for deres senere arbejde. Undervisningen bør indledes med et kursus i indlæringsteknik og studievejledning.

1. 4. 5. Bag den i uddannelsesforløbet placerede aspirantperiode ligger den opfattelse, at de pågældende ikke kan anses for færdiguddannede med gennemgangen af hovedskolen. Undervisningen skulle imidlertid have givet dem tilstrækkelig baggrund til, at de kan påtage sig omsorgsarbejdet som aspiranter under fortsat uddannelse. Det vil sige, at de kan tage beskæftigelse ved omsorgsarbejde i et alderdomshjem eller plejehjem eller anden social institution under vejledning af ældre medarbejdere eller arbejdsledere og med det sigte, at de i løbet af de første ca. 9 måneder får lejlighed til at prøve flest mulige af de til arbejdsfeltet hørende funktioner og arbejdssituationer under stigende grad af selvstændighed.

1.4.6. Efter denne aspirantperiode vil det være naturligt at afslutte uddannelsen med et kort kursus, hvorunder aspiranten får lejlighed til at samle og bearbejde stoffet fra undervisningen i hovedskolen og erfaringerne fra det praktiske arbejde. Endvidere bør der være lejlighed til afslutning af selvstændigt arbejde med en specialopgave, der er påbegyndt i aspirantperioden.

Udvalget går herved ind for et afslutningskursus af 12 ugers varighed med maksimalt 24 timers ugentlig undervisning, i hvilket følgende faggrupper bør indgå med de foreslåede vægttal. Under forudsætning af en samlet undervisningstid på ca. 250 timer svarer hvert vægttal til ca. 35 timer:

A. Psykologisk-pædagogiske fag	1
B. Medicinske fag	1
C. Sociale fag	1
F. Administrative fag	1
G. Omsorgslære	2
H. Valgfrie fag (speciale)	1

Hovedvægten i undervisningen er ligesom i elementærkurset lagt på omsorgslæren, der i afslutningskurset må behandles på et så højt niveau som muligt.

1.4.7. Plejehjemsassistenter (plejeassistenter) og andre socialpædagogisk uddannede skal have mulighed for at gå ind i aspirantperioden på linie med omsorgsassistenter for herigennem og gennem deltagelse i afslutningskurset at opnå godkendelse som omsorgsassistenter.

1.4.8. Nedenstående oversigt giver en sammenfatning af faggruppernes placering og vægtning i de enkelte dele af den teoretiske uddannelse:

Faggrupper;	Elementær-kursus: (vægttal=50)	Hovedskole: (vægttal=100)	Afslutnings-kursus: (vægttal=35)	Timer i alt ca.:
A. Psykologisk-pædagogiske fag	1	2	1	285
B. Medicinske fag	1	2	1	285
C. Sociale fag	1	2	1	285
D. Orienterings- og aktivitetsfag		1		100
E. Praktiske fag	1	2		250
F. Administrative fag		1	1	135
G. Omsorgslære	3	2	2	420
H. Valgfrie fag		2	1	235

1.5. UDDANNELSESBEHOV

I punkterne II. 5. 3. og 5. 4. er der opgjort et samlet behov for uddannede omsorgsassistenter på 23. 000 (20. 500) i 1985. For at imødekomme dette uddannelsesbehov skal der tilvejebringes uddannelseskapacitet, der muliggør, at ca. 3. 000 (2. 700) studerende årligt kan påbegynde den teoretiske uddannelse.

Da hovedskolen dækker 4 sammenhængende semestre, skal der være plads til ca. 6. 000 (5. 500) studerende ad gangen i denne. Hertil kommer pladsbehovet for elementærkurset og afslutningskurset. Med muligheden for at placere en del af denne kursusvirksomhed imellem hovedskolens semestre anslås det samlede behov for uddannelsespladser på skoler landet over til ca. 7. 000 (6. 500).

2. OMSORGSHJÆLPER

2.1. FORMÅLET MED UDDANNELSEN

2. 1. 1. Formålet med uddannelsen er at bibringe deltagerne de elementære kundskaber og færdigheder, som kræves til at kunne virke som medhjælp for et faguddannet omsorgs- og plejepersonale i institutioner for ældre og handicappede.

2. 1.2. Omsorgshjælperen vil i første række være beskæftiget med daglige personlige plejefunktioner, hvorunder hører personlig hygiejne, af- og påklædning, sengeredning m. m. , og almindeligt forekommende huslige funktioner, omfattende boligens renholdelse, servering af mad m. m.

Omsorgshjælperen skal tillige i et vist omfang kunne udføre lettere plejeopgaver, som f. eks. badning af syge, hudpleje, forebyggelse af riggesår, bistand ved benyttelse af proteser og andre hjælpemidler, bistand ved gangøvelser og hjælp til optræning i spisning og påklædning.

2.2. OPTAGELSESBETINGELSER

Der bør ikke opstilles aldersgrænser eller stilles betingelser om bestemte, forudgående skolekundskaber eller forudgående erhvervsuddannelse inden for bestemte områder.

Uddannelsen bør stå åben for enhver, der søger eller er beskæftiget med klientarbejde på institutioner for ældre og handicappede, og bør samtidig være uddannelsesgrundlaget for medarbejdere, der er beskæftiget med dette arbejde, og som ikke på andet grundlag har særlige forudsætninger for et arbejde af denne karakter.

2.3. UDDANNELSENS INDHOLD

Indholdet i kursus for omsorgshjælpere svarer til indholdet i elementærkurset i omsorgsassistentuddannelsen, jfr. punkt 1.4. 3. , med den tillempning, der følger af, at der ikke stilles noget krav til skolekundskaber, og at kurset ikke sigter imod en videre faglig, socialpædagogisk uddannelse, men alene imod arbejdet som medhjælper. Der henvises i øvrigt til punkt II. 4. 7.

2.4. UDDANNELSESFORLØB

Uddannelsen indledes med gennemgang af kursus for omsorgshjælpere. Derefter skal eleven gøre tjeneste i 6 måneder som omsorgshjælperelev i et alderdomshjem, plejehjem eller anden institution, der af socialministeriet er godkendt til praktisk uddannelse af omsorgshjælpere.

En forudsætning for en sådan godkendelse er, at institutionen råder over ledere eller medarbejdere, der har uddannelse som omsorgsassistent, plejehjemsassistent eller anden socialpædagogisk uddannelse eller sygeplejerskeuddannelse.

Der skal være mulighed for uddannede omsorgshjælpere til at søge ind på hovedskolen i omsorgsassistentuddannelsen (punkt 1. 4. 4.).

2.5. UDDANNELSESBEHOV

I punkt II. 5. 3. er der opgjort et samlet behov for omsorgshjælpere på 11. 000 (8. 000) i 1985. En del af dette behov dækkes af sygehjælpere og praktikanter fra omsorgsassistentuddannelsen.

På dette grundlag skønnes der at skulle uddannes 1. 000 (800) om året. Dette tal svarer til ca. 300 (250) helårs kursuspladser.

3. HJEMMEHJÆLPER

3.1. FORMÅLET MED UDDANNELSEN

3. 1. 1. Formålet med uddannelsen til hjemmehjælper er at dygtiggøre til udøvelse af virksomhed som hjemmehjælper og husmoderafløser, således som denne er fastlagt i lov nr. 230 af 6. juni 1968 om husmoderafløsning og hjemmehjælp.

3.1.2. Hjemmehjælp og husmoderafløsning er fra 1968 knyttet sammen i lovgivningen, men de to hjælpeforanstaltninger behandles dog fortsat på enkelte måder som forskellige ordninger.

Husmoderafløsning er i almindelighed en midlertidig hjælp, medens hjemmehjælp gennemgående ydes som en mere varig bistand. Husmoderafløsning kan normalt ydes i indtil 14 dage, men kan udstrækkes ud over dette tidsrum, når der skønnes at være behov herfor. En undersøgelse foretaget af Danmarks Statistik i 1966-67 (Statistiske efterretninger 1968-69, tabel 11) viser, at denne adgang blev benyttet i ca. 25 pct. af tilfældene. I ca. 13 pct. af tilfældene strakte hjælpen sig over mere end 3 uger, heraf i halvdelen af tilfældene over mere end 4 uger. Siden denne opgørelse er adgangen til at udstrække husmoderafløsningen udvidet.

Husmoderafløsning kan ydes til alle hjem. I 1966-67 var ca. 16 pct. af modtagerne af husmoderafløsning folke- og invalidepensionister. Hjemmehjælpen ydes kun til folke- og invalidepensionister.

Husmoderafløsning ydes hyppigt til familier med børn, i 1966-67 i 65 pct. at tilfældene. Hjemmehjælp ydes hyppigst til pensionister, der ikke har børn, men det forekommer dog, at der er børn, navnlig ved hjælp til invalidepensionister.

Selv om der således er forskelle på den typiske husmoderafløsning og den typiske hjemmehjælp, som må antages at give sig udslag i forskelle i de typiske funktioner, særlig med hensyn til børnepasning, er sammenfaldet i virksomhedsområde dog så afgørende, at forskellene ikke kan begrunde en opdeling i to uddannelseskategorier.

Det er overladt til den enkelte kommunalbestyrelse (det sociale udvalg) at træffe afgørelse med hensyn til, hvorledes ordningerne skal tilrettelægges, herunder om medarbejderne skal kunne påtage sig arbejde inden for de to områder, eller om den enkelte særligt skal tage sig af et af områderne.

Den i 1966-67 foretagne statistiske undersøgelse viser, at ca. 20 pct. af hjemmehjælperne samtidig virkede som husmoderafløsere. Personfællesskab mellem de to områder findes i alle kommunegrupper, men forekommer hyppigst i de mindre kommuner.

Der ma altså som hidtil være een uddannelse med sigte imod alle de funktioner, en husmoderafløser og en hjemmehjælper forventes at bestride. Denne uddannelse benævnes i det følgende hjemmehjælperuddannelse.

3. 1. 3. Socialministeriets cirkulære af 1. juli 1968 uddyber nærmere, hvad der ligger i hjemmehjælperens hverv, idet det siges, at "et formål med ydelsen af hjemmehjælp er at give pensionisten mulighed for at blive i sit eget hjem så længe som muligt. Hjælpen vil sædvanligvis besta i bistand til husligt arbejde, indkøb, tøjreparation, personlig hygiejne samt af- og påklædning og lignende tjenesteydelser. Hjemmehjælpen omfatter ikke egentlig sygepleje i hjemmet, der om fornødent må ydes gennem hjemmesygeplejen". I det forslag til fælles instruks for husmoderafløsere og hjemmehjælpere, der er optaget som bilag til cirkulæret, er det anført, at hjemmehjælpen ikke alene bør ydes til imødegåelse af rent materielle krav, men at det også i et vist omfang bør være muligt at yde "et arbejde af opmuntrende og mentalhygiejnisk art".

Udvalget har ved et mindre rundspørge til et antal kommuner fået beskrivelser af hjemmehjælperens funktioner, der bekræfter, at arbejdet i praksis svarer til denne varierede opgaveangivelse.

Hjemmehjælperens (som uddannelseskategori) opgaver kan herefter sammenfattes til at yde bistand med udførelsen af huslige funktioner, hvorunder hører boligens renholdelse, indkøb, tilberedning og servering af mad, tøjreparation, vask, strygning m. m. Endvidere til at bistå med den daglige personlige pleje, omfattende hjælp til personlig hygiejne, hårpleje og pleje af fødderne, af- og påklædning, tøjskiftning, sengeredning m. m. Endelig til at udføre børnepasning.

Hjemmehjælperne vil tillige i et vist omfang være beskæftiget med lettere plejeopgaver, som f. eks. badning af syge, hudpleje, forebyggelse af liggesar, lettere sarpleje, bistand ved benyttelsen af proteser og andre hjælpemidler, bistand ved gangøvelser og hjælp til optræning i spisning og påklædning.

I et vist omfang indgår der i hjemmehjælperens normale arbejde en række omsorgsmæssige funktioner, som f.eks. højtlæsning, brevskrivning, rådgivning om personlige spørgsmål, herunder økonomi, familieforhold, kontakt til offentlige instanser, foreninger m. m. og vejledning med hensyn til boligens indretning og arbejdsgangen i hjemmet.

Under sit arbejde skal hjemmehjælperen såvel på eget initiativ som efter anmodning fra sociale og medicinske led i hjemmeomsorgen være opmærksom på forhold, som nødvendiggør særlig undersøgelse eller bistand, og rapportere vedrørende forekomsten af sådanne forhold. Socialministeriets cirkulære af 1. juli 1968 pålægger med henblik herpå kommunalbestyrelserne at drage omsorg for, at hjemmehjælpen og husmoderafløsningen får en naturlig plads i den sociale virksomhed, der skal udfoldes i kommunerne.

3.2. OPTAGELSESBETINGELSER

3.2. 1 Socialministeriets cirkulære af 1. juli 1968 fastsætter, at "kommunerne ma påse, at de kvinder, der beskæftiges som husmoderafløsere og hjemmehjælpere, har forudsætninger for at påtage sig et sådant hverv og i praksis viser sig egnede til at udføre det".

Der er ikke i loven stillet krav om, at de pågældende skal gennemgå en uddannelse, men det udtales i cirkulæret, at "det er ønskeligt, at kommunerne knytter en fast kerne af uddannede husmoderafløsere og hjemmehjælpere til sig, og at arbejdet i øvrigt tilrettelægges saledes at sa mange som muligt kan fa adgang til at deltage i en grunduddannelse og eventuelt i supplerende kurser".

Optagelse på de hidtil iværksatte grundudannelseskurser for husmoder afløsere og hjemmehjælpere, jfr. pkt. 3. 3. 1. , er i henhold til cirkulæret normalt betinget af, at pågældende er fyldt 2 5 ar og har haft praktisk arbejde som husmoderafløser eller hjemmehjælper i et halvt ar. Uddannelsen står aben for bade mænd og kvinder.

3. 2. 2. Efter udvalgets opfattelse bør uddannelsen stå aben for enhver, hvad enten den pågældende allerede har beskæftigelse som hjemmehjælper eller husmoderafløser eller først vil søge sådan beskæftigelse.

Der bør heller ikke opstilles aldersgrænser eller stilles betingelser om bestemte, forudgående skolekundskaber eller forudgående erhvervsuddannelse inden for bestemte områder.

I fremtiden or det ønskeligt, at alle, der ikke pa anden made har særlige forudsætninger, modtager systematisk instruktion om arbejdets karakter m. v. før påbegyndelsen af arbejdet. Dette er begrundet i de mangeartede opgaver, som hjemmehjælperen kan komme ud for, og det ansvar, der er forbundet med at yde bistand i et fremmed hjem.

3.3. UDDANNELSENS INDHOLD

3.3. l.Med virkning fra den 1. april 1970 er normalplanen for grundkurset for husmoderafløsere og hjemmehjælpere - med uændret fagfordeling - udvidet fra et samlex timetal pa 132 timer til 200 timer.

Normalplanen omfatter følgende fag:

Introduktion	2 timer
Etik og instruktion i arbejdet	8
Socialorientering	28
Psykologi	38 "
Arbejdsstillinger og løfteteknik	24
Barnepleje	10
Sundhedslære	34 "
Tøjreparation	6
Materialelære	10
Økonomi	10
Ernærings- og indkøbslære	14
Madlavningsteknik	16
	2 00 timer

Det har vist sig, at den gennemførte udbygning af grundkurset ikke medfører vanskeligheder med uddannelsesrekrutteringen.

Ud over grundkurserne afholdes der supplerende kurser for husmoderafløsere og hjemmehjælpere. Disse kurser, hvortil der optages elever med en grunduddannelse og et mindstemål af efterfølgende arbejde som husmoderafløser eller hjemmehjælper på 3 år, genopfrisker og supplerer elevernes kundskaber inden for de anførte fag.

I det hidtidige kursusprogram har der været forsøgt enkelte "instruktionskurser". Disse kurser har haft et samlet timetal på 30, og fagene har bl. a. omfattet sundheds- og sygdomslære, psykologi og mentalhygiejne, orientering om sociale forhold og arbejdsinstruktion.

Sammenlagt har husmoderafløsere og hjemmehjælpere i den hidtidige kursusopbygning kunnet gennemløbe en samlet teoretisk undervisning på 280 timer fordelt over et samlet tidsrum i praktisk arbejde på minimum $4\frac{1}{2}$ år.

3.3.2. Oprindelig var grundkurserne for husmoderafløsere og hjemmehjælpere mere omfattende, men man fandt det nødvendigt at begrænse timetallet meget væsentligt for at øge tilgangen.

Det er udvalgets opfattelse, at kravene til omsorgen i de private hjem og de mangeartede opgaver, som dette arbejde stiller hjemmehjælperen overfor, nødvendiggør, at grunduddannelsen nu igen får et større omfang.

Der bør ske en udbygning af undervisningen i en række af de hidtidige kursusfag, herunder de huslige fag, madlavningsteknik, ernæringslære og materialelære. Udbygningen af undervisningen i medicinske fag bør muliggøre, at der gives en passende orientering i fagene anatomi og fysiologi og i lægemiddellæren. I de sociale fag bør hovedvægten lægges på, at der gives en bred orientering om sociale bistandsmuligheder, om omsorgsloven og revalideringsloven og om den administrative struktur. Herudover bør handicaplære indgå i den sociale faggruppe. Endelig bør orientering inden for visse praktiske fag, som f. eks. boligindretning og manuel beskæftigelse, optages i undervisningsplanen, ligesom faget omsorgslære bør indføres på et til uddannelsen svarende niveau.

Man skønner, at en forsvarlig udbygning af grundkurset kan ske inden for et timetal på ca. 300. Herudover bør der fortsat etableres supplerings-kurser m. fl., jfr. afsnit 3.4.

3.4. UDDANNELSESFORLØB

3.4. 1. Efter de hidtil gældende regler har det været en forudsætning for at få adgang til kursus for husmoderafløsere og hjemmehjælpere, at man har fungeret mindst et halvt år i praktisk arbejde som husmoderafløser eller hjemmehjælper.

Efter udvalgets opfattelse er det uheldigt, at reglerne således forudsætter, at selv de, der ikke har nogen form for faglig uddannelse, igennem nogen tid virker i arbejdet, før uddannelsen kan påbegyndes.

Man finder dog på den anden side, at det vil være af væsentlig betydning ved en uddannelse af den omhandlede karakter, at deltagerne på grundkurset har grundlag for at sætte undervisningsstoffet i relation til arbejdet med de praktiske problemer.

På denne baggrund og med støtte i de hidtidige gode erfaringer med de gennemførte "instruktionskurser" foreslår man, at uddannelsesforløbet begynder snarest efter antagelsen til arbejdet med et introduktionskursus af 1-2 ugers varighed. På dette kursus må der gives en foreløbig instruktion i opgaverne og i visse praktiske færdigheder samt elementær orientering om tilfælde, hvor det er nødvendigt at søge nærmere vejledning hos den tilsynsførende med arbejdet, eventuelt med henblik på bistand af andet personale.

3 4 2 Under den første periode med praktisk arbejde, der højst bør have en varighed af et halvt år, spiller vejledningen en væsentlig rolle. Der er herved brug for et fagligt kvalificeret tilsyn med henblik på løbende praktisk orientering og instruktion.

I dette tidsrum bør der også være mulighed for en vis, kortere varende beskæftigelse inden for institutionsområdet. Denne vil give mulighed for tilegnelse af en række praktiske færdigheder, bl. a. på grundlag af det tekniske hjælpeapparatur, der findes på institutionerne, og vil samtidig medvirke til at udbygge samspillet imellem institutionsområdet og hjemmeomsorgen.

3.4. 3. Grundkurset, der med et samlet timetal på ca. 300 vil have en varighed af $2\frac{1}{2}$ - 3 måneder, bør så vidt muligt afvikles samlet.

Ud fra de hidtidige erfaringer med kursusuddannelsen må man dog pege på, at en samlet afvikling af kurser af det anførte omfang eventuelt kan medføre vanskeligheder for uddannelsesrekrutteringen. Der bør derfor være mulighed for, at grundkurset kan deles, i hvilken forbindelse man skal fremhæve ønskeligheden af, at den første del af kurset bliver den længste, og at tidsintervallet imellem de to kursusdele bliver det kortest mulige.

3.4.4. I overensstemmelse med det hidtidige kursusprogram bør der etableres kortere varende suppleringskurser til opfriskning og udbygning af det, der er lært på grundkurset eller ved erfaring i arbejdet. Der bør ikke tillægges gennemgang af sådanne a jourføringskurser, som er af særlig betydning for de hjemmehjælpere, der har gennemgået de hidtidige, kortere grundkurser, nogen særlig kompetence, men de bør betragtes som naturlige led i ansættelsesforholdet.

3.4. 5. For tilsynsførende ved hjemmehjælpen bør der tilrettelægges kurser, der tager sigte på udførelsen af det faglige tilsyn med hjemmehjælpen. Disse kurser bør således i første række give deltagerne en videregående udbygning af deres hidtidige teoretiske grundlag og en begrænset indføring i administrative spørgsmål.

3. 4. 6. Der vil endvidere være grundlag for at etablere uddannelsestilbud i form af specialkurser for hjemmehjælpere, der har interesse for og evner for at dygtiggøre sig med henblik på at varetage mere afgrænsede opgaver, som f.eks. børnepasning eller pasning af specielle handicapgrupper.

3.4. 7. For de uddannede hjemmehjælpere, som ønsker videre avancement, må der være mulighed for at gå direkte ind på hovedskolen for omsorgsassistenter.

3.5. UDDANNELSESBEHOV

I punkt II. 5.4. er det samlede behov for hjemmehjælpere opgjort til ca. 17.000 (23.000) i 1985.

Der må påregnes en forholdsvis mindre stigning i antallet af husmoderafløsere, der i dag skønnes at ligge på ca. 5. 000. Dette antal kan ansættes til ca. 7.000 i 1985.

Det samlede antal uddannede husmoderafløsere og hjemmehjælpere var i 1967 ca. 5.000.

På dette grundlag skal der således til dækning af uddannelsesbehovet for tilgangen og den aktuelle stab af husmoderafløsere og hjemmehjælpere uden uddannelse skaffes kursuspladser til ca. 1. 300 (1. 700) om året samt til dækning af afgangen i perioden gennemsnitlig ca. 1. 000 (1. 300) om året, altså kursuspladser til uddannelse af gennemsnitlig ca. 2. 300 (3. 000) om året. Dette tal svarer til ca. 850 (1. 100) helårs kursuspladser, når man indregner et antal kursuspladser til de korte suppleringskurser m. fl.

4. PENSIONISTVEJLEDER

4. 1. FORMÅLET MED UDDANNELSEN

4. 1. 1. Formålet med uddannelsen er at bibringe deltagerne de kundskaber og færdigheder, som kræves til at yde ældre, svagelige og handicappede vejledning og støtte med henblik på at fremme deres tilpasning og trivsel.

4. 1. 2. Pensionistvejlederen skal igennem samtaler og observationer skabe sig overblik over den enkeltes levevilkår og situation med henblik på at afdække forhold, der kan øve indflydelse på den pågældendes tilpasning og trivsel.

På grundlag heraf skal pensionistvejlederen kunne tilrettelægge den nødvendige vejledning og støtte, idet det så vidt muligt tilstræbes, at klienten ledes til selv at løse eventuelle vanskeligheder.

I det vejledende og støttende arbejde indgår personlig vejledning, herunder om økonomi, skatteforhold, familieforhold, kontakt til foreninger, aftenskole, biblioteker o. lign. Endvidere praktisk vejledning med hensyn til dagligdagen, herunder om boligindretning, anskaffelse og anvendelse af praktiske hjælperedskaber og personlige hjælpemidler, tilrettelæggelse af husførelse og indkøb m. m. Endelig skal pensionistvejlederen kunne give orientering om sociale ydelser og serviceforanstaltninger.

I det omfang, hvor der er behov for særlig undersøgelse eller bistand, skal pensionistvejlederen kunne henvise klienten til vedkommende instans, ofte i form af en formidling af kontakt til socialkontor, læge, hjemmesygepleje, hjemmehjælp, terapeutbistand, kollektive omsorgsforanstaltninger m. v. , og herunder afgive rapporter om de konstaterede behov.

4. 2. OPTAGELSESBETINGELSER

Uddannelsen er ikke en selvstændig grunduddannelse, men en kursusuddannelse, der forudsætter, at deltagerne møder med den modenhed og erfaring, som er nødvendig for at kunne yde ældre og voksne handicappede vejledning og støtte af den omhandlede karakter. Kurset skal hertil føje de nødvendige specielle kundskaber og færdigheder i et sådant arbejde.

Det er ikke fundet hensigtsmæssigt, at knytte modenhedskravet til faste aldersgrænser eller bestemte betingelser, der angår erhvervsegnetheden.

Deltagerne i denne kursusuddannelse forudsættes i almindelighed at have fået ansættelse ved en kommune, der i forbindelse hermed har taget stilling til pågældendes almindelige modenhed og personlige egenskaber på grundlag af hidtidige uddannelser og/eller beskæftigelse.

Af personer, der umiddelbart kan komme i betragtning, kan nævnes socialkontorassistenter, familievejledere, omsorgsassistenter og andre med socialpædagogiske uddannelser.

Der bør dog også åbnes adgang for deltagelse på grundlag af pågældendes ønske om at søge ind i et sådant arbejde og egen vurdering af egnethed til at gennemgå en uddannelse med det nedenfor anførte indhold, herunder på grundlag af erhvervserfaring på det sociale felt, f. eks. som hjemmehjælper.

Det er ønskeligt, at uddannelsen gennemgås af hele dette personale, særlig under hensyn til den væsentlige grad af selvstændighed, hvormed pensionistvejlederne vil komme til at arbejde i de private hjem.

4. 3. UDDANNELSENS INDHOLD

Uddannelsen må omfatte følgende faggrupper:

A. Sociale fag, herunder:
Det sociale hjælpesystem for ældre og handicappede,
den administrative struktur,
handicaplære,
alderdomslære,
medborgerkundskab.

B. Psykologisk-pædagogiske fag, herunder elementer af:
Psykologi,
pædagogik og
rådgivningsteknik.

C. Medicinske fag, herunder elementer af:
Psykiatri,
geriatri og
ernæringslære.

D. Praktiske fag, herunder:
Husførelse,
boligindretning,
personlige hjælpemidler og praktiske hjælperedskaber for handicappede,
materialelære.

4. 4. UDDANNELSESFORLØB

4 4 1 Under hensyn til, at der er tale om en uddannelse, der forudsætter forudgående teoretiske og praktiske erfaringer af forskellig art, finder man, at den foreslåede kursusuddannelse må kunne holdes inden for et timetal på ca. 400. Dette timetal svarer til en uddannelse af $3\frac{1}{2}$-4 måneders varighed.

Uddannelsen bør så vidt muligt afvikles samlet.

4 4 2 Der bør være mulighed for at supplere pensionistvejlederuddannelsen med korte specialkurser, der tager sigte på arbejdet med afgrænsede persongrupper, f. eks. svagsynede eller hørehæmmede.

4 4 3 I punkt II. 4. 9. er der peget på, at det vil være hensigtsmæssigt, at der i et vist omfang bliver mulighed for at kombinere denne uddannelse med uddannelsen til omsorgskonsulent, (afsnit 5.).

4. 5. UDDANNELSESBEHOV

I punkt II. 1. 39. (punkt II. 5. 4.) er der - med anførelse af væsentlige forbehold - opstillet en beregning, hvorefter der skal være ansat i alt ca. 1. 300 (1. 500) pensionistvejledere i 1985.

På dette grundlag forekommer det rimeligt at etablere kurser for ca. 150 (160) årlig. Dette tal svarer til ca. 60 (65) helårs kursuspladser.

5. OMSORGSKONSULENT

5. 1. FORMÅLET MED UDDANNELSEN

5. 1. 1. Formålet med uddannelsen er at bibringe deltagerne de kundskaber og færdigheder, som kræves til at udføre et aktiverende arbejde med ældre, svagelige og handicappede med henblik på at imødekomme og stimulere deres interesser og behov for beskæftigelse og kontakt.

5. 1. 2. Omsorgskonsulentens opgave er at aflægge besøg og optage kontakt med pensionister for igennem samtaler og egne observationer at danne sig et indtryk af den enkeltes interesser og beskæftigelsesbehov og på grundlag heraf formidle kontakten til kollektive foranstaltninger, herunder klubarbejde, undervisning, underholdning, arbejdsformidling m. m. , og/eller igangsætte og støtte individuel aktivering i hjemmet eller i dagcenter.

Omsorgskonsulenten skal endvidere til imødekommelse af mere genemelt forekommende interesser og beskæftigelsesbehov kunne igangsætte og •koordinere kollektive aktiviteter, som f. eks. klubarbejde, studiekredse, foredragsvirksomhed, hobbyværksteder og andet dagcenterarbejde, udflugter m. m.

Som et led i dette arbejde vil der påhvile omsorgskonsulenten en række administrative opgaver.

Under sit arbejde skal omsorgskonsulenten være opmærksom på forhold, som nødvendiggør særlig undersøgelse eller bistand, og rapportere vedrørende forekomsten af sådanne forhold.

5. 2. OPTAGELSESBETINGELSER

Uddannelsen er ikke en selvstændig grunduddannelse, men en kursusuddannelse, der forudsætter, at deltagerne møder med den modenhed og erfaring, som er nødvendig for selvstændig udførelse af de foran nævnte funktioner. Det forudsættes endvidere, at deltagerne har færdigheder på ét eller flere aktivitetsområder, f. eks. håndarbejde, sløjd, formning, rytmik eller musik. Kurset skal hertil føje de specielle kundskaber og færdigheder, der er nødvendige i arbejdet med pensionister.

Det er ikke fundet hensigtsmæssigt at knytte modenhedskravet til faste aldersgrænser eller bestemte betingelser, der angår erhvervsegnetheden.

Deltagerne i denne kursusuddannelse forudsættes i almindelighed at have ansættelse ved en kommune eller en privat organisation, der modtager offentlig støtte til sit arbejde, således at der i forbindelse med ansættelsen er taget stilling til pågældendes opfyldelse af nævnte forudsætninger.

Af personer, der umiddelbart kan komme i betragtning som kursusdeltagere, kan nasvnes personer med en faglig håndarbejds- eller husflidsuddannelse og personer med en pædagogisk uddannelse som husholdningslærerinder og fritidspædagoger.

Der bør dog også åbnes adgang for deltagelse uden ansættelse på grundlag af pågældendes ønske om at søge ind i et sådant arbejde og dokumentation af forudsætninger og egnethed til at gennemgå uddannelsen.

Det er ønskeligt, at uddannelsen gennemgås af alle, der ikke har en socialpædagogisk grunduddannelse, f. eks. som omsorgsasistent, fritidspædagog o. lign.

5. 3. UDDANNELSENS INDHOLD

Uddannelsen må omfatte følgende faggrupper:

A. Orienterings- og aktivitetsfag, herunder gennemgang af de forskellige former for kollektive omsorgsforanstaltninger og almindelige offentlige undervisnings-, fritids- og beskæftigelsestilbud samt manuelle fag.

B. Psykologisk-pædagogiske fag, herunder elementer af:
Psykologi,
pædagogik,
mentalhygiejne og
afvigsproblematik.

C. Sociale fag, herunder elementer af:
Det sociale hjælpesystem for ældre og handicappede,
handicaplære og
alderdomslære.

D. Medicinske fag, herunder orientering om:
Geriatri,
ergoterapi og
fysioterapi.

E. Praktiske fag, herunder:
Personlige hjælpemidler og praktiske hjælperedskaber for hamdiicappede,
arbejdsstillinger.

F. Administrative fag, herunder:
Institutionsøkonomi,
regnskabsføring,
budgetlægning,
indkøb og afsætning,
personaleinstruktion og personalesamarbejde.

5. 4. UDDANNELSESFORLØB

5. 4. 1. Under hensyn til, at der er tale om en uddannelse, der forudsætter forudgående teoretiske og praktiske erfaringer af forskellig art, finder man, at den foreslåede kursusuddannelse må holdes inden for et timetal på ca. 400. Dette timetal svarer til en uddannelse af $3\frac{1}{2}$-4 måneders varighed.

Uddannelsen bør så vidt muligt afvikles samlet. Det bør overvejes, om der er grundlag for at tilrettelægge kortere kurser for deltagere, der fra tidligere uddannelse har fyldestgørende kundskaber i enkelte faggrupper.

5. 4. 2. Der bør være mulighed for at supplere uddannelsen med kurser i manuelle fag eller undervisningstekniske discipliner, der eventuelt kan etableres i samarbejde med husflidsskoler, husholdningsskoler o. lign.

5. 4 3 I punkt II. 4. 9. er der peget på, at det vil være hensigtsmæssigt, at der i et vist omfang bliver mulighed for at kombinere denne uddannelse med uddannelsen til pensionistvejleder (afsnit 4.).

5. 5. UDDANNELSESBEHOV

I punkt II. 1.41 (punkt II. 5. 4.) er der opstillet en beregning, hvorefter der skal være ansat i alt ca. 3. 000 (3. 500) omsorgskonsulenter i 1985.

På dette grundlag forekommer det rimeligt at etablere kurser for ca. 300 (350) årlig. Dette tal svarer til ca. 120 (140) helårs kursuspladser.

6. LEDER

6. 1. FORMÅLET MED UDDANNELSEN

6 1 1. Formålet med uddannelsen er at bibringe deltagerne de kundskaber og færdigheder, som kræves til at udføre ledende funktioner i omsorgen for ældre, svagelige og handicappede mennesker såvel i de institutioner, der er indrettet for et sådant klientel, som i omsorgen i private hjem.

6 1. 2 De forekommende centrale funktioner i et ledende arbejde inden for ældre- og handicapomsorgen kan opgøres til følgende:

a. Planlægning af plejen af og omsorgen for ældre og handicappede. Denne funktion vedrører den generelle tilrettelæggelse af arbejdet med de nævnte persongrupper med henblik på at afdække forekommende behov, yde den nødvendige pleje, bistå med at gøre den daglige tilværelse for den enkelte og eventuelle grupper så tilfredsstillende som mulig og herunder fremme den største grad af selvhjulpenhed.

b. Tilrettelæggelse af individuel omsorg og pleje for ældre og handicappede.

c. Fordeling af arbejdsopgaverne på medarbejdere af forskellige personalekategorier og ledelse af samarbejdet om en koordineret indsats.

d. Udarbejdelse af generelle retningslinier for arbejdsgangen og tilsyn med arbejdets udførelse.

e. Personaleadministration, herunder personaleansættelser og -afskedigelser eller indstilling herom, tilrettelæggelse af arbejdstidsplaner og feriefordeling, dispositioner vedrørende ferie- og sygeafløsning, førelse af personalekartotek m. v.

f. Tilrettelæggelse og udførelse af undervisning og instruktion af personalet.

g. Institutionsadministration, herunder bygningsadministration, inventaranskaffelser og -vedligeholdelse, vareindkøb, kasse-, regnskabs- og budgetfunktioner, føring af journaler og korrespondance m. v.

h. Planlægning af og tilsyn med den generelle standard af kostforplejningen og de hygiejniske forhold.

6. 2. OPTAGELSESBETINGELSER

6 2. 1 Uddannelsen bør være åben for enhver medarbejder i ældre- og handicapomsorgen, som i kraft af uddannelse og praktiske erfaringer i arbejdet med ældre og handicappede findes egnet **til** at videreuddanne sig med det sigte at kvalificere sig til ledende opgaver på området.

Rekrutteringen af deltagere i denne uddannelse skal således kunne ske blandt alle, der har en uddannelse, der dækker opgaver inden for ældre- og handicapomsorgen, hvad enten denne ligger på pleje-, omsorgs-, husholdnings-, administrations- eller eventuelt terapiområdet. Af uddannelseskategorier, der herefter kan komme i betragtning, kan nævnes sygeplejersker, herunder hjemmesygeplejersker, omsorgsassistenter (plejeassistenter), hjemmehjælpere med videregående uddannelse, pensionistvejledere, omsorgskonsulenter, økonomaer, socialkontorassistenter og fysio- og ergoterapeuter.

For medarbejdere uden egentlig faglig uddannelse, men med praktiske erfaringer fra et længere varende ansættelsesforhold i ældre- og handicapomsorgen og for medarbejdere med uddannelse inden for andre forsorgsområder (f. eks. børneforsorgen og ungdomsforsorgen) bør der kunne åbnes adgang til denne uddannelse efter en individuel bedømmelse af deres forudsætninger for at følge undervisningen.

Det er ønskeligt, at denne eller en lignende uddannelse gennemgås af alle, der skal varetage ledende opgaver i institutionsomsorgen og hjemmeomsorgen.

6 2 2 Behov for efteruddannelse af nuværende ledere i ældre- og handicapomsorgen må tilgodeses ved særlige opskolingskurser, jfr punkt 7. 7.

6. 3. UDDANNELSENS INDHOLD

Uddannelsen må omfatte følgende faggrupper:

A. Administrative fag, herunder:
Arbejdsplaner,
personaleinstruktion,
personaleledelse og -samarbejde,
personaleadministration,
institutionsøkonomi,
regnskabsføring,
budgetlægning,
journalføring,
korrespondance.

B. Fagstruktur og uddannelsesstruktur i ældre- og handicapomsorgen.

C. Psykologisk-pædagogiske fag, herunder elementer af:
Psykologi,
pædagogik og
institutionspædagogik.

D. Sociale fag, herunder:
Det sociale hjælpesystem for ældre og handicappede,
den administrative struktur,
handicaplære,
alderdomslære.

E. Medicinske fag, herunder elementer af:
Psykiatri,
geriatri,
hygiejne,
ernæringslære og
diætlære.

F. Omsorgslære, herunder:
Træningsprogrammer,
behandlingsplaner,
institutionslære,
trivselslære,
aktivering.

6. 4. UDDANNELSESFORLØB

Under hensyn til, at der er tale om en uddannelse, der forudsætter forudgående teoretiske og praktiske erfaringer af et vist fagligt niveau, finder man, at den foreslåede uddannelse må kunne holdes inden for et timetal på 300-400. Dette timetal svarer til en uddannelse af 3-i-4 måneders varighed.

6. 5. UDDANNELSESBEHOV

I punkt II. 5. 3. er der for institutionsområdets vedkommende anslået et samlet behov for uddannede ledere, inclusive afdelingsledere, på ca. 5. 000 (3. 500) i 1985.

For hjemme om s or gen s vedkommende er der i punkt II. 5. 4. anslået et behov for koordinerende ledere, på ca. 600 (1. 000) i 1985.

På dette grundlag skønnes der at skulle uddannes ca. 600 (500) om året, incl. opskoling af eksisterende ledere, i tiden indtil 1985. Dette tal svarer til ca. 240 (200) helårs kursuspladser.

7. OPSKOLINGSPROGRAM

7 1 Formålet med opskolingsprogrammet er at give erfarne medarbejdere i omsorgsarbejdet del i de kundskaber, som gennem de foreslåede uddannelser formidles til nye medarbejdere, og derigennem at fremme samarbejdet mellem de hidtidige og de fremtidige medarbejdere.

Opskolingen må tilbydes dels medarbejdere, som har en faglig uddannelse som basis for deres arbejde, dels medarbejdere, som ikke har anden uddannelse end den, de har erhvervet gennem arbejdet. Målet må for begge grupper være at bringe deltagerne i stand til at fungere på lige fod med de nye medarbejdere på det niveau, som svarer til deltagerens hidtidige placering i vedkommende institution m. v.

Eksempel: Såfremt en sygehjælper faktisk fungerer som ansvarlig for omsorgen for en bestemt gruppe beboere i et alderdomshjem, skal den pågældende have lejlighed til at få opskoling, der ligestiller ham med en omsorgsassistent efter det nye uddannelsessystem. Herigennem kan man bidrage til at formindske eller ophæve spændingerne mellem generationerne i medarbejderstaben på den enkelte arbejdsplads og i omsorgen som helhed.

7 2 Opskolingsprogrammet må differentieres efter medarbejdernes hidtidige uddannelse og arbejdsmæssige placering samt deres ønske om og mulighed for at gennemføre uddannelse.

I tilrettelægningen må der tages hensyn til deltagernes erfaring. Det betyder, at man i vidt omfang må kunne koncentrere sig om at orientere dem om de nye sider af arbejdet, som de nye uddannelser rummer, medens man kan gå let hen over instruktion i arbejdsfunktioner og forhold, som kan forudsættes bekendt for dem. Herved skulle det være muligt at opnå det ønskede uddannelsesniveau på væsentligt kortere tid, end der må afsættes i den tilsvarende nye grunduddannelse.

Det må dog erindres, at der i visse tilfælde kan blive tale om indførelse af en ny holdning til omsorgen, som forudsætter nedbrydning af indgroede forestillinger hos ældre medarbejdere, for at der kan blive tale om realisering af et effektivt samarbejde. Såfremt der ikke afsættes tid til denne omstillingsproces i opskolingen, risikerer man, at udviklingen ikke kommer ind i det rette spor.

7. 3. Der er en vis fare for, at kortere opskolingsuddannelser anvendes som genvej til at opnå en af de nye uddannelser. Derfor bør opskolingen kun være åben for dem, der ved ordningens ikrafttræden har en vis anciennitet i arbejde af pågældende art, og det bør søges planlagt således, at der kan fastsættes et bestemt tidsrum for opskolingsprogrammets afvikling, f. eks. 3 år.

7. 4 Udvalget kan ikke gå i enkeltheder med opskolingsprogrammet, men nøjes med at opstille nogle skitser.

7. 5. Hjemmehjælpere, der har gennemgået de hidtidige kurser for husmoderafløsere og hjemmehjælpere, skønnes ikke at have behov for egentlig opskoling for at kunne fortsætte som hjemmehjælpere. For dem må det være tilstrækkeligt at henvise til de suppleringskurser m. v. , der er en del af den foreslåede udbygning af det hidtidige uddannelsesprogram (afsnit 3.).

Hjemmehjælpere, der ikke har gennemgået grundkursus og heller ikke har anden relevant faglig uddannelse, henvises i alle tilfælde til at søge de nye kurser.

7. 6. De foreslåede kurser for pensionistvejledere og omsorgskonsulenter (afsnittene 4. og 5.) er i sig selv beregnet for personer med forskellige erfaringer i socialt arbejde. Der er derfor ikke basis for at etablere opskoling af dem, der allerede er i arbejde af denne karakter, men de pågældende henvises til de nye kurser., for så vidt de ikke har en relevant socialpædagogisk uddannelse.

7. 7. Opskolingsprogrammer må herefter koncentreres om ledere af institutioner m. v. samt om medarbejdere i institutionernes omsorgs- og plejepersonale.

Ved personaletællingen i 1966, jfr. bilag 1, var der af 980 bestyrere eller forstandere for alderdomshjem og plejehjem 225 sygeplejersker og 155 diakoner. For disse grupper er påbegyndt eller planlagt lederkurser, jfr. punkt II. 4. 14.

For de resterende ca. 600 institutionsledere, hvortil kommer ca. 100 ledere for mindre institutioner, der ikke var omfattet af tællingen, må der tilvejebringes særlige kurser, der dog også bør være åbne for sygeplejeuddannede eller diakoner, som måtte foretrække blandede kurser fremfor de, der er specialiserede efter forudgående uddannelse. Når hensyn tages til, at der i en del større institutioner er stedfortrædere for ledere, der har samme uddannelsesbehov som lederne, må der være mulighed for opskoling af ca. 800.

Da opskoling af lederne er en afgørende forudsætning for gennemførelsen af såvel det øvrige opskolingsprogram som af de foreslåede nye uddannelser, må der tildeles lederkurserne høj prioritet i opskolingsprogrammet.

Der bør tages hensyn til, at lederne skal have reel praktisk mulighed for at gennemføre kurset. Dette kan ske ved hensigtsmæssig geografisk placering og ved deling af kurset i mindre perioder, f. eks. 3 eller 6 dage ad gangen. Man bør dog ikke gå for vidt i denne retning, men f. eks.

ved økonomisk støtte til vikarudgifter og rejseudgifter gøre det muligt for lederne i hvert fald i en periode af nogle uger at frigøre sig helt fra det daglige arbejde for at koncentrere sig om uddannelsen.

Det må ved valg af kursusform erindres, at mange ledere sidder inde med betydelige erfaringer, som bør nyttiggøres i undervisningen.

Opskolingskursets omfang kan næppe være mindre end de for de ordinære lederkurser foreslåede 3-400 timer (afsnit 6.). Opskolingen betyder derfor kun, at der må blive tale om et samlet program for de eksisterende ledere til afvikling over et kortere åremål, således at det får deltagelse af praktisk talt alle ledere.

7 8 Ved personaletællingen i 1966 fandtes i alderdomshjem og plejehjem i alt 7. 000 medarbejdere uden uddannelse, heraf 6. 500 kvinder og knap 500 mænd. Ca. 600 heraf var ansat som sygehjælpere, altså stillinger, hvortil der findes en kortvarig uddannelse. Det må dog antages, at også nogle af de ca. 3. 000, der havde stillingsbetegnelsen husassistent eller stuepige o. lign. , i realiteten udfører samme funktioner, som i andre institutioner udføres af uddannede sygehjælpere.

Af dem , der udfører uddannelseskrævende arbejde, må de yngre, f. eks. alle under 25 år, henvises til at søge den foreslåede omsorgshjælper- eller omsorgsassistentuddannelse efter normalplanen herfor (afsnittene 1. og 2.). Der bliver herefter kun tale om særlig opskoling for dem over 25 år, der har erfaring i egentligt omsorgsarbejde i mindst 2 år. På grundlag af oplysningerne fra 1966-tællingen anslås det højst at dreje sig om ca. 1. 000 personer.

Opskolingen for disse må i almindelighed dreje sig om at føre dem frem til omsorgshjælperniveau I betragtning af, at denne uddannelse efter forslaget i vidt omfang har et praktisk indhold, der kan kompenseres af en vis tidserfaring, må det være muligt at gennemføre opskolingen inden for et kursus på ca. 200 timer.

7. 9. For dem, der har en sygehjælperuddannelse, skulle opskolingen kunne begrænses væsentligt, navnlig for så vidt angår de medicinske fag. Det må anses for muligt at føre de fleste sygehjælpere frem til uddannelsesmæssig ligestilling med omsorgshjælpere gennem et kursus på ca. 100 timer.

Ved personaletællingen i 1966 fandtes i alt ca. 1.700 uddannede sygehjælpere, hvoraf de fleste i kommunale plejehjem og alderdomshjem med sygeafdeling. Det er næppe mere end halvdelen, der har behov for eller vil være indstillet på at deltage i opskoling til omsorgshjælper Ganske vist er antallet af uddannede sygehjælpere i alderdomshjem og plejehjem forøget en del siden 1966, men det vil formentlig være tilstrækkeligt at regne med opskoling af ca. 1. 000 sygehjælpere.

7. 10 I almindelighed må sygehjælpere og lignende personale med eller uden uddannelse være indstillet på, at de ikke er kvalificerede til stillinger med selvstændigt ansvar uden at gennemgå en fuld faglig uddannelse, f. eks. som sygeplejerske, diakon eller plejeassistent. Et begrænset antal vil

imidlertid under de hidtidige forhold have opnået en position, der svarer til den fremtidige omsorgsassistents. Da der ofte er tale om personer med nøglestillinger i deres institutioner, vil det - uanset at det måske ikke drejer sig om mere end nogle få hundrede ialt - være hensigtsmæssigt at etablere mulighed for deres opskoling til uddannelsesmæssig ligestilling med de nye omsorgsassistenter. Opskolingen må i betragtning af, at der er tale om en udvalgt del af sygehjælpergruppen, kunne gennemføres som et årskursus (ca. 1. 000 timers undervisning og enkelte korte praktikperioder).

11 Der var ved tællingen i 1966 beskæftiget i alt ca. 1. 220 sygeplejersker i alderdomshjem og plejehjem - bortset fra ledere og lederes ægtefælle. Der var mange deltidsbeskæftigede, og op imod halvdelen var over 50 år gamle. De fleste var ansat i større plejeinstitutioner med egentlige sygeplejeopgaver.

I almindelighed er sygeplejerskernes arbejde i alderdomshjem og plejehjem dækket gennem deres uddannelse, eventuelt suppleret med sygeplejefaglige kurser tilrettelagt under sundhedsvæsenets uddannelsesnævn. Der er derfor ikke grund ag for at tilrettelægge en generel opskoling af disse sygeplejersker.

I forbindelse med en bred opskoling for medarbejdere i omsorgen for folke- og invalidepensionister kan der imidlertid være grund til at give de sygeplejersker, som har et bredt omsorgspræget arbejde, adgang til en orientering i de dele af omsorgsuddannelserne, som de ikke har haft lejlighed til stifte nærmere bekendtskab med i deres uddannelse. Det drejer sig formentlig navnlig om dele af de pædagogisk-psykologiske fag, sociale fag, aktiveringsfag og omsorgslære. Denne orientering skal ikke mindst tjene til at slå bro imellem dem, der er uddannet under sundhedsvæsenet, og dem, der i fremtiden får en mere socialpædagogisk præget uddannelse.

Et grundigt orienteringskursus på basis af sygeplejeuddannelsen må kunne gennemføres inden for rammerne for afslutningskurset i omsorgsassistentuddannelsen, d. v. s. ca. 250 timer, jfr punkt 1. 4. 6.

På baggrund af oplysningerne om sygeplejerskernes aldersfordeling, arbejdstid og placering i forskellige institutionstyper anslås der at være behov for orienteringskurser for ca. 3 00 sygeplejersker.

I samme forbindelse kan nævnes ergo- og fysioterapeuter. De bør have samme adgang til orientering om det nye omsorgsarbejde, men spiller næppe nogen talmæssig stor rolle.

7. 12. OVERSIGT OVER OPSKOLINGSPROGRAM

Kursustype	Timetal pr. kursus	deltager-antal	Antal hold	Kursusuger á 25 timer
Opskoling af ledere	300	800	40	480
Opskoling af uuddannede sygehjælpere o. l. til omsorgshjælpere	200	1. 000	40	320
Opskoling af uddannede sygehjælpere til omsorgshjælpere	100	1. 000	40	160
Orienteringskursus for sygeplejersker, terapeuter o. l.	250	300	12	120
		3. 100	132	1. 080

Hertil kommer 8 årskursus med opskoling af kvalificerede sygehjælpere og lignende personale til omsorgsassistent.

IV. Oversigter

1. OVERSIGT OVER DE AF UDVALGET FORESLÅEDE UDDANNELSESKATEGORIER

Uddannelseskategori	Arbejdssted	Hovedfunktion
Omsorgsassistent	Institutionsomsorgen Omsorgen i private hjem	Tilrettelæggelse og udførelse af omsorg og pleje
Omsorgshjælper	Institutionsomsorgen	Husligt arbejde og personlig pleje
Hjemmehjælper	Omsorgen i private hjem	Husligt arbejde og personlig pleje
Pensionistvejleder	Omsorgen i private hjem	Personlig, praktisk og social vejledning og orientering
Omsorgskonsulent	Institutionsomsorgen Omsorgen i private hjem	Igangsætning, støtte og koordinering af individuelle og kollektive aktiviteter
Leder	Institutionsomsorgen Omsorgen i private hjem	Personaleledelse og administration
Øvrige	Institutionsomsorgen Omsorgen i private hjem	Sygepleje Fysioterapi Ergoterapi Fodpleje o. lign. specialfunktion

(Tallene i parentes referer til beregningen i punkt II. 1. 30.)

Betingelser for optagelse	Uddannelsens omfang og varighed	Årligt uddannelses-behov	Behov for skolepladser (helårs)
Skolemæssige forkundskaber, der mindst svarer til folkeskolens 9. skoleår med statskontrolleret prøve med tilfredsstillende resultat	Ca. 17. 000-2. 000 timers teori over 3-4 år	Ca. 3. 000 (2. 700)	Ca. 7. 000 (6. 500)
Ingen betingelser vedrørende skolekundskaber eller forudgående uddannelse	Ca. 300 timers teori over ca. 9 måneder	Ca. 1. 000 (800)	Ca. 300 (250)
Ingen betingelser vedrørende skolekundskaber eller forudgående uddannelse	Ca. 350 timers teori over ca. 9 måneder	Ca. 2. 300 (3. 000)	Ca. 850 (1. 100)
Forudsættes i almindelighed i ansættelsesforhold Forudsættes modenhed og erfaringer på området	Ca. 400 timers teori $3\frac{1}{2}$-4 måneder	Ca. 150 (160)	Ca. 60 (65)
Forudsættes i almindelighed i ansættelsesforhold Forudsættes modenhed og erfaringer på området Forudsættes færdigheder på et eller flere aktivitetsområder	Ca. 400 timers teori $3\frac{1}{2}$-4 måneder	Ca. 300 (350)	Ca. 120 (140)
Uddannelsesstedets vurdering af egnethed på grundlag af uddannelse og praktiske erfaringer i arbejdet med ældre og handicappede	300-400 timers teori $3\frac{1}{2}$-4 måneder	Ca. 600 (500)	Ca. 240 (200)
Faglig uddannelse	Varierende (supplerings-kurser)	Ca. 1. 000	Ca. 70
	I alt	8. 350 (8. 510)	8. 640 (8. 325)

2. OVERSIGT OVER UDDANNELSESKATEGORIERNES PLACERING I PERSONALESYSTEMERNE

Personale-gruppe	Institutionsomsorgen			
	Personale-kategori	Personaletal: 1966	Personaletal: 1985	Uddannelses-kategori
Omsorgs- og plejepersonale	Sygeplejerske Omsorgsassistent (plejehjemsass.) Omsorgshjælper	4. 900	3. 500 (2. 700) 20. 000 (16. 000) 11. 000 (8. 000)	Sygeplejerske Omsorgsassistent (plejehjemsass.) Omsorgshjælper (sygehjælper)
Husholdnings-personale	Økonoma o. lign. Køkkenmedhjælp Rengørings-medhjælp	6. 900	4. 000 (3. 000) 13. 000 (10. 000)	Faguddannelse inden for husholdningsområdet Overvejende ufaglært arbejdskraft
Administrativt personale	Leder (afdelingsleder) Administrativt hjælpepersonale	1. 500	5. 000 (3. 500) 2. 000 (1. 500)	Leder Socialrådgiver Socialkontor-assistent m. fl.
Terapi-personale	Fysioterapeut Ergoterapeut Andre (fodplejere m. fl.)	300	2. 000 (1. 500) 2. 000 (1. 500) 1. 500 (1. 000)	Fysioterapeut Ergoterapeut Fodplejer, beskæftigelseshj. m. fl.
Vejlednings- og aktiverings-personale	Omsorgskonsulent	-	1. 500 (1. 000)	Omsorgskonsulent
Andet personale	Medhjælper Praktikant	400	4. 000 (3. 000)	---
Personale i alt		14. 000	69. 500 (52. 700)	

(De af udvalget foreslåede uddannelseskategorier er understreget.
Tallene i parentes refererer til beregningen i punkt II. 1. 30.)

Omsorgen i private hjem			
Personale-kategori	Personaletal: 1966	Personaletal: 1985	Uddannelses-kategori
Omsorgsassistent		3. 000 (4. 500)	Omsorgsassistent
Hjemmehjælper	9. 000	17. 000 (23. 000)	Hjemmehjælper
Husmoderafløser	4. 000	7. 000 (7. 000)	
Leder Socialkontor-personale		600 (1. 000)	Leder
Hjemmesygeplejerske	2. 000	3. 000 (3. 400)	Sygeplejerske
Fysioterapeut Ergoterapeut Andre (fodplejer m.fl.)	1. 000	2. 000 (2. 400)	Fysioterapeut Ergoterapeut Fodplejer, beskæftigelseshj. m. fl.
Omsorgskonsulent Pensionistvejleder Socialrådgiver	1. 000	1. 500 (2. 500) 1. 300 (1. 500)	Omsorgskonsulent Pensionistvejleder
	17. 000	35. 400 (45. 300)	

V. Udgifter og organisation

1. UDGIFTER

1 1. Udgifter ved den teoretiske undervisning i de foreslåede uddannelser:

							Antal nye elever årlig:		Årlig udgift:
Omsorgsassistent:	2 år á 9. 000 kr.	=	18. 000 kr.	x	3. 000	=	ca.	54. 000. 000 kr.
Omsorgshjælper:	1/4 år á 9. 000 kr.	=	2. 250 kr.	x	1. 000	=	ca.	2. 200. 000 kr.
Hjemmehjælper:	1/4 år á 9. 000 kr.	=	2. 250 kr.	x	2. 300	=	ca.	5. 100. 000 kr.
Pensionistvejleder:	1/3 år á 9. 000 kr.	=	3. 000 kr.	x	150	=	ca.	500. 000 kr.
Omsorgskonsulent:	1/3 år á 9. 000 kr.	=	3. 000 kr.	x	300	=	ca.	900. 000 kr.
Leder:	1/3 år á 9. 000 kr.	=	3. 000 kr.	x	600	=	ca.	1. 800. 000 kr.
Øvrige kurser, herunder suppleringskurser for andre uddannelser, á jourføringskurser og videreuddannelse:								ca. 1. 000. 000 kr.
								ca. 65. 500. 000 kr.

Såfremt 25 pct. af det potentielle institutionsklientel i 1985 bliver betjent i eget hjem i stedet for i institution, jfr. punkterne II. 1. 30. -31. begrænses de årlige udgifter til uddannelse til ca. 60. 000 kr.

Opskolingsprogrammet er beregnet til at koste i alt ca. 7 mill. kr. , eller 1, 8 mill. kr. årligt over en 4-årig periode.

1. 2 Årsudgiften 9. 000 kr. er beregnet således: For 1968/69 er beregnet, at udgifterne pr. år pr. elev til lærerlønninger, Lokaler, undervisningsmaterialer m. v. under den teoretiske del af uddannelsen til 3 sociale uddannelser, nemlig omsorgsassistent inden for statens åndssvageforsorg, børne- og ungdomsforsorgspædagog og socialrådgiver, er af samme størrelsesorden, 7-8. 000 kr. Forhøjet til 1970/71'løn- og prisniveau svarer det til ca. 9. 000 kr.

1 3. I de anførte udgifter er kun medregnet ovennævnte undervisningsudgifter. Der er således ikke medregnet udgifter til kost og logi eller elevlønninger. Kostskoleprincippet anses ikke for tidssvarende.

For omsorgsassistentuddannelsen kunne der være mulighed for at analogisere med uddannelsen til sygeplejerske, til plejeassistent og til omsorgsassistent ved åndssvageforsorgen og den øvrige særforsorg, hvor uddannelsen er tilrettelagt som et ansættelsesforhold med elevløn såvel under praktik som under teori.

Efter det uddannelsesforløb, der er foreslået, og en almindelig uddannelsespolitisk tendens til at gå bort fra mesterlære-princippet forekommer det rimeligere at se bort fra elevløn. I stedet regnes med, at der betales løn af uddannelsesstedet i den praktiktid, hvor der ydes en effektiv arbejdsindsats, d. v. s. i elementærpraktikken og aspirantperioden. Dette er en arbejdsløn, ikke en uddannelsesudgift.

I tiden på seminarium og i korte praktikperioder af undervisningskarakter som led i hovedskolen betales ikke løn, men de studerende henvises til eventuel støtte af ungdommens uddannelsesfond på linie med andre studerende, f. eks. socialrådgiverstuderende og børnehave- og fritidspædagogstuderende. Dette er en uddannelsesudgift, men da der er tale om en mere almen udgift, som det er vanskeligt at angive størrelsesorden for, er den ikke indregnet i nærværende udgiftsberegning.

1. 4. For de øvrige uddannelser må man nok påregne, at der betales løn helt eller delvis, når uddannelsen indgår i et ansættelsesforhold, på lignende måde som tilfældet er med hjemmehjælpere, sygehjælpere og familievejledere, der i dag sendes på kursus. Sådanne lønbeløb indgår imidlertid i hele lønproblematikken for pågældende fag på en sådan måde, at det ikke findes muligt at give et realistisk billede af den virkelige uddannelsesudgift.

For lederkurser og øvrige kurser gælder, at der er tale om personer, som er etablerede i et erhverv og en familiesituation. Det vil derfor for de fleste være en forudsætning for deres deltagelse i efteruddannelse, at de nogenlunde holdes skadesløse for indtægtstab herved. Ellers bliver det kun særligt interesserede, der kommer på kursus, hvilket ikke er tilstrækkeligt.

Der er ikke i ovenstående udgiftstal taget sådan skadesløsholdelse i betragtning. Det påregnes, at efteruddannelse i fremtiden bliver anset for så selvfølgelig, at der i personalenormeringer tages hensyn **til,** at en del af personalet til enhver tid er i en eller anden form for efteruddannelse, og at udgifterne herved derfor indgår i de samlede lønudgifter.

1. 5. Der kan efter almindelige uddannelsesmæssige synspunkter ikke være tale om, at de studerende skal betale skolepenge eller andre former for undervisningsafgifter. Det er heller ikke kutyme på disse områder at opkræve afgifter hos arbejdsgiveren, hvor uddannelse er forbundet med et ansættelsesforhold. Man kan herefter tænke sig udgifterne finansieret af staten alene eller af kommunerne (amtskommunerne) med statsrefusion som for de øvrige udgifter, der er forbundet med dette forsorgsområde. Det vil stort set sige 75 pct. statsrefusion.

Afgørende herfor må dels være almindelige principper for fordeling af offentlige udgifter mellem stat og kommune, dels hvem der skal have ansvaret for uddannelserne, og endelig hensynet til at uddannelserne kan indarbejdes i et større system af uddannelser til det sociale område eller et endnu bredere system af (erhvervs-)uddannelser.

Da disse forhold ikke er afklarede, foreslås det indtil videre at afholde udgifterne fuldt ud af statskassen ved forøgelse af kontiene på finansloven § 15. A. 3. 06. og 4.04.

1. 6. Spørgsmålet om takten for opbygningen af et uddannelsesapparat og dermed for væksten i de årlige bevillinger beror på en politisk afgørelse af, hvornår man ønsker at nå den dækning af omsorgens behov for uddannet personale, som her er beregnet på grundlag af en prognose frem til 1985 i overensstemmelse med den almindelige perspektivplanlægning.

Udvalget finder ikke grundlag for at angive nogen prioriteringsorden for uddannelsesforslagene. Af hensyn til sammenhængen mellem de forskellige personalekategorier og opbygning af homogene uddannelsesseminarier med fuld udnyttelse af den stab af lærerkræfter, der hurtigst muligt må opbygges, er det mest hensigtsmæssigt, at alle kategorier af uddannelse påbegyndes nogenlunde samtidigt. I de første år bør der dog lægges særlig vægt på gennemførelse af opskolingsprogrammet, da værdien heraf i høj grad beror på, at der bliver tale om en systematisk og hurtigt forløbende proces.

2. ORGANISATION

2 1. Som det fremgår af foranstående oversigt over de af udvalget foreslåede uddannelseskategorier (oversigt 1, afsnit IV), udgør det årlige uddannelsesbehov ca. 8. 400 nye studerende, svarende til, at der skal være nogenlunde lige så mange pladser i uddannelsesinstitutioner. I de første år skal der yderligere være plads til opskolingskurser. Såfremt programmet skal afvikles på 4 år, skal der årligt gennemføres ca. 350 kursusuger å 25 deltagere, svarende til ca. 250 helårs seminariepladser.

Kun én af uddannelserne eksisterer i forvejen, nemlig hjemmehjælperkurserne. De administreres af socialministeriets konsulent for husmoderafløsning og hjemmehjælp i samarbejde med husholdningsskoler og andre kursusarrangører. Det er en ordning, som har gjort god fyldest hidtil, men som næppe er rationel under en udbygning, der skal sikre dækning af alle kommuner med en uddannelse af noget større omfang end den hidtidige. Det er et ønske fra konsulenten at opnå samarbejde med andre omsorgsuddannelser for derigennem at bedre samarbejdet mellem de forskellige bistandsformer. Der savnes i høj grad tilknytning til et bestemt uddannelsesmiljø.

For de foreslåede uddannelser findes ingen naturlig tilknytning til bestående uddannelsesinstitutioner. Det er derfor nødvendigt at etablere nye uddannelsessteder.

2. 2 Da der er tale om uddannelse af medarbejdere til forskellige sider af samme sociale arbejde med nært dagligt samarbejde vedrørende omsorgen for et fælles klientel, vil der være indlysende fordele ved at placere uddannelserne under samme tag. Studerende af forskellige retninger, der træffer sammen under uddannelsen, får bedre mulighed for at forstå hinanden og lære af hinanden til gavn for det senere samarbejde. Det skulle være muligt at tilpasse kortere kurser og dele af længere uddannelser således, at såvel lærer- som lokalekapaciteten udnyttes hele året. Fælles fag giver mulighed for, at fælles lærere kan bearbejde samme undervisningsstof for forskellige niveauer og grader af intensitet, og i et vist omfang kan der blive tale om fællesskab om undervisningsmidler eller særarrangementer, som den enkelte uddannelsesretning ikke kan overkomme.

Det er derfor udvalgets opfattelse, at der bør oprettes særlige uddannelsessteder, "omsorgsseminarier", fælles for alle de foreslåede uddan-

nelsesaktiviteter. Man bør dog allerede fra starten forberede sig på, at disse seminarier skal indgå i et endnu bredere socialpædagogisk og socialmedicinsk system. Det enkelte seminarium bør derfor placeres med sin hovedafdeling i et undervisningscenter, hvor der er udsigt til samarbejde med tilgrænsende uddannelser.

I den forbindelse bemærkes, at uddannelserne er lagt så nær op ad eksisterende sociale uddannelser som muligt. Det er herved forudsat, at de forskellige uddannelser bør indgå i samme udvikling henimod større ensartethed og eventuel sammenlægning i et fælles uddannelsessystem.

2. 3 Der er brug for alle typer af uddannede omsorgsmedarbejdere over hele landet, jævnt fordelt efter befolkningstallet. Man må endvidere regne med tilsvarende jævn rekruttering af elever. Derfor må uddannelsesvirksomheden også placeres tilsvarende spredt over hele landet.

Såfremt ca. 8.700 seminariepladser fordeles på amterne og København-Frederiksberg efter befolkningstal, bliver det følgende pladsantal til hver:

København-Frederiksberg	752. 069	1. 300
Københavns amt	595. 128	1. 100
Frederiksborg amt	240. 557	440
Roskilde amt	137. 836	250
Vestsjællands amt	253. 952	450
Storstrøms amt	252. 584	450
Bornholms amt	48. 000	90
Fyns amt	429. 657	780
Sønderjyllands amt	235. 846	420
Ribe amt	195. 630	350
Vejle amt	301. 621	530
Ringkøbing amt	237. 573	420
Århus amt	516. 992	920
Viborg amt	220. 101	400
Nordjyllands amt	445. 385	800
		8 700

2 4 De foreliggende oplysninger tyder på, at de fleste amter kan klare sig med ét stort seminarium. Amterne kan således udgøre naturlige områder for seminarierne. Roskilde og Bornholms amter kunne måske samarbejde om et seminarium, medens København-Frederiksberg, Fyn, Århus og Nordjylland måske bør have 2 seminarier hver.

Det er muligt, at det ved nærmere overvejelse vil være muligt at finde frem til en form for opdeling af et seminarium i afdelinger, der gør det muligt at etablere et for den enkelte studerende overskueligt miljø, samtidig med udnyttelse af fordelene ved en stor institution.

Det bør ligeledes undersøges, hvorledes navnlig kurser for hjemmehjælpere, omsorgshjælpere, ledere m. v. delvis kan lægges ud til filialer på skiftende steder, således at transportproblemer ikke hindrer for mange i at deltage i undervisning, fordi ophold uden for hjemstedet bliver nødvendigt.

VI. BILAG

OVERSIGT OVER TABELLERNE I BILAG NR. 1

Tabel nr.		Side
1.	Antal beskæftigede, fordelt efter hjemmenes art og beliggenhed . . .	100
2.	Udvalgte grupper af kvindelige beskæftigede, fordelt efter alder . . .	102
3.	Samlede personale, fordelt efter køn og funktion	104
4.	Procentvis fordeling af de beskæftigede efter funktion og hjemmets art	105
5.	Procentvis fordeling af de beskæftigede efter funktion og hjemmets størrelse	106
6.	Samlede personale, fordelt efter køn og uddannelse	107
7.	Procentvis fordeling af de beskæftigede efter uddannelse og hjemmets art	109
8.	Procentvis fordeling af de beskæftigede efter uddannelse og hjemmets størrelse	110
9.	Personalet i udvalgte stillingsgrupper, fordelt efter uddannelse	111
10.	Procentvis fordeling af samtlige beskæftigede efter funktion og beskæftigelsens omfang	112
11.	Procentvis fordeling af de beskæftigede efter beskæftigelsens omfang og hjemmets art	113
12.	Alderdoms- og plejehjem og disses beboere, fordelt efter hjemmenes størrelse	114
13.	Beregnet antal beboere, fordelt efter hjemmenes størrelse og art.	115
14.	Beregnet antal beboere, fordelt efter kommunernes indbyggertal og hjemmenes størrelse	117

Arbejds- og socialministeriernes
økonomisk-statistiske konsulent

Bilag 1

ANALYSE AF DE AF DANMARKS STATISTIK I MAJ 1966 INDSAMLEDE STATISTISKE OPLYSNINGER VEDRØRENDE PERSONALET PÅ ALDERDOMS- OG PLEJEHJEM

Undersøgelsen omfatter i alt 1. 073 alderdoms- og plejehjem med ca. 30. 000 pladser og knap 13. 000 beskæftigede. Danmarks Statistik har sammenholdt disse tal med resultatet af den i 1962 foretagne undersøgelse vedrørende alderdoms- og plejehjem. På grundlag af denne sammenligning anslår Danmarks Statistik, at der udover de ovennævnte hjem fandtes yderligere ca. 125 hjem i 1966 med ca. 20. 000 pladser og ca. 1. 000 beskæftigede. Årsagen til, at disse hjem ikke indgår i Danmarks Statistiks undersøgelse, er dels, at nogle kommuner ikke har besvaret de udsendte spørgeskemaer, dels, at nogle kommuner ikke har medtaget mindre, private hjem uden overenskomst i besvarelsen. I den følgende analyse indgår kun personalet ved de 1073 hjem, for hvilke der er indsendt oplysninger til Danmarks Statistik.

1. PERSONALET

a. Fordeling efter beliggenhed og hjemmets art

Af de 12. 887 personer, der var beskæftiget på alderdoms- og plejehjemmene (ifølge tællingen i maj 966), var godt en trediedel i hovedstaden, incl. omegnskommunerne, ligeledes godt en trediedel i købstæderne med forstæder, medens knap en trediedel var beskæftiget i landkommunerne. Der var i de forskellige kommunegrupper ret stor forskel på fordelingen af de beskæftigede på de forskellige typer af hjem, hvilket fremgår af tabel 1.

For landet som helhed var i alt 54 pct. af personalet beskæftiget på alderdomshjem og 46 pct. på plejehjem. Ca. halvdelen af personalet på alderdomshjemmene var beskæftiget på hjem med sygeafdeling, ca. halvdelen på hjem uden sygeafdeling. Kun en mindre del af personalet på plejehjemmene var beskæftiget på private hjem uden overenskomst. Der var lidt flere beskæftigede på de kommunale plejehjem end på de private hjem med overenskomst. Ser man på de enkelte kommunegrupper, ses det, at i

Tabel 1. Antal beskæftigede fordelt efter hjemmenes art og beliggenhed

	Kommunalt plejehjem		Privat plejehjem med overenskomst		Privat plejehjem uden overenskomst		Alderdomshjem med sygeafdeling		Alderdomshjem uden sygeafdeling		Privat alderdomshjem		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Hovedstaden	1957	54	1192	33	177	5	256	7	-	-	40	1	3622	100
Hovedstadens 19 omegnskommuner	186	20	224	24	39	4	414	44	77	8	-	-	940	100
Købstæder	478	12	522	13	270	6	2289	55	575	14	17	0	4151	100
Købstædernes forstæder	10	2	46	11	50	12	122	28	181	42	20	5	429	100
Bymæssigt bebyggede kommuner	44	4	116	11	81	8	127	12	652	61	43	4	1063	100
Landkommuner i øvrigt ..	53	2	259	10	204	7	131	5	1904	71	131	5	2682	100
Hele landet	2728	21	2359	18	821	7	3339	26	3389	26	251	2	12887	100

4 af grupperne var over halvdelen af personalet beskæftiget på en enkelt type hjem. I hovedstaden var således 54 pct. beskæftiget på kommunale plejehjem, i købstæderne var 55 pct. beskæftiget på alderdomshjem med sygeafdeling, og i de bymæssigt bebyggede kommuner og i landkommunerne i øvrigt var henholdsvis 61 og 71 pct. beskæftiget på alderdomshjem uden sygeafdeling. Det samme forhold gjorde sig gældende i de to øvrige kommunegrupper, men i knap så udpræget grad, idet 44 pct. af personalet i hovedstadens omegnskommuner var beskæftiget på alderdomshjem med sygeafdeling og 42 pct. af personalet i købstædernes forstæder på alderdomshjem uden sygeafdeling.

Det bemærkes, at den i tabel 1 viste fordeling af personalet ikke kan tages som udtryk for dækningen med alderdoms- og plejehjemspladser, hverken for landet som helhed eller inden for de enkelte kommunegrupper. Årsagen hertil er, at antallet af beboere pr. beskæftiget varierede stærkt efter hjemmenes art og størrelse, samt at en trediedel af det samlede personale var deltidsbeskæftiget, og at denne del af personalet ligeledes varierede efter hjemmenes art og størrelse.

b. Fordeling efter køn og alder

11. 752 af de beskæftigede var kvinder, og kun 1. 135 eller knap 10 pct. var mænd. Aldersfordelingen var som følger:

	Mænd		Kvinder	
	antal	%	antal	%
14 - 19 år	15	1	1715	15
20 - 24 år	48	4	1931	17
25 - 29 år	85	8	911	8
30 - 39 år	200	18	1565	13
40 - 49 år	252	22	2135	18
50 - 59 år	274	24	2368	20
60 - 66 år	160	14	738	6
67 år og derover .	67	6	174	1
Ikke oplyst	34	3	215	2
I alt	1135	100	11752	100

Aldersfordelingen for kvinderne adskilte sig ikke væsentligt fra aldersfordelingen for samtlige erhvervsmæssigt beskæftigede kvinder i landet, hvorimod der for mændedes vedkommende var betydeligt flere i de ældre aldersklasser, end tilfældet er for samtlige erhvervsmæssigt beskæftigede mænd. Deler man mændene op i grupper, efter hvilke funktioner de udøvede på hjemmene, viser det sig, at aldersfordelingen inden for de større grupper, såsom bestyrere, bestyreres ægtefæller, portører, gartnere, pedeller og portnere, i store træk svarede til den ovenfor anførte gennemsnitlige aldersfordeling. En tilsvarende opdeling af kvinderne i grupper er vist i tabel 2.

Tabel 2. Udvalgte grupper af kvindelige beskæftigede på alderdoms- og plejehjem, fordelt efter alder

	Bestyrer, forstander, bestyrers ægtefælle		Oversygeplejerske, afdelingssygepl., sygeplejerske, natsygepl., hjemmesygepl.		Plejer, sygehjælper		Økonoma, køkkenleder		Køkkenmedhjælper		Husassistent, stuepige		Rengøringshjælp	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
14 - 19 år	1	0	1	0	82	3	24	5	179	24	1251	47	77	4
20 - 24 år	4	0	18	1	488	21	93	19	181	24	809	30	125	7
25 - 29 år	34	4	92	8	290	12	69	14	47	6	142	5	116	6
30 - 39 år	141	16	221	18	407	17	64	13	65	9	121	5	331	18
40 - 49 år	217	24	322	26	512	22	88	17	106	14	136	5	464	25
50 - 59 år	340	37	390	32	435	18	104	21	115	15	124	5	524	28
60 - 66 år	117	13	109	9	116	5	40	8	41	5	27	1	154	8
67 år og derover	33	4	44	4	26	1	5	1	8	1	5	0	21	1
Ikke oplyst	18	2	20	2	19	1	10	2	15	2	51	2	48	3
I alt	905	100	1217	100	2375	100	497	100	757	100	2666	100	1860	100

De i tabellen medtagne grupper omfatter op mod 90 pct. af samtlige beskæftigede kvinder på hjemmene. Det ses, at der i grupperne med bestyrere, sygeplejersker og rengøringsmedhjælpere var et relativt stort antal i de ældre aldersklasser. Køkkenmedhjælpere og husassistenter var gennemgående meget unge, medens de beskæftigede i plejer- og økonomagrupperne fandtes jævnere fordelt i de yngre og ældre aldersklasser.

c. Fordeling efter stilling og uddannelse

I tabel 3 er det samlede personale på alderdoms- og plejehjemmene fordelt efter stilling, således at stillingsbetegnelser, der omfatter arbejde inden for samme funktion på hjemmene, er slået sammen til én gruppe. Der er således en køkkengruppe, hvortil er henregnet økonomaer, køkkenledere og køkkenmedhjælpere, en gruppe omfattende det personale, der er beskæftiget med rengøring, en plejergruppe, en lægegruppe o. s. v. Såvel i denne som i nogle af de følgende tabeller afviger det samlede antal beskæftigede ubetydeligt fra det i tabel 1 meddelte. Årsagen er, at personer, for hvilke de i sammenhængen relevante oplysninger ikke er givet, er udeladt af tabellerne.

Det fremgår af tabel 3, at ialt 35 pct. af det samlede personale var beskæftiget med rengøring. Den næststørste gruppe var plejergruppen, der omfattede 21 pct. af de beskæftigede. Køkkenpersonalet, sygeplejerskerne og bestyrerne og disses ægtefæller udgjorde hver 10 pct. af de beskæftigede. Læger, socialrådgivere og terapeuter udgjorde kun en beskeden del af personalet. Ved sammenligning af mændenes og kvindernes stillinger ses det, at kvinderne især var beskæftiget som sygeplejersker og plejere samt ved rengøring og madlavning, medens mændene særlig var beskæftiget som bestyrere, portører, gartnere m. v. samt som læger. Når antallet af mandlige bestyrere var relativt højt, skal dette formentlig til en vis grad forklares ved ægtefællens uddannelse, idet uddannelsesmønstret for de kvinder, der er opført i skemaerne som bestyreres ægtefæller, var næsten identisk med de kvindelige bestyreres uddannelsesmønster. 150 af de 279 mandlige bestyrere havde dog selv en plejeuddannelse, idet de var uddannet som diakoner.

Tabel 4 viser en procentvis fordeling af de beskæftigede efter funktion og hjemmets art. Det ses, at personalets sammensætning på stillingsgrupper var meget forskellig for de 6 typer af hjem. Bestyrerne og disses ægtefæller udgjorde kun 1 pct. af personalet på kommunale plejehjem, men 27 pct. på private alderdomshjem. Sygeplejerskernes procentvise andel af personalet varierede fra 2 på alderdomshjem uden sygeafdeling til 17 på kommunale plejehjem. Også plejergruppen, aften- og nattevagter, køkkenpersonalet og rengøringspersonalet udgjorde en meget varierende procentdel af personalet på de forskellige typer af hjem.

I tabel 5 er der ligeledes foretaget en procentvis fordeling af personalet, men her efter funktion og hjemmets størrelse.

Sammenlignes tabellerne 4 og 5, ses det, at variationen i den procentdel, som de enkelte stillingsgrupper udgjorde af det samlede personale på forskellige grupper af hjem, var omtrent den samme, hvad enten hjemmene

Tabel 3. Samlede personale på alderdoms- og plejehjem, fordelt efter køn og funktion

	Kvinder		Mænd		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%
Bestyrer/forstander	701	6	279	25	980	8
Bestyrers ægtefælle	198	2	96	9	294	2
Bogholder/kontorfunktionær	78	1	48	4	126	1
Sygeplejerske	1215	10	18	2	1233	10
Plejer Sygehjælper Sygehjælperelev	2649	22	48	4	2697	21
Aften- og nattevagt	582	5	-	-	582	4
Økonoma Køkkenleder Køkkenmedhjælp	1253	11	9	1	1262	10
Oldfrue Husassistent/stuepige Rengøringsmedhjælp	4544	39	22	2	4566	35
Portør	-	-	105	9	105	1
Gartner/pedel/portner Arbejdsmand	3	0	203	18	206	2
Fysioterapeut Fodplejer	58	0	1	0	59	0
Beskæftigelsesterapeut	84	1	1	0	85	1
Socialrådgiver	-	-	1	0	1	0
Læge Lægekonsulent Lægesekretær	50	0	67	6	117	1
Vaskerileder Vaskerimedhjælper Syerske	198	2	3	0	201	1
Præst	-	-	15	1	15	0
Anden stilling	129	1	213	19	342	3
I alt	11742	100	1129	100	12871	100

Tabel 4. Procentvis fordeling af de beskæftigede efter funktion og hjemmets art

	Kommunalt plejehjem	Privat plejehjem med overensk.	Privat plejehjem uden overensk.	Aldersdomshjem med sygeafd.	Aldersdomshjem uden sygeafd.	Privat aldersdomshjem
	%	%	%	%	%	%
Bestyrer/forstander	1	7	13	3	17	19
Bestyrers ægtefælle	0	2	6	0	5	8
Bogholder/kontorfunktionær.	2	1	1	1	0	0
Sygeplejerske	17	9	5	13	2	3
Plejer ..... Sygehjælper ..... Sygehjælperelev	34	24	18	28	3	7
Aften- og nattevagt	1	8	6	4	5	2
Økonoma ..... Køkkenleder ..... Køkkenmedhjælp	4	12	13	8	13	17
Oldfrue ..... Husassistent/stuepige ..... Rengøringsmedhjælp	25	28	32	34	51	42
Portør	3	1	1	1	0	-
Gartner/pedel/portner ..... Arbejdsmand	2	1	1	1	2	1
Fysioterapeut ..... Fodplejer ..... Beskæftigelsesterapeut	2	1	0	1	0	-
Socialrådgiver		0	-	-	-	-
Læge ..... Lægekonsulent ..... Lægesekretær	3	1	0	1	-	-
Vaskerileder ..... Vaskerimedhjælper ..... Syerske	1	2	1	3	1	0
Præst	0	0	-	0	0	-
Anden stilling	5	3	3	2	1	1
Samtl. beskæftigede	100	100	100	100	100	100
- - abs. antal	2728	2359	821	3339	3389	251

Tabel 5. Procentvis fordeling af de beskæftigede efter funktion og hjemmets størrelse

	Antal beboere på hjemmet						
	1-9	10-19	20-39	40-59	60-79	80-149	150 og derov.
	%	%	%	%	%	%	%
Bestyrer/forstander	33	21	11	5	3	1	0
Bestyrers ægtefælle	5	6	4	1	1	0	0
Bogholder/kontorfunktionær	1	0	1	0	1	1	3
Sygeplejerske	3	3	5	9	11	14	17
Plejer Sygehjælper Sygehjælperelev	2	7	12	20	29	30	36
Aften- og nattevagt	1	3	7	8	7	3	-
Økonoma Køkkenleder Køkkenmedhjælp	7	12	13	12	12	8	3
Oldfrue Husassistent/stuepige Rengøringsmedhjælp	42	45	42	35	29	33	25
Portør	0	0	0	1	0	1	2
Gartner/pedel/portner Arbejdsmand	1	1	2	2	1	1	3
Fysioterapeut Fodplejer Beskæftigelsesterapeut Terapeutelev	0	0	0	2	1	1	2
Socialrådgiver	-	-	-	-	-	-	0
Overlæge Reservelæge Lægekonsulent Lægesekretær	-	0	0	1	0	1	3
Vaskerileder Vaskerimedhjælper Syerske	-	0	1	2	4	4	1
Præst	-	-	0	0	0	0	0
Anden stilling	5	2	2	2	1	2	5
Samtl. beskæftigede	100	100	100	100	100	100	100
- - abs. antal	304	1637	3714	1699	874	1910	2749

inddeles efter art eller efter størrelse. En undtagelse danner alene bestyrerne, hvis procentvise andel af personalet varierede stærkere, når hjemmene inddeles efter størrelse. Det ses endvidere, at personalets procentvise fordeling på stillingsgrupper var næsten sammenfaldende for kommunale plejehjem og hjem med mere end 150 beboere samt for alderdomshjem uden sygeafdeling og private alderdomshjem og hjem med op til 20 beboere.

Personalets uddannelse fremgår af tabel 6, hvor der ligesom i tabellerne 3, 4 og 5 er foretaget en opdeling af personalet i grupper.

14 pct. af de beskæftigede havde sygeplejerske- eller diakonuddannelse, medens 15 pct. havde anden plejeuddannelse. Kun 2 pct. havde en videregående huslig uddannelse, men yderligere 5 pct. havde dog faglig, huslig uddannelse. 54 pct. havde ingen faglig uddannelse overhovedet.

Tabel 6. Samlede personale på alderdoms- og plejehjem, fordelt efter køn og uddannelse

	Kvinder		Mænd		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%
Autoriseret sygeplejerske	1527	13	23	2	1550	12
Diakon	13	0	212	19	225	2
Sygehjælper Omsorgsassistent Plejeassistent	1952	17	30	3	1982	15
Økonoma Oldfrue Husholdningslærerinde	294	3	1	0	295	2
Anden faglig, huslig uddannelse Kok	564	5	10	1	574	5
Fysioterapeut	55	0	-	-	55	1
Beskæftigelsesterapeut Håndgerningslærerinde Fritidspædagog	80	1	1	0	81	1
Kommunal uddannelse Kontoruddannet med lærebrev Anden kontoruddannelse	94	1	46	4	140	1
Socialrådgiver	5	0	-	-	5	0
Håndværksfag	12	0	105	9	117	1
Under uddannelse	404	3	20	2	424	3
Ingen faglig uddannelse	6514	55	486	43	7000	54
Anden uddannelse	228	2	195	17	423	3
I alt	11742	100	1129	100	12871	100

Tabel 7 viser de beskæftigedes uddannelse på de forskellige typer af hjem En sammenligning mellem de 6 grupper af hjem viser, at forskellen mellem hjemmene ikke var så stor med hensyn til personalets uddannelse som med hensyn til stillingsbetegnelse. Den procentdel, som havde sygeplejerskeuddannelse, varierede således kun fra 5 på alderdomshjem uden sygeafdeling til 19 på kommunale plejehjem. Hertil kommer yderligere, at diakonuddannelsen især fandtes på hjem, hvor der var relativt få med sygeplejerskeuddannelse. Når der ikke var så stor variation i den procentdel, der havde sygeplejerske- eller diakonuddannelse, som i den del, der var anført som sygeplejersker, må det henføres til, at en betydelig del af de sygeplejerske- eller diakonuddannede var bestyrere. Også med hensyn til sygehjælpere og plejere var forskellen mellem de forskellige typer af hjem mindre, når man ser på uddannelse, end når man ser på stillingsbetegnelse. Det skal dog bemærkes, at stillingsbetegnelsen også omfatter plejere under uddannelse. Den procentdel, der havde en faglig, huslig uddannelse, var gennemgående størst på de typer af hjem, som havde relativt få med sygeplejerske- eller plejeuddannelse. På de kommunale plejehjem havde 41 pct. af de beskæftigede ingen faglig uddannelse, på alderdomshjem uden sygeafdeling var 72 pct. uden uddannelse, medens dette gjaldt for ca. halvdelen af de beskæftigede på de øvrige typer af hjem.

Tabel 8 viser personalets uddannelse på hjem af forskellig størrelse. En sammenligning af tabellerne 7 og 8 viser, at der med hensyn til uddannelse gælder det samme, som foran er omtalt med hensyn til stillingsbetegnelse, nemlig at variationen i den procentdel, som de enkelte uddannelsesgrupper udgjorde af det samlede personale på forskellige grupper af hjem, var omtrent den samme, hvad enten hjemmene inddeles efter art eller efter størrelse. Dog skal det bemærkes, at variationen i den procentdel, der var uden faglig uddannelse, var mindre, når hjemmene opdeles efter størrelse end ved opdeling efter art.

I tabel 9 er foretaget en analyse af uddannelsen inden for stillingsgrupper. De i tabellen medtagne grupper omfatter 90 pct. af det samlede personale. De grupper, der er udeladt, er dels sådanne, hvor stillingsbetegnelsen indebærer en nøje defineret uddannelse som f. eks. læger, socialrådgivere m. fl. , dels nogle sjældent forekommende stillinger som vaskeripersonale, gartnere m. fl.

Af de 980 bestyrere havde 466, eller knap halvdelen, sygeplejerske- eller anden plejeuddannelse. 177 havde en faglig, huslig uddannelse, heraf de 83 en videregående uddannelse. 237, eller ca. en fjerdedel af bestyrerne, havde ingen faglig uddannelse, men, som foran nævnt, kan det af grundmaterialet udledes, at i hvert fald en del af disse havde ægtefæller med plejeuddannelse eller huslig uddannelse. Af de 2. 697 beskæftigede i plejegruppen havde ca. 64 pct. uddannelse som sygehjælpere eller omsorgs- eller plejeassistenter, 10 pct. var sygehjælperelever, medens 22 pct. ikke havde nogen faglig uddannelse. Hovedparten af aften- og nattevagterne havde ingen faglig uddannelse. Den hyppigst forekommende uddannelse i denne gruppe var plejeuddannelsen. Også i de to grupper med husligt arbejde var det mest karakteristiske træk, at langt de fleste ikke havde nogen faglig

Tabel 7. Procentvis fordeling af de beskæftigede efter uddannelse og hjemmets art

	Kommunalt plejehjem	Privat plejehjem med overensk.	Privat plejehjem uden overensk.	Aldersdomshjem med sygeafd.	Aldersdomshjem uden sygeafd.	Privat aldersdomshjem
	%	%	%	%	%	%
Autoriseret sygeplejerske	19	12	10	15	5	8
Diakon	0	3	4	1	2	4
Sygehjælper Omsorgsassistent Plejeassistent	21	13	12	23	6	8
Økonoma Oldfrue Husholdningslærerinde	1	3	4	1	3	4
Anden faglig, huslig uddannelse. Kok	1	4	7	3	8	15
Fysioterapeut	1	1	-	0	-	-
Beskæftigelsesterapeut Håndgerningslærerinde Fritidspædagog	1	1	0	1	0	-
Kommunal uddannelse Kontoruddannet med lærebrev Anden kontoruddannelse	2	2	1	1	0	-
Socialrådgiver	-	0	-	-	-	0
Håndværksfag	1	1	2	1	1	2
Under uddannelse	8	3	3	1	1	2
Ingen faglig uddannelse	41	52	52	50	72	51
Anden uddannelse	4	5	5	3	2	6
Samtl. beskæftigede	100	100	100	100	100	100
- - abs. antal	2728	2359	821	3339	3389	251

uddannelse. Det gjorde sig særligt gældende i rengøringsgruppen, hvor 92 pct. af de beskæftigede ikke havde nogen uddannelse. 28 pct. af køkkenpersonalet havde en faglig, huslig uddannelse.

Tabel 8. Procentvis fordeling af de beskæftigede efter uddannelse og hjemmets størrelse

	Antal beboere på hjemmet						
	1-9	10-19	20-39	40-59	60-79	80-149	150 og derov.
	%	%	%	%	%	%	%
Autoriseret sygeplejerske	10	7	9	12	13	15	18
Diakon	1	2	3	2	1	1	0
Sygehjælper Omsorgsassistent Plejeassistent	5	8	10	14	19	23	23
Økonoma Oldfrue Husholdningslærerinde	4	4	2	2	3	2	1
Anden faglig, huslig uddannelse Kok	10	8	7	3	3	2	0
Fysioterapeut	-	-	0	1	0	0	1
Beskæftigelsesterapeut Håndgerningslærerinde Fritidspædagog	0	0	0	1	1	1	1
Kommunal uddannelse Uddannelse med lærebrev Anden kontoruddannelse	2	0	1	1	1	1	2
Socialrådgiver	-	0	0	-	-	-	-
Håndværksfag	2	1	1	1	-	1	1
Under uddannelse	3	3	2	2	1	2	8
Ingen faglig uddannelse	59	63	62	58	54	49	41
Anden uddannelse	4	4	3	3	4	3	4
Samtl. beskæftigede	100	100	100	100	100	100	100
- - abs. antal	303	1632	3706	1698	873	1910	2749

Tabel 9. Personalet i udvalgte stillingsgrupper, fordelt efter uddannelse

	Bestyrer, forstander		Bestyrers ægtefælle		Syge-plejerske		Plejer, sygehjælper, sygehjælperelev		Aftenvagt, nattevagt		Økonoma, køkkenleder, køkkenmedhjælp		Oldfrue, husass., stuepige, rengøringsmedhjælp	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Autoriseret sygeplejerske	225	23	56	19	1221	99	12	0	15	3	7	0	-	-
Diakon	155	16	10	4	7	1	18	1	1	0	-	-	-	-
Sygehjælper Omsorgsassistent Plejeassistent	86	9	35	12	4	0	1729	64	106	18	3	0	9	0
Økonoma Oldfrue Husholdningslærerinde	83	8	23	8	1	0	1	0	1	0	173	14	9	0
Anden faglig, huslig uddannelse Kok	94	10	24	8	-	-	23	1	24	4	174	14	219	5
Kontoruddannelse	15	2	4	1	-	-	2	0	2	0	-	-	2	0
Socialrådgiver	3	0	1	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Håndværksfag	22	2	21	7	-	-	1	0	3	1	-	-	2	0
Under uddannelse	2	0	-	-	-	-	281	10	8	1	23	2	74	2
Ingen faglig uddannelse	237	24	95	32	-	-	591	22	398	69	869	69	4218	92
Anden uddannelse	58	6	25	9	-	-	39	2	24	4	13	1	33	1
Ialt	980	100	294	100	1233	100	2697	100	582	100	1262	100	4566	100

d. Fordeling efter beskæftigelsens omfang

Tabel 10. Procentvis fordeling af samtlige beskæftigede efter funktion og beskæftigelsens omfang

	Mindre end ½ arbejdstid	½ arbejdstid eller mere, men ikke fuld arbejdstid	Fuld arbejdstid	I alt	
	%	%	%	antal	%
Bestyrer/forstander	1	0	99	989	100
Portør	3	5	92	105	100
Bestyrers ægtefælle	7	14	79	295	100
Økonoma køkkenleder Køkkenmedhjælp	6	17	77	1263	100
Plejer Sygehjælper Sygehjælperelev	8	25	67	2698	100
Oldfrue Husassistent/stuepige Rengøringsmedhjælp	12	23	65	4564	100
Gartner/pedel/portner Arbejdsmand	23	13	64	206	100
Bogholder/kontorfunktionær	20	19	61	126	100
Beskæftigelsesterapeut	26	23	51	85	100
Sygeplejerske	21	32	47	1231	100
Vaskerileder Vaskerimedhjælper Syerske	14	39	47	200	100
Fysioterapeut Fodplejer	38	25	37	60	100
Aften- og nattevagt	20	44	36	582	100
Læge Lægekonsulent Lægesekretær	43	22	35	117	100
Præst	93	-	7	15	100
Socialrådgiver	100	-	-	1	100
Anden stilling	18	12	70	340	100
Samtl. beskæftigede	11	22	67	12877	100

Tabel 10 viser en fordeling af personalet efter beskæftigelsens omfang. Af samtlige beskæftigede havde 67 pct. fuld arbejdstid, 11 pct. mindre end \ arbejdstid og 22 pct. $\frac{1}{2}$ arbejdstid eller mere, men ikke fuld beskæftigelse. For de to største grupper, plejergruppen og rengøringspersonalet, svarede beskæftigelsens omfang stort set **til** det gennemsnitlige for samtlige beskæftigede. Af de øvrige større grupper var bestyrerne og køkkenpersonalet gennemgående beskæftiget længere tid, sygeplejerskerne og aften- og nattevagterne kortere tid end det gennemsnitlige for hele personalet.

Af tabel 11, der viser beskæftigelsens omfang på de forskellige typer af hjem, ses, at der var relativt flest fuldtidsbeskæftigede på de private plejehjem uden overenskomst, de private alderdomshjem og alderdomshjemmene uden sygeafdeling, hvilket vil sige de mindre hjem, medens de kommunale plejehjem, de private plejehjem med overenskomst og alderdomshjemmene med sygeafdeling, der gennemgående var større, havde flere deltidsbeskæftigede.

Tabel 11. Procentvis fordeling af de beskæftigede efter beskæftigelsens omfang og hjemmets art

	Mindre end $\frac{1}{2}$ arbejdstid	$\frac{1}{2}$ arbejdstid eller mere, men ikke fuld arbejdstid	Fuld arbejdstid	I alt	
	%	%	%	antal	%
Kommunalt plejehjem .	12	23	65	2725	100
Privat plejehjem med overenskomst ...	15	27	58	2356	100
Privat plejehjem uden overenskomst ...	9	16	75	821	100
Alderdomshjem med sygeafdeling	10	27	63	3337	100
Alderdomshjem uden sygeafdeling	11	17	72	3387	100
Privat alderdomshjem	5	14	81	251	100
Samtl. beskæftigede ..	11	22	67	12877	100

2. ALDERDOMS- OG PLEJEHJEMMENES TYPE, STØRRELSE OG BELIGGENHED

Da såvel hjemmenes type som deres størrelse må antages at ville være af betydning ved vurderingen af det fremtidige personalebehov og den fremtidige personaleuddannelse, gives der i det følgende en beskrivelse af, hvilken rolle de enkelte typer og størrelser af hjem spillede ved institutionsforsorgen for de ældre, d. v. s. , hvor stor en del af det samlede antal alderdomshjems- og plejehjemsbeboere der opholdt sig på de enkelte typer og størrelser af hjem.

Fordelingen af de ca. 30. 000 beboere på de forskellige størrelser af hjem fremgår ikke direkte af de af Danmarks Statistik udarbejdede tabeller, men i de følgende tabeller er der foretaget en beregning af det samlede antal beboere, idet det er forudsat, at antallet af beboere på samtlige hjem i et bestemt størrelsesinterval var lig intervallets median, d. v. s. , at samtlige hjem i størrelsesgruppen 10-14 havde 12 beboere o. s. v. Dog er det skønnet, at de to kommunale plejehjem, der er opført i gruppen "200 beboere eller derover", havde ialt 2. 300 beboere, og at de 3 alderdomshjem med sygeafdeling i samme gruppe havde i alt 750 beboere. Det således beregnede antal beboere overstiger det faktiske konstaterede antal med 1-2 pct for samtlige typer af hjem.

Tabel 12. Alderdoms- og plejehjem og disses beboere, fordelt efter hjemmenes størrelse

Antal pladser på hjemmet	Antal hjem		Beregnet antal beboere	
	abs. tal	%	abs. tal	%
1 - 19	490	46	5985	19
20 - 39	425	40	11593	38
40 - 59	84	8	4109	14
60 - 79	25	2	1723	6
80 - 99	14	2	1274	4
100 - 149	18	2	2241	7
150 og derover	8	0	3574	12
I alt	1064	100	30499	100

De 46 pct. af hjemmene, som havde mindre end 20 pladser, havde kun 19 pct. af det samlede antal beboere, medens de 8 hjem med mere end 150 pladser havde 12 pct. af beboerne. Hjemmene med fra 20-39 pladser havde den største procentdel af beboerne, nemlig 38 pct. 40 pct. af hjemmene fandtes i denne gruppe.

Tabel 13. Beregnet antal beboere på alderdoms- og plejehjem, fordelt efter hjemmenes størrelse og art

	Kommunalt plejehjem		Privat plejehjem med overenskomst		Privat plejehjem uden overenskomst		Alder-domshjem med sygeafdeling		Alder-domshjem uden sygeafdeling		Privat alderdoms-hjem		Samtlige hjem	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
1 - 9	5	0	75	1	185	9	-	-	295	2	40	4	600	2
10 - 14 ...	24	1	300	6	276	13	12	0	1392	11	168	17	2172	7
15 - 19 ...	187	5	510	10	255	12	68	1	2023	17	170	17	3213	10
20 - 29 ...	319	9	1103	23	686	32	196	3	4900	40	319	31	7522	25
30 - 39 ...	138	4	966	20	173	8	552	8	2105	17	138	14	4071	13
40 - 49 ...	89	2	445	9	89	4	623	9	668	6	178	17	2092	7
50 - 59 ...	109	3	327	7	218	10	1036	15	327	3	-	-	2017	7
60 - 69 ...	129	4	65	1	258	12	387	6	65	1	-	-	903	3
70 - 79 ...	-	-	373	8	-	-	373	6	75	1	-	-	820	3
80 - 89 ...	-	-	85	2	-	-	169	3	169	1	-	-	423	1
90 - 99 ...	284	8	189	4	-	-	284	4	95	1	-	-	851	3
100 - 149 ..	-	-	249	5	-	-	1992	29	-	-	-	-	2241	7
150 - 199 ..	-	-	175	4	-	-	349	5	-	-	-	-	524	2
200 og derover	2300	64	-	-	-	-	750	11	-	-	-	-	3050	10
I alt	3584	100	4862	100	2140	100	6791	100	12114	100	1013	100	30499	100

I tabel 13 er det beregnede antal beboere fordelt efter hjemmenes størrelse og art.

Op mod 2/3 af beboerne på kommunale plejehjem boede på hjem med mere end 2 00 pladser, medens godt 2/3 af beboerne på alderdomshjem uden sygeafdeling, private alderdomshjem og private plejehjem uden overenskomst boede på hjem med mindre end 30 pladser. På de to øvrige typer af hjem, private plejehjem med overenskomst og alderdomshjem med sygeafdeling, var beboerne jævnere fordelt på hjem i alle størrelsesgrupper, dog således at de private plejehjem både relativt og absolut havde flere beboere på de mindre hjem end alderdomshjemmene med sygeafdeling. Når det foran under beskrivelsen af personalet konstateredes, at personalets fordeling efter uddannelse og efter funktion var omtrent den samme på de kommunale plejehjem som på de største hjem ved en opdeling af hjemmene efter størrelse, og når man fik nogenlunde det samme billede af personalet på alderdomshjem uden sygeafdeling og private alderdomshjem ved opdeling efter type som på de små hjem ved opdeling efter størrelse, skal det - som det kunne ventes - ses i sammenhæng med, at de meget store hjem er dominerende i gruppen kommunale plejehjem, medens de små hjem dominerer grupperne, alderdomshjem uden sygeafdeling og private alderdomshjem.

Det forhold, at de forskellige typer af hjem i ikke ringe grad dominerer bestemte størrelsesgrupper ved en opdeling af hjemmene efter størrelse, bevirker i øvrigt, at det ikke på statistisk grundlag er muligt uden dyberegående undersøgelse at fastslå, i hvor høj grad forskellen i personalets størrelse og uddannelse mellem de forskellige typer af hjem skal henføres til forskellen i type og i hvor høj grad til forskellen i størrelse. Det er således sandsynligt, at forskellen i personalets uddannelse og i antal beboere pr. beskæftiget mellem de 6 typer af hjem ville være mindre, hvis man kun så på hjem i en bestemt størrelse, f. eks. 20-29, end når man ser på samtlige hjem.

I tabel 14 er det beregnede antal beboere fordelt efter antal pladser på hjemmene og indbyggertallet i de kommuner, hvori hjemmene var beliggende. Sammenhængen mellem hjemmenes størrelse og kommunestørrelsen fremgår klart af tabellen, idet den procentdel af beboerne, der boede på større hjem, var stigende med stigende kommunestørrelse. Hjem med mere end 60 beboere fandtes næsten udelukkende i kommuner med mere end 10. 000 indbyggere.

Tabel 14. Beregnet antal beboere på alderdomshjem og plejehjem, fordelt efter kommunernes indbyggertal og hjemmenes størrelse

Hjemmenes størrelse	Kommunernes indbyggertal																			
	under 1000		1000-1999		2000-2999		3000-3999		4000-4999		5000-5999		6000-7999		8000-9999		10000-19999		20000 og derover	
	ant.	%	ant.	%	ant.	%	ant.	%	ant.	%	ant.	%	ant.	%	ant.	%	ant.	%	ant.	%
1 - 9	75	9	120	3	70	2	10	1	30	2	-	-	30	3	20	2	40	1	205	2
10 - 14	252	28	504	11	360	10	96	4	144	10	60	6	108	10	84	7	144	5	420	4
15 - 19	221	24	1122	25	578	15	221	10	204	14	85	9	85	8	119	9	119	4	459	4
20 - 29	221	24	1936	43	1740	47	858	39	490	33	270	29	294	27	245	19	368	12	1103	10
30 - 39	35	4	449	10	621	17	552	25	345	23	242	26	207	19	207	16	483	16	932	8
40 - 49	45	5	178	4	178	5	134	6	267	18	178	19	134	13	134	10	401	13	445	4
50 - 59	55	6	-	-	164	4	327	15	-	-	109	11	218	20	327	25	436	14	382	3
60 - 69	-	-	65	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	65	5	258	9	516	4
70 - 79	-	-	149	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	149	5	522	5
80 - 89	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	85	7	169	6	169	1
90 - 99	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95	3	756	7
100 - 149	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	374	12	1868	16
150 - 199	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	524	5
200 og derover ..	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3050	27
Samtl. hjem	904	100	4523	100	3711	100	2198	100	1480	100	944	100	1076	100	1286	100	3036	100	11351	100

OVERSIGT OVER TABELLERNE I BILAG NR. 2

Tabel nr. Side

1. Husmoderafløsere, fordelt efter uddannelse og kommunens beliggenhed 120
2. Husmoderafløsere, fordelt efter uddannelse og alder 121
3. Husmoderafløsere, fordelt efter beskæftigelse og uddannelse 122
4. Husmoderafløsere uden egentlig husmoderafløseruddannelse, fordelt efter alder og aflønning 123
5. Husmoderafløsere, fordelt efter aflønning og beskæftigelse 124
6. Hjemmehjælpere, fordelt efter uddannelse og kommunens beliggenhed 125
7. Hjemmehjælpere, fordelt efter uddannelse og alder 126
8. Hjemmehjælpere, fordelt efter beskæftigelse og uddannelse 127
9. Hjemmehjælpere uden husmoderafløser- eller hjemmehjælperuddannelse, fordelt efter alder og aflønning 128
10. Hjemmehjælpere, fordelt efter aflønning og beskæftigelse 129

Arbejds- og socialministeriernes
økonomisk-statistiske konsulent

Bilag 2

ANALYSE AF DE AF DANMARKS STATISTIK I MAJ 1966 INDSAMLEDE STATISTISKE OPLYSNINGER VEDRORENDE HUSMODERAFLÖSERE OG HJEMMEHJÆLPERE

Undersøgelsen vedrører de kvinder, som i perioden 2. -14. maj 1966 var beskæftiget eller stod til rådighed for kommunerne som husmoderafløsere eller hjemmehjælpere. Af de 1. 108 kommuner, som fandtes pr. 1. april 1966, har 698 kommuner oplyst, at de beskæftigede eller havde kontakt med husmoderafløsere, medens 674 kommuner beskæftigede eller havde kontakt med hjemmehjælpere. Der skulle i overensstemmelse hermed være 409 kommuner, som ikke havde nogen husmoderafløsningsordning, og 433, som ikke havde hjemmehjælpsordning, idet der mangler oplysninger fra 1 kommune. Som det er påpeget af Danmarks Statistik, er det dog muligt, at kommuner, der har indført hjemmehjælp eller husmoderafløsning, men som netop i tiden 2. -14. maj ikke beskæftigede nogen ved sådant arbejde, har indberettet, at der ikke var hjemmehjælp eller husmoderafløsning i kommunen. Det er derfor muligt, at antallet af kommuner, der har indført de to ordninger, er større, end det fremgår af undersøgelsen.

1. HUSMODERAFLÖSERE

I alt 3. 400 kvinder var i begyndelsen af maj 1966 beskæftiget som husmoderafløsere eller havde aftale med en kommune om at arbejde som husmoderafløsere, når der var behov derfor.

a. Alder.

Den aldersmæssige fordeling af husmoderafløsere var som følger:

	Abs. tal	pct.
Under 30 år	199	6
30 - 39 år	539	16
40 - 49 år	1. 067	31
50 - 59 år	1. 198	35
60 år og derover	397	12
	3.400	100

Det ses, at op mod 80 pct. af husmoderafløserne var over 40 år.

Undersøgelsens resultater foreligger særskilt for 6 geografiske områder, nemlig hovedstaden, hovedstadens omegnskommuner, købstæderne, købstædernes forstæder, bymæssigt bebyggede sognekommuner og øvrige sognekommuner. Sammenlignes aldersfordelingen i disse områder, viser det sig, at der er omtrent samme procentdel over 40 år i alle områder. Derimod har hovedstaden relativt flere over 50 år end de øvrige områder, nemlig ca. 60 pct. mod 47 pct. som gennemsnit for hele landet.

b. Uddannelse

Tabel 1. Husmoderafløsere, fordelt efter uddannelse og kommunens beliggenhed

	Uddannet som husmoder-afløser		Anden huslig uddannelse		Andre		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Hovedstaden	152	36	18	4	250	60	420	100
Hovedstadens omegnskommuner .	277	70	58	15	58	15	393	100
Købstæder.....	665	64	181	18	185	18	1031	100
Købstædernes .... forstæder	55	34	71	45	33	21	159	100
Bymæssige sognekommuner...	57	18	143	44	123	38	323	100
Sognekommuner i øvrigt	76	7	701	65	297	28	1074	100
Hele landet i alt...	1282	38	1172	34	946	28	3400	100

Tabel 1 viser fordelingen af husmoderafløserne efter uddannelse og kommunens beliggenhed. For landet som helhed har 38 pct. af husmoderafløserne fået den egentlige uddannelse som husmoderafløser. 34 pct. havde anden huslig uddannelse, medens 28 pct. ikke havde nogen af disse to former for uddannelse. Det skal bemærkes, at "anden huslig uddannelse" i vejledningen til tællingen var defineret som en egentlig organiseret uddannelse, men Danmarks Statistik gør opmærksom på, at nogle kommuner kan have placeret kvinder med praktisk oplæring i husligt arbejde under denne kategori i stedet for kategorien "andre" Sammenligner man uddannelsen inden for geografiske områder, ses det, at der relativt set var næsten dobbelt så mange med egentlig husmoderafløseruddannelse i hovedstadens omegnskommuner og købstæderne **som** i **hovedstaden** og købstædernes forstæder. Sognekommunerne havde **kun** relativt få med godkendt uddannelse.

Tabel 2. Husmoderafløsere, fordelt efter uddannelse og alder

	Uddannet som husmoder-afløser		Anden huslig uddannelse		Andre		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Under 30 år	24	12	100	50	75	38	199	100
30 - 39 år	169	31	220	41	150	28	539	100
40 - 49 år	410	39	387	36	270	25	1067	100
50 - 59 år	509	42	347	29	342	29	1198	100
60 år og derover	170	43	118	30	109	27	397	100
I alt	1282	38	1172	34	946	28	3400	100

Tabel 2 viser sammenhængen mellem uddannelse og alder. Det fremgår klart, at den procentdel, der har godkendt uddannelse, er stigende med stigende alder, fra 12 pct. af husmoderafløserne under 30 år til 43 pct. af dem, der er 60 år og derover.

c. Beskæftigelse

10 pct. af husmoderafløserne var beskæftiget mere end 80 timer, 44 pct. fra 40-80 timer, medens de resterende 46 pct. var beskæftiget mindre end 40 timer eller var uden beskæftigelse i perioden 2.-14. maj 1966. En beregning af beskæftigelsen inden for kommunegrupper viser - som det ses af nedenstående opstilling - at det antal timer, som husmoderafløserne gennemsnitligt var beskæftiget, var stigende med stigende grad af bymæssighed.

Gennemsnitligt antal beskæftigede timer pr. husmoderafløser i perioden 2. -14. maj 1966 inden for kommunegrupper:

Hovedstaden	52
Hovedstadens 19 omegnskommuner	45
Købstæderne	48
Købstædernes forstæder	41
Bymæssige sognekommuner	36
Sognekommuner iøvrigt	33

Undersøgelsen viser i øvrigt, at husmoderafløsernes alder ikke var afgørende for, hvor mange timer de var beskæftiget. Der var stort set lige mange blandt de yngre og blandt de ældre, der ikke var i arbejde i undersøgelsestidsrummet, og antallet af beskæftigede timer pr. husmoderafløser var nogenlunde det samme i alle aldersklasser. Derimod var der

en tydelig sammenhæng mellem husmoderafløsernes uddannelse og det antal timer, de var beskæftiget.

Det fremgår af tabel 3, at der var flere med mange timers beskæftigelse og færre uden arbejde blandt dem, der havde egentlig husmoderafløseruddannelse, end i de to grupper uden denne uddannelse.

Tabel 3. Husmoderafløsere, fordelt efter beskæftigelse og uddannelse

	Uddannet som husmoder-afløser		Anden huslig uddannelse		Andre		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
80 timer el. mere	170	13	111	10	57	6	338	10
60 - 79 timer	384	30	151	13	199	21	734	21
40 - 59 timer	340	27	251	21	204	21	795	23
20 - 39 timer	196	15	285	24	186	20	667	20
Under 20 timer ...	77	6	171	15	122	13	370	11
Ikke i arbejde	115	9	203	17	178	19	496	15
I alt	1282	100	1172	100	946	100	3400	100

d. Aflønning

Alle, som havde egentlig husmoderafløseruddannelse, lønnedes selvsagt som uddannede. Af dem, der ikke havde denne uddannelse, lønnedes 18 pct. som uddannede og 82 pct. som ikke-uddannede. Som det ses af følgende opstilling, var det fortrinsvis i byerne - og især i hovedstaden, at der lønnedes efter taksten for uddannede.

Antal husmoderafløsere uden egentlig husmoderafløseruddannelse, der aflønnedes som uddannede, inden for kommunegrupper:

	Abs. antal	I pct. af samtlige uden husmoderafløseruddannelse
Hovedstaden	140	52
Hovedstadens 19 omegnskommuner ..	24	21
Købstæder	89	24
Købstædernes forstæder	16	15
Bymæssige sognekommuner	18	7
Sognekommuner iøvrigt	98	10
I alt	385	18

Tabel 4. Husmoderafløsere, der ikke havde den egentlige husmoderafløser-uddannelse, fordelt efter alder og aflønning

	Aflønnet som uddannede		Aflønnet som ikke-uddannede		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%
Under 30 år	8	5	167	95	175	100
30 - 39 år	31	8	339	92	370	100
40 - 49 år	94	14	563	86	657	100
50 - 59 år	189	27	500	73	689	100
60 år og derover	63	28	164	72	227	100
I alt	385	18	1733	82	2118	100

Det fremgår af tabel 4, at den del af husmoderafløserne uden godkendt uddannelse, der lønnedes som uddannede, var stigende med stigende alder, fra 5 pct. af dem, der var under 30 år, til 28 pct. af dem, der var 60 år og dercver.

For de husmoderafløsere, der ikke havde godkendt uddannelse, synes det ikke at have spillet nogen rolle for lønnens størrelse, om de havde en anden form for huslig uddannelse, eller de ingen huslig uddannelse havde.

Husmoderafløsere uden egentlig husmoderafløseruddannelse

	Med anden huslig uddannelse pct.	Andre pct.
Lønnet som uddannede.	14	24
Lønnet som ikke-uddannede.	86	76
	100	100

Når der er relativt mange uden nogen form for huslig uddannelse, der lønnedes som uddannede, skyldes det i ikke ringe grad, at en relativt stor del af denne gruppe var beskæftiget i hovedstaden, hvor der som foran anført i højere grad end i de øvrige kommunegrupper lønnedes efter taksten for uddannede.

Tabel 5 viser sammenhængen mellem løntakster og antallet af beskæftigede timer. De husmoderafløsere, der lønnedes som uddannede, var gennemgående beskæftiget flere timer end dem, der lønnedes som ikke-uddannede.

Tabel 5. Husmoderafløsere, fordelt efter aflønning og beskæftigelse

	Aflønnet som uddannede				Aflønnet som ikke-uddannede		I alt	
	Med uddannelse som husmo-derafløser		Uden uddannelse som husmo-derafløser					
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
80 timer el. mere	170	13	32	8	136	8	338	10
60 - 79 timer....	384	30	101	26	249	14	734	21
40 - 59 timer....	340	27	84	22	371	22	795	23
20 - 39 timer....	196	15	85	22	386	22	667	20
Under 20 timer...	77	6	36	10	257	15	370	11
Ikke i arbejde	115	9	47	12	334	19	496	15
I alt.....	1282	100	385	100	1733	100	3400	100

2. HJEMMEHJÆLPERE

Antallet af kvinder, der var beskæftiget som hjemmehjælpere eller havde aftale med en kommune om at arbejde som hjemmehjælpere, når der var behov derfor, var i begyndelsen af maj 1966 8. 825. Der var således mere end dobbelt så mange hjemmehjælpere som husmoderafløsere, men medens husmoderafløserne gennemsnitligt udførte 42 timers arbejde i perioden 2. -16 maj, var det gennemsnitlige antal timer pr. hjemmehjælper i samme periode kun 38. I alt 630 hjemmehjælpere arbejdede samtidig som husmoderafløsere.

a. Alder

Hjemmehjælpernes aldersmæssige fordeling fremgår af nedenstående opstilling:

	Abs. tal	pct.
Under 30 år.	487	5
30-39 år.	1.620	18
40-49 år.	2.719	31
50-59 år.	3.065	35
60 år og derover.	934	11
	8.825	100

Aldersfordelingen var næsten helt identisk med husmoderafløsernes aldersfordeling. Op mod 80 pct. var over 40 år, og dette gælder såvel for landet som helhed som inden for hvert af de 6 geografiske områder, undersøgelsen er opdelt i. Den procentdel af hjemmehjælperne, som var over 50 år, varierede fra 37-42 i købstæderne og hovedstadens omegnskommuner til 47 - 49 i hovedstaden og sognekommunerne.

b. Uddannelse

Tabel 6. Hjemmehjælpere, fordelt efter uddannelse og kommunens beliggenhed

	Uddannet som hjemmehjælper eller husmoderafløser		Anden huslig uddannelse		Andre		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Hovedstaden	466	16	131	4	2351	80	2948	100
Hovedstadens omegnskommuner	144	21	205	30	339	49	688	100
Købstæder	1010	34	688	23	1262	43	2960	100
Købstædernes forstæder	63	24	131	50	68	26	262	100
Bymæssige sognekommuner ..	24	4	257	44	307	52	588	100
Sognekommuner i øvrigt	49	4	821	59	509	37	1379	100
I alt	1756	20	2233	25	4836	55	8825	100

Medens 38 pct. af husmoderafløserne havde godkendt husmoderafløseruddannelse, havde kun 20 pct. af hjemmehjælperne godkendt uddannelse som hjemmehjælper eller husmoderafløser. Den procentdel, der havde anden huslig uddannelse, var også mindre for hjemmehjælpernes end for husmoderafløsernes vedkommende, og mere end halvdelen af hjemmehjælperne havde ingen huslig uddannelse. Købstæderne havde, både relativt og absolut, det største antal uddannede hjemmehjælpere. Sognekommunerne havde meget få med egentlig hjemmehjælper- eller husmoderafløseruddannelse, men et betydeligt antal med anden huslig uddannelse.

Det fremgår af tabel 7, at sammenhængen mellem uddannelse og alder var væsentlig anderledes for hjemmehjælpernes end for husmoderafløsernes vedkommende, hvor der var tale om en stigende procentdel uddannede med stigende alder. Ca. 10 pct. af hjemmehjælperne i aldersgrupperne under 30 år og over 60 år og godt 20 pct. i aldersgrupperne 30-60 år havde den godkendte uddannelse som hjemmehjælper eller husmoderafløser.

Tabel 7. Hjemmehjælpere, fordelt efter uddannelse og alder

	Uddannet som hjemmehjælper eller husmoderafløser		Anden huslig uddannelse		Andre		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Under 30 år	50	10	103	21	334	69	487	100
30 - 39 år	346	21	398	25	876	54	1620	100
40 - 49 år	614	23	661	24	1444	53	2719	100
50 - 59 år	647	21	780	26	1638	53	3065	100
60 år og derover	99	11	291	31	544	58	934	100
I alt	1756	20	2233	25	4836	55	8825	100

c. Beskæftigelse

Relativt færre hjemmehjælpere end husmoderafløsere havde mere end 60 timers beskæftigelse i perioden 2. - 14. maj 1966, nemlig 18 pct. mod 31 pct. af husmoderafløserne. Til gengæld var kun 6 pct. af hjemmehjælperne helt uden arbejde i perioden, medens dette gjaldt for 15 pct. af husmoderafløserne. 60 pct. af hjemmehjælperne var beskæftiget fra 20-60 timer. Beskæftigelsens gennemsnitlige længde inden for kommunegrupper ses af nedenstående opstilling.

Gennemsnitligt antal beskæftigede timer pr. hjemmehjælper i perioden 2. - 14. maj 1966 inden for kommunegrupper:

Hovedstaden	39
Hovedstadens 19 omegnskommuner	36
Købstæderne	44
Købstædernes forstæder	37
Bymæssige sognekommuner	32
Sognekommuner iøvrigt	27

Hjemmehjælperne var gennemsnitligt beskæftiget færre timer i sognekommunerne end i de øvrige kommunegrupper, men forskellen mellem kommunegrupperne var dog i denne henseende mindre end for husmoderafløsernes vedkommende.

Når der bortses fra hjemmehjælperne over 60 år, der gennemgående var beskæftiget færre timer end hjemmehjælperne i de øvrige aldersklasser, synes alderen ikke at have været afgørende for beskæftigelsestidens længde. Der var heller ikke mellem de forskellige aldersklasser stor variation i den procentdel, der ikke var i arbejde.

Tabel 8. Hjemmehjælpere, fordelt efter beskæftigelse og uddannelse

	Uddannet som hjemmehjælper eller husmoderafløser		Anden huslig uddannelse		Andre		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
80 timer el. mere	98	5	75	3	74	2	247	3
60 - 79 timer ...	458	26	242	11	621	13	1321	15
40 - 59 timer ...	769	44	509	23	1488	31	2766	31
20 - 39 timer ...	285	16	729	33	1570	32	2584	29
Under 20 timer ..	81	5	554	25	742	15	1377	16
Ikke i arbejde ...	65	4	124	5	341	7	530	6
I alt	1756	100	2233	100	4836	100	8825	100

Tabel 8 viser beskæftigelsen blandt hjemmehjælperne, fordelt efter uddannelse. 75 pct. af hjemmehjælperne med godkendt uddannelse havde mere end 40 timers beskæftigelse, medens dette kun gjaldt for 37 pct. af hjemmehjælperne med anden huslig uddannelse og 46 pct. af hjemmehjælperne uden huslig uddannelse.

d. Aflønning

Af de hjemmehjælpere, der ikke havde husmoderafløser- eller hjemmehjælperuddannelse, lønnedes kun 10 pct. som uddannede, og nedenstående opstilling viser, at hovedparten af disse var beskæftiget i hovedstaden.

Antal hjemmehjælpere uden egentlig husmoderafløser- eller hjemmehjælperuddannelse, der lønnedes som uddannede, inden for kommunegrupper:

	Abs. antal	I pct. af samtlige uden uddannelse
Hovedstaden	543	22
Hovedstadens 19 omegnskommuner . .	7	1
Købstæder	72	4
Købstædernes forstæder	5	3
Bymæssige sognekommuner	28	5
Sognekommuner iøvrigt	74	6
I alt	729	10

Tabel 9. Hjemmehjælpere, der ikke havde husmoderafløser- eller hjemmehjælperuddannelse, fordelt efter alder og aflønning

	Aflønnet som uddannede		Aflønnet som ikke-uddannede		I alt	
	antal	%	antal	%	antal	%
Under 30 år	9	2	428	98	437	100
30 - 39 år	54	4	1220	96	1274	100
40 - 49 år	183	9	1922	91	2105	100
50 - 59 år	307	13	2111	87	2418	100
60 år og derover	176	21	659	79	835	100
I alt	729	10	6340	90	7069	100

Som det var tilfældet for husmoderafløsernes vedkommende, var også den del af hjemmehjælperne uden godkendt uddannelse, der lønnedes som uddannede, stigende med stigende alder. Kun 2 pct. af hjemmehjælperne under 30 år lønnedes som uddannede, medens procentdelen var steget til 21 for dem, der var 60 år og derover.

I nedenstående opstilling er hjemmehjælperne uden husmoderafløser- eller hjemmehjælperuddannelse delt op i to grupper: dem, der havde anden huslig uddannelse, og dem, der ingen huslig uddannelse havde.

Hjemmehjælpere uden husmoderafløser- eller hjemmehjælperuddannelse.

	Med anden huslig uddannelse pct.	Andre pct.
Lønnet som uddannede.	7	12
Lønnet som ikke-uddannede.	93	88
	100	100

Når der er relativt flere uden end med huslig uddannelse, der lønnes som uddannede, skyldes det på samme måde som foran nævnt under husmoderafløsere, at hovedstaden beskæftigede forholdsvis mange uden huslig uddannelse, samtidig med at hovedstaden i højere grad end de øvrige kommunegrupper lønnede efter taksten for uddannede.

Tabel 10 viser sammenhængen mellem løntakster og antallet af beskæftigede timer. De hjemmehjælpere, der lønnedes som uddannede, var gennemgående beskæftiget flere timer end dem, der lønnedes som ikke-uddannede.

Tabel 10. Hjemmehjælpere, fordelt efter aflønning og beskæftigelse

	Aflønnet som uddannede				Aflønnet som ikke-uddannede		I alt	
	Med uddannelse som husmoderafløser eller hjemmehjælper		Uden uddannelse som husmoderafløser eller hjemmehjælper					
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
80 timer el. mere	48	3	11	1	138	2	247	3
60 - 79 timer	458	27	151	21	712	11	1321	15
40 - 59 timer	769	44	235	32	1762	28	2766	31
20 - 39 timer	285	17	208	29	2091	33	2584	29
Under 20 timer ..	81	5	96	13	1200	19	1377	16
Ikke i arbejde	65	4	28	4	437	7	530	6
I alt	1756	100	729	100	6340	100	8825	100

Bilag 3

OVERSIGT OVER PERSONALESTØRRELSE OG -FORDELING I 8 NYE PLEJEHJEM (Tallene dækker det faktiske antal personer, herunder deltidsbeskæftiget

	Frederik Hagengård, Brønshøj 54 pladser		Bredebo,[1] Lyngby-Tårbæk 35 pladser		Trongården, Helsinge 22 pladser		Tolleruphøj, Oppe Sundby 30 pladser	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Pleje-personale	17	47	14	33	8	40	20	55
Husholdnings-personale	11	31	17	40	8	40	10	30
Administrativt personale	3	8	3	8	1	5	1	3
Terapi-personale og aktiverings-personale	4	11	7	17	2	10	3	9
Andet personale	1	3	1	2	1	5	1	3
I alt	36		42		20		35	

[1]) 54 pensionistboliger er tilknyttet hjemmet.

april 1970

Thurøhus, Svendborg 50 pladser		Amtsplejehjemmet, Skærbæk 32 pladser		Solgaven, Hobro [2] 56 pladser		Strandgården, Nykøbing M [3] 52 pladser		Gennemsnit for samtlige hjem
antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	%
19	50	14	44	15	35	24	66	46
15	40	13	41	16	38	8	21	35
2	5	1	3	5	13	2	5	7
1	2	2	6	5	12	2	5	9
1	3	2	6	1	2	1	3	3
35		38		42		37		

[2]) Blindehjem

[3]) Mad leveres fra hospitalets køkken

Odense kommunes sociale forvaltning.
Februar 1970.

Bilag 4

KORT OVERSIGT OVER EKSISTERENDE FUNKTIONER
FOR ÆLDRE I ODENSE

1) Ydelse af ordinær folkepension:: Helt lovfæstet, sendes eller bringes til alle folkepensionister. Pensionen er af en sådan størrelse, at mange uden større besvær lever af den. Årlig udgift ca. 94. 000. 000 kr. - Ca. 14. 000 folkepensionister.

2) Personlige tillæg: Til pensionister, hvis forhold af en eller anden grund er særligt vanskelige, kan ydes ekstra tillæg efter undersøgelse i hvert enkelt tilfælde. Der anvendes hertil for 1969/70 et beløb svarende til 4 pct. af det i det foregående regnskabsår udbetalte pensionsgrundbeløb eller ca. 3, 4 mill. kr.

3) Pensionistboliger: Der disponeres nu over ca. 975 i byen, men der er en venteliste af næsten tilsvarende længde. Pensionistboligerne udlejes til en fast pris af 101 kr. mdl. incl. varme for en 1-vær. lejlighed og 112 kr. mdl. incl. varme for en 2-vær. lejlighed uden hensyn til alder og standard.

Andre ældre bor i den normale boligmasse, hvor der betales markedslejen, men modtages boligsikring. Huslejeudgiften i en af de dyrere 2-vær. lejligheder ligger på omkring 240 kr. mdl. incl. varme. I særlige tilfælde vil der kunne ydes personligt tillæg til yderligere nedbringelse, men hovedreglen er dog, at der ikke ydes personligt tillæg til husleje udover boligsikring.

4) Boligsikring: Boligindskudslån ydes på specielt favorable vilkår for pensionister, og boligsikring ydes efter normale regler. Ydes for tiden til ca. 3. 450 pensionister.

For ældre, der ikke kan klare sig selv hjemme, står følgende funktioner til rådighed:

1) Ordinært sygehus: Ældre har på samme måde som yngre ret til indlæggelse med henblik på undersøgelse og bør på samme måde som yngre hurtigst mulig udskrives, for at de højtudstyrede behandlingsmuligheder kan udnyttes i videst muligt omfang.

2) Geriatrisk afdeling: Sådanne afdelinger er udover i Odense opbygget i København, Århus, Ålborg og Gentofte under socialvæsenerne. Odenses geriatriske afdelinger er beliggende på Odense kommunes plejehjem, Sdr. Boulevard, og Det kommunale Syge- og Plejehjem, Albanigade, og omfatter i alt 183 pladser. På disse afdelinger tilstræber man en undersøgelse og behandling af patientens samlede kompleks af sygdomme, idet der lægges vægt på aktivering og optræning med det udtalte sigte at gøre patienten klar til udskrivning, helst til hjemmet, og hvis dette ikke er muligt, da plejehjem. Afdelingen arbejder i nær og forstående kontakt med den sociale forvaltning, således at der finder en effektiv og gennemført koordinering af indsatsen sted med henblik på løsning af de problemer, der kunne stille sig hindrende i vejen for en udskrivning. Omkring 45 pct. af de indlagte udskrives efter kortere tid til eget hjem.

3) Plejehjem: Til patienter, der behøver en vedvarende pleje, der ikke kan gives i hjemmet, men alene på en institution med kvalificeret plejepersonale og rimelige sanitære installationer. Der er plejeafdelinger på Det kommunale Syge- og Plejehjem og plejehjemmet på Sdr. Boulevard, på Munkehaven, Østerbæk og Nakkebølle. Omfatter fra marts 1970 ca. 365 pladser.

4) Plejeopgangslejlighed: I kommunens pensionistboliger på Solfaldsvej er 36 lejligheder indrettet med særligt signal til vagtstue. Der er stor indsats af hjemmehjælp i dagtimerne, og der er sygehjælpervagt resten af døgnet. Her anbringes patienter, der har mulighed for selv at klare en del funktioner, herunder være alene det meste af tiden, men som dog har behov for effektiv mulighed for tilkaldelse af hjælp, også om natten. Til lejlighederne er der knyttet assistance fra sygeplejerske. Lejlighederne er omfattet af madservice.

5) Private plejehjem: Til oppegående patienter, der har et let behov for hjælp til personlige fornødenheder, og som ikke kan være alene i en lejlighed, men behøver et beskedent opsyn og hjælp. For tiden har vi ca. 235 anbragt på private plejehjem, incl. 38 på andre kommuners alderdomshjem. Der er i Odense knyttet fast læge til disse plejehjem. Fra den sociale forvaltnings ergoterapi udsendes ergoterapeut til de private plejehjem.

For at undgå indlæggelser eller for at sikre en hurtigere udskrivning er følgende funktioner til rådighed:

1) Hjemmehjælp - den vigtigste af dem alle. En hjemmehjælperstab på 530 kommer i ca. 2. 000 hjem. Ca. 600 af pensionisterne er så dårlige, at daglig hjælp er nødvendig. Der er søndagshjælp hos ca. 20 pensionister, og 20-25 pensionister hjælpes i seng om aftenen af et "sengeputningshold".

2) Hjemmesygepleje: Efter rekvisition fra læge kan hjemmesygepleje ydes til ældre patienter i hjemmet. Der er etableret nært samarbejde med geriatrisk afdeling, bl. a. tilses alle patienter i Odense den første uge efter udskrivning. Der aflægges ca. 30. 000 besøg årligt hos ældre.

3) Madservice: For tiden ydes et dagligt varmt måltid, bragt til patientens hjem, i omkring 125 tilfælde, heraf et stort antal diætportioner. Maden leveres fra sygehusets køkken samt fra vore plejehjemskøkkener, hvis kapacitet hermed er fuldt udnyttet. Madens leveres i tilfælde, hvor denne er af væsentlig betydning for patientens forbliven hjemme.

4) Vaskeservice: For tiden leveres i omkring 25 tilfælde sengelinned til urenlige patienter.

5) Daghospital: For 4 år siden etableredes i forbindelse med geriatrisk afdeling et daghospital, hvortil patienter, der vel er behandlings- og plejekrævende, men dog er i stand til at være hjemme om natten, bringes. Etableringen er sket under beskedne forhold på de bestående sygeafdelinger, men funktionen har været ganske god. Efterhånden foretaget visse ombygninger. Omfatter ca. 75 pladser.

6) Dagcenter: Til patienter, der er færdigbehandlede, men dog stadig har et sådant behov for kontrol eller støtte, at det er ønskeligt at være i vedvarende kontakt med dem, er etableret dagcentre. Også hensyn til patientens familie kan motivere placering på dagcenter. Dagcentrene er etableret under lidt primitive former i tilslutning til plejeafdelingerne på de to nævnte institutioner samt på Munkehaven. Omfatter ca. 40 pladser. Patienterne køres til dagcenter og daghospital i 5 specialbyggede Falck-Zonen-busser.

7) Dagcenter i Tarup gamle Præstegård: Patienter af nogenlunde samme, men nok lidt yngre type end de forannævnte dagcenterpatienter. Normalt ca. 50 patienter.

8) Dagcenter i Ergoterapien i Albanigade: 7 hjemmeboende patienter kommer her til stabilisering og fastholden af resultat, opnået under indlæggelse.

9) Ændring i lejlighed, hjælpemidler m. v. : Ydes i stigende grad, f. eks. til ændring af køkken, således at en svært handicappet selv kan klare madlavning.

Øvrige funktioner, der anvendes:

1) Klubber: Private institutioner driver klubber, d. v. s. steder, hvor ældre kan mødes. Klubber findes lige fra 700 medlemmer (biografklubben) og ned til 6 medlemmer, og med mødetider fra 2 gange ugentlig til 1 gang månedlig. Klubberne har deres væsentlige funktion deri, at de hjælper med til, at de ældre kommer ud og kommer i kontakt med andre og dermed får brudt den farlige ensomhedsfølelse. Klubantal 17. Klubberne har for tiden 2. 350 medlemmer, hvoraf de ca. 1. 900 møder hver gang.

2) Sommerlejre og højskoleophold: Omkring 100 folkepensionister er hvert år på kommunens feriekoloni. 85 var sidste år på højskole.

3) Gymnastik: I vinter kører 4 gymnastikhold én gang ugentlig med i alt ca. 150 deltagere.

4) Besøgs t jenes te: En af forvaltningen og en af Røde Kors etableret besøgstjeneste aflægger besøg en eller to gange ugentlig hos omkring ca. 150 pensionister.

5) Ergoterapi i hjemmet: Ca. 25 pensionister er omfattet af denne ordning.

6) Fodpleje i hjemmet: Ca. 400 pensionister modtager for tiden fast personligt tillæg til pension til bestridelse af udgifter til fodpleje.

Kendte, men ikke anvendte funktioner:

1) Selvstændigt dagcenter: Bygninger eller lokaler, specielt indrettet til formålet, åbne for ældre eller kronisk syge med et handicap, der gør, at de ikke kan færdes frit blandt andre. Behovet for sådanne centre er nu stort, og man arbejder derfor med etableringsplaner.

2) Dagklubber: Klubber, der har åbent hver dag, og hvor man kan komme og gå, som man vil.

3) Pensionistbolig med adgang til visse kollektive indretninger: Ordinære boliger, eventuelt med visse fælles foranstaltninger - opholdsrum, madleverancer m. v. , men med adgang til at tilkalde hjælp fra vagtstue eller en lejlighed med fastboende vagt. Ligner for så vidt den plejeopgangsordning, vi allerede har, men der er her tænkt på en lidt lettere gruppe, der normalt er dækket ind blot ved bevidstheden om muligheden for at tilkalde hjælp. Beboerne skal selvsagt have sædvanlig adgang til hjemmehjælp og de funktioner, der i øvrigt står til rådighed for de ældre. - Ca. 130 under projektering.

PLEJEHJEM	Indlagte 1-4 1969	Antal indlagte i 1968-69		
		I alt	IP, EP + andre	Udenbys
Odense kommunes plejehjem, Sdr. Boulevard	236	796 [2]	93	35
Det komm. syge- og plejehjem	107	346 [3]	82	15
Plejehjemmet "Munkehaven"	101	132 [4]	12	1
Plejehjemmet "Østerbæk"	54	61	34	11
Plejeafd. Nakkebølle	64	163	28	25
Private og andre kommuners plejehjem og alderdomshjem	232	319	48	-
I alt	794 [1]	1. 817	297	87

[1]) heraf 104 dagpatienter
[2]) - 247 -
[3]) heraf 93 dagpatienter
[4]) - 34 -

OVERSIGT OVER PERSONALE (herunder deltidsbeskæftigede)

Institution	Antal pladser	Antal patienter i dag-hospital	Syge-plejer-sker	Syge-hjæl-pere	Hus-assi-stenter	Med-hjæl-pere	Por-tører	Pleje-assi-stenter
Odense kommunes plejehjem Sdr. Boulevard 23	59 (plejeafd.) 130 (ger. afd.)	81	42	156	76	2	8	0
Det kommunale syge- og plejehjem Albanigade 23 a	70 (plejeafd.) 52 (ger. afd.)	40	35	91	68	0	4	1
Plejehjemmet "Munkehaven" Kragsbjergvej 89	87	17	11	41	32	4	3	0
Plejehjemmet "Østerbæk" Østerbæksvej 83	56	0	11	42	16	1	1	0

Åbenrå kommunes sociale forvaltning.
Oktober 1969

Bilag 3

OMSORGSARBEJDET I ÅBENRÅ

Ved omsorgsarbejde forstås i denne forbindelse omsorgsforanstaltninger = aktiviteter, der er iværksat med hjemmel i omsorgsloven. Det startede i august 1964 i alderdomshjemmet "Grønnegården" og er siden udbygget, fortrinsvis med beskæftigelse, såsom vævning, porcelænsmaling, almuemaling, stoftryk, keramik, syning, knipling, knytning m. m. Hertil er føjet klubarbejde, diskussioner, lysbilleder, motionsgymnastik.

Til at forestå dette arbejde er ansat en omsorgsleder samt 6 assistenter. Disse 7 hjælpere har i alt en arbejdstid på 230 timer ugentlig, hvilket på det nærmeste svarer til 6 fuldt beskæftigede personer.

Der er i Åbenrå 1. 984 invalide- og folkepensionister. Sætter man omstående deltagerantal fra Åbenrå - 288 - i forhold til antal pensionister, kommer man til det resultat, at 14, 51 pct. deltager i omsorgsarbejdet.

Det skal bemærkes, at der ikke i omstående oversigt er medtaget det antal pensionister, der deltager i Ældreklubbens biografforestillinger. Klubben har for tiden ca. 300 medlemmer.

I oversigten er heller ikke medtaget 22 pensionister, der laver motionsgymnastik. Lægger man dette tal til de ovennævnte 288, må foranstående procenttal på 14, 51 forhøjes til 15, 62. Til dette arbejde er ansat en gymnastikpædagog.

Endelig skal anføres, at omstående 35 deltagere fra omegnskommunerne i Nørkleklubbens virksomhed arbejdsmæssigt bliver betjent fra Åbenrå kommune med en omsorgsassistent.

Til at aktivere omstående 323 pensionister er der altså til rådighed 6 fuldt beskæftigede personer, hvilket giver <u>54 pensionister pr. assistent</u>. Dette er i overkanten af det forsvarlige og ønskelige. Maksimalt 40 ville være passende.

Oversigt

	Antal deltagere	Hyppighed
GRØNNEGÅRDEN		
Komb. alderdoms- og plejehjem. Belægning 115 beboere.	71	hver formiddag
BRUHNSHAVE		
Komm, alderdomshjem. Belægning 20 beboere.	12	2 efterm. ugl.
STRANDBO		
Privat plejehjem. Belægning 30 beboere.	16	2 efterm. ugl.
ANSGAR HOSPITALETS PLEJEAFDELING.		
Belægning 30 beboere	30	2 form. ugl.
OMSORGSCENTRET		
a) Grønnegårdens - raske	39	2 efterm. ugl.
- sværere handicappede	24	1 efterm. ugl.
b) Guldbjergparkens	16	2 efterm. ugl.
c) Vanføreforeningens nørkleklub	40	1 aften ugl.
HJEMMEBESØG	40	besøges ca. hver 10. dag
Deltagere i alt fra Åbenrå	288	
NØRKLEKLUBBENS OMEGNSHOLD	35	1 aften ugl.
I alt	323	

FORSØG PÅ BEDRE KOORDINATION

(Meddelelse i personalebladet "Kontakt",
Københavns magistrats 3. afdeling).

Der er pr. 1. april 1970 etableret en forsøgsordning under magistratens 2. og 3. afdeling, som tager sigte på bedre koordination af hjemmesygeplejens, husmoderafløsningens og hjemmehjælpens indsats i hjemmene.

Forsøgsordningen administreres af Sammenslutningen af sygekasser i København og Frederiksberg, og den er etableret i sygekassen Brønshøjs geografiske område under benævnelsen "Hjemmeplejen". Denne benævnelse dækker ydelse af hjemmesygepleje, husmoderafløsning eller hjemmehjælp - eller en kombination heraf.

På kort sigt er formålet med forsøgsordningen at indhente erfaringer vedrørende den administrative og praktiske gennemførelse af et koordineret system. På længere sigt skal forsøgsordningen tjene til at forbedre kvaliteten af den samlede pleje af syge og ældre i hjemmene gennem et direkte samarbejde mellem, hjemmesygeplejen, husmoderafløsningen og hjemmehjælpen.

Forsøget er tilrettelagt således, at hjemmeplejen udgør en del af sygekassens samlede virksomhed. Sygekassens forretningsfører er ansvarlig for den daglige administrative ledelse.

Til hjemmepleje-afdelingen er knyttet:

en ledende sygeplejerske,
en stedfortræder (souschef) for denne,
4 distriktssygeplejersker,
foreløbig 1 hjemmesygehjælper,
113 husmoderafløsere og hjemmehjælpere,
foreløbig 1 tilsynsførende for husmoderafløsningen og hjemmehjælpen samt
det fornødne administrative personale.

Den daglige ledelse af hjemmeplejen varetages af den ledende sygeplejerske, der i pleje- og behandlingsspørgsmål er øverste myndighed på stedet, men underlagt forstanderinden for Den Kommunale Hjemmesygepleje.

I administrative spørgsmål er som nævnt sygekassens forretningsfører øverste myndighed på stedet, men underlagt sammenslutningens ledelse.

Sygeplejepersonalet udpeges af Den Kommunale Hjemmesygepleje, der med hensyn til løn-, ansættelses- og tjenestetidsforhold er dettes overordnede myndighed.

Det øvrige personale udpeges af sammenslutningen, der i tjenstlig henseende er overordnet myndighed for dette.

De praktiserende læger, hospitaler, jordemødre, socialkontoret m. fl rekvirerer hjemmepleje gennem sygekassens afdeling for hjemmepleje - telefonisk, skriftligt eller ved personlig henvendelse.

Alle henvendelser om rekvirering af hjemmepleje rettes til den ledende sygeplejerske. Der er tilrettelagt en bestemt forretningsgang for rekvisition af hjemmesygepleje, husmoderafløsning, hjemmehjælp eller kombineret bistand til hjemmet.

Koordination af hjemmesygeplejen, husmoderafløsningen og hjemmehjælpen foregår gennem konferencer, hvori den ledende sygeplejerske, sygekassens forretningsfører, medarbejdere og tilsynsførende efter behov deltager. Det forudsættes, at der er daglig kontakt mellem den ledende sygeplejerske og de tilsynsførende.

Samtlige løbende plejer drøftes mindst én gang i kvartalet ved en konference.

Koordinationen skal omfatte såvel plejen i hjemmene som arbejdet med den administrative tilrettelæggelse.

Forsøgsperioden er foreløbig 1 år.

Forsøgsordningen følges af et koordinerende udvalg, hvori de praktiserende læger, sundhedsstyrelsen, sygekasserne i København samt magistratens 2. og 3. afdeling er repræsenteret.

Udvalget følger forsøget ved regelmæssige møder, som afholdes én gang i kvartalet.

Forsøget er et foreløbigt resultat af en intern "betænkning vedrørende hjemmesygeplejen, husmoderafløsningen, hjemmehjælpen m. v. i Københavns kommune", som blev afgivet af et af magistratens 2. og 3. afdeling nedsat udvalg i 1968.

NOTAT

VEDRØRENDE PLEJEASSISTENTUDDANNELSEN

1 Uddannelsen er iværksat på basis af det i betænkning af september 1965 fra Københavns magistrat, 3. afdeling, indeholdte forslag om uddannelse af plejeassistenter til plejehjem og alderdomshjem med sygeafdelinger.

Formålet med uddannelsen er "at bibringe eleverne sådanne kundskaber og færdigheder, som sætter dem i stand til - under ledelse af en sygeplejerske - at kunne udøve pleje af, omsorg for og observation af geriatriske patienter og langvarigt syge. "

Den forsøgsvise uddannelse er godkendt af socialministeriet efter forhandling med magistraten, sundhedsstyrelsen og indenrigsministeriet. Det blev herved accepteret, at uddannelsen skal stå åben for andre end uddannede sygehjælpere, ligesom godkendelsen er meddelt på vilkår af, at uddannelsestiden for uddannede sygehjælpere ikke overstiger ca. 18 måneder, og at uddannelsestiden for ikke-sygehjælperuddannede elever ikke overstiger ca. 2 år. Socialministeriet godkendte dog, at uddannelsestiden for uddannede sygehjælpere foreløbig blev fastsat til ca. 20 måneder.

2. Efter betænkningens forslag skulle eleverne være mindst 20 år og mindst have tilfredsstillende statskontrolleret prøve ved 9. -10. klasse eller have bestået optagelsesprøve svarende til 9. -10. klasse, bedømt af lærere ved folkeskolen.

Efter forslaget er uddannelsen af 2 års varighed, indledet med et 5 måneders læsekursus på 600 timer, derefter 12 måneders praktisk uddannelse, fordelt på sygeafdeling med 6 måneder, plejeafdeling med 3 måneder og psykiatrisk plejeafdeling med 3 måneder. Derefter 3 måneders læsekursus på 360 timer og afsluttende med 3 måneders praktisk uddannelse på plejehjem.

3. Af et underudvalg under en af uddannelsesnævnet for sundhedsvæsenet nedsat arbejdsgruppe vedrørende uddannelse af plejeassistenter, er der udarbejdet en "Redegørelse for og vurdering af den forsøgsvise uddannelse af plejeassistenter ved Københavns fagskole for plejeassistenter, etableret i foråret 1966."

Redegørelsen vedrører de 2 første elevhold (2 x 24), der påbegyndte uddannelsen den 1. september og 1. november 1966, og hvoraf 39 elever afsluttede uddannelsen i 1968.

Uddannelsen har haft en varighed af 20 måneder med følgende forløb:

5 måneders læsekursus på 600 timer, derefter
ca. 50 ugers praktisk uddannelse på sygeafdeling (17 uger), plejehjemsafdeling (ca. 17 uger) og psykiatrisk plejeafdeling (ca. 17 uger) og afsluttende med et læsekursus af 14-' uges varighed på 375 timer-
Pen teoretiske uddannelse har omfattet følgende fag:

Almene og sociale fag:

Indlæringsteknik	12 timer
Dansk	120 timer
Regning	58 timer
Medborgerkundskab I, familiekundskab	35 timer
Medborgerkundskab II, samfundslære og sociallovgivning	32 timer
Psykologi og mentalhygiejne	72 timer
Etik og kirkelig vejledning	24 timer
Ernæringslære, kost- og diætlære	41 timer
Boliglære og materialelære	40 timer
	434 timer

Specielle fag:

Anatomi og fysiologi	102 timer
Mikrobiologi	20 timer
Hygiejne, almen sundhedspleje	10 timer
Revalidering	16 timer
Sundhedspleje og sygeplejelære	101 timer
Almen og speciel sygdomslære	81 timer
Lægemiddellære	34 timer
Legemsøvelser (arbejdsstillinger)	28 timer
Sang	32 timer
Studiebesøg, studiekreds etc	37 timer
	461 timer

Endvidere er der under den praktiske uddannelse givet klinisk undervisning i 60 timer, heraf 30 timer i psykiatrisk sygdomslære og sygepleje, og det resterende timetal på 20 timer har været anvendt til standpunktsprøver og eksaminer.

Den praktiske uddannelse er foregået på De gamles By, Nørre hospital, plejehjemmet Ringbo for psykiatriske plejepatienter og på 9 somatiske plejehjem.

Praktikstederne har alle været sygeplejerskeledede. Der har ved praktikkens begyndelse været givet en vis mundtlig instruktion fra skolens side, men i øvrigt har den praktiske uddannelses tilrettelæggelse og bedømmelsen af elevernes præstationer været overladt til de enkelte praktiksteders afgørelse. Skriftlige retningslinier for den praktiske uddannelse er først udarbejdet i januar 1968 og meddelt samtlige praktiksteder med undtagelse af plejehjemmet Ringbo.

Bortset fra Nørre hospital er eleverne ikke medregnet i praktikstedernes normering af personale.

4 Af bemærkningerne vedrørende den teoretiske uddannelse skal nævnes, at det anbefales, at timetallet for hygiejne, almen sundhedspleje og revalidering øges, specielt med henblik på forståelse af omsorgen for de ældre og de yngre handicappede. Det anbefales endvidere at overveje at udskille omsorgslære som et selvstændigt fag.

I vurderingen af den praktiske uddannelse er det anført, at man har savnet retningslinier for, hvilke afdelinger der er egnede som praktiksteder, om praktikanterne bør medtages i afdelingernes personalenormering, om praktikanternes deltagelse i aften- og nattjeneste og i helligdagstjeneste og om instrueringen og vurderingen af praktikanterne.

Det er endvidere anført, at man har savnet retningslinier for, hvilken grad af deltagelse i arbejdet på de forskellige områder uddannelsen tager sigte på, idet der herved sondres imellem følgende grader af medvirken: "kan selvstændigt påtage sig", "behøver videre øvelse, vejledning og støtte af sygeplejerske", "kan assistere ved", "er orienteret om" og "må påtage sig efter læges eller sygeplejerskes tilladelse".

I den almindelige konklusion vedrørende den forsøgsvise uddannelse fremhæves det, at såvel den teoretiske som den praktiske del af uddannelsen mere har sigtet på at lære eleverne at udføre sygepleje end at deltage i omsorgsarbejdet.

Det er anført, at de sociale og omsorgsmæssige fag udgør ca. 23 pct. af det samlede antal undervisningstimer.

Redegørelsen konkluderer i, at det forhold, at milieuet for de ældre eller langvarigt syge med behov for stadig pleje og omsorg, som de ikke kan få i deres hjem, mere bør hsive praktisk karakter af en individuel bolig med kollektive faciliteter end af et hospitalsmilieu, må influere på selve uddannelsen, således at det plejemæssige ikke dominerer på bekostning af det omsorgsmæssige.

5. På grundlag af denne redegørelse har det nævnte underudvalg udarbejdet et forslag til retningslinier for plejehjemsassistentområdet og en uddannelsesplan for den teoretiske og praktiske undervisning af plejehjemsassistenter.

Følgende er en sammenfatning af hovedpunkterne i uddannelsesforslaget, systematiseret i overensstemmelse med den ved udarbejdelsen af forslag til omsorgsassistentuddannelsen anvendte fremstillingsform:

Formålet med uddannelsen:

Gennem undervisning at udvikle egenskaber hos de vordende plejehjemsassistenter og at bibringe dem sådanne kundskaber og praktiske færdigheder, at de kan udøve pleje af, omsorg for og sygepleje af ældre og langvarigt syge.

Arbejdsområde:

Plejehjem, alderdomshjems sygeafdelinger og lignende institutioner.

Arbejdsopgaver (funktioner):

1. at bidrage - sammen med de øvrige medarbejdere - ved udarbejdelse af planer for den pleje, omsorg m. v. , hver enkelt beboer har behov for,

2. at deltage i plejen af beboerne, omfattende disses personlige fornødenheder, som de ikke selv er i stand til at udføre, og at varetage særlige omsorgsforanstaltninger for beboerne, alt efter disses muligheder og ønsker, således at den enkelte kan få en for ham eller hende så tilfredsstillende daglig tilværelse som muligt.,

3. at medvirke ved kontaktformidling såvel indadtil som udadtil,

4. at deltage i og udføre den med beboernes sygdomme forbundne sygepleje, herunder
at bistå sygeplejersken og/eller lægen ved undersøgelser og behandlinger, og
at deltage i forebyggende og genoptrænende foranstaltninger til fremme af den bedst mulige sundhedstilstand,

5. at tage medansvar for institutionens økonomi ved hensigtsmæssig anvendelse af inventar og brugsmateriale.

Adgangsbetingelser for optagelse som plejehjemsassistentelev:

Eleven skal ved uddannelsens påbegyndelse være fyldt 18 år og have skolekundskaber mindst svarende til 9. klasse i fagene dansk, regning, fysik og kemi, kontrolleret gennem en optagelsesprøve.
Der stilles ikke krav om speciel forpraktik.

Indholdet i uddannelsen:

a. Den teoretiske uddannelse:

Fagene er opdelt i 5 faggrupper:

En psykologisk-pædagogisk faggruppe,
en medicinsk faggruppe,
en social faggruppe,
en faggruppe for handicap og omsorg,
en administrativ faggruppe.

b. Den praktiske uddannelse:

Denne henlægges til:

1. Langtidsmedicinske afdelinger og ortopædiske afdelinger.
2. Psykiatriske og somatiske plejehjem.
3. Intensive plejeafdelinger, institutioner for fysisk handicappede, omsorg, blinde, døve og talelidende og afdelinger for fysio- og ergoterapi.

Uddannelsens omfang:

Samlet uddannelsestid: 2 år.

a. Den teoretiske uddannelse:

30 uger å 30 timer . . . . . 900 timer
I løbet af den praktiske uddannelse
(1 dag pr. praktikuge med undervisning
på skole) . . . . . 384 timer

1. 284 timer

b. Den praktiske uddannelse: 68 uger.

c. Ferie: 6 uger.

For elever med den nugældende sygehjælperuddannelse er der foreslået en dekort i uddannelsen svarende til den praktiske uddannelse på langtidsmedicinske afdelinger og ortopædiske afdelinger, medens den teoretiske uddannelse for disse er den samme efter forslaget.

Der fremlægges 2 næsten identiske uddannelsesplaner. Hovedforskellen imellem dem er en forskydning imellem den praktiske uddannelse på henholdsvis langtidsmedicinske afdelinger og ortopædiske afdelinger og på plejehjemsområdet. Om opsplitningen i to forslag er det i øvrigt anført, at det pædagogiske moment har været dominerende ved udarbejdelsen af 1. forslag, medens mere praktiske hensyn har gjort sig gældende ved udarbejdelsen af 2. forslag.

Uddannelsens forløb:

Der er foreslået en sammenkædning af den teoretiske og den praktiske uddannelse i 3 "blokke", der hver indledes med teoretisk undervisning:

1 blok: 240 timers teori. Hovedvægten i undervisningsplanen er lagt på introduktion og sygeplejefærdigheder med undervisning inden for den psykologisk-pædagogiske faggruppe (indlæringsteknik og studievejledning) og den medicinske faggruppe (140 timer).

Der er ved tilrettelæggenden af denne del af den teoretiske undervisning overvejende overensstemmelse med den teoretiske del af den

sygehjælperuddannelse, som man venter vil blive resultatet af den igangværende revision. Det er således tanken, at den reviderede sygehjælperuddannelse i sin helhed skal kunne ækvivalere den 1 blok i plejehjems assistentuddannelsen.

24 ugers (28 ugers) praktisk undervisning, ligeligt fordelt på langtidsmedicinske afdelinger og ortopædiske afdelinger.

2. blok: 360 timers (300 timers) teori. Hovedvægten i undervisningsplanen er lagt på den psykologisk-pædagogiske, den medicinske og den sociale faggruppe.

32 ugers (28 ugers) praktisk undervisning, ligeligt fordelt på psykiatriske og somatiske plejehjem.

3. blok: 240 timers (300 timers) teori. Hovedvægten i undervisningsplanen er lagt på den sociale faggruppe og handicap- og omsorgsfaggruppen. Det er anført, at sidstnævnte faggruppe skal integreres i hele uddannelsen, men at den på dette trin i uddannelsen skal gennemgås mere systematisk.

12 ugers praktisk undervisning inden for intensive plejeafdelinger, institutioner for fysisk handicappede, omsorg, blinde, døve og talelidende og afdelinger for fysio- og ergoterapi.

Af slutningskur sus: 6 0 timer.

Det er foreslået, at eleverne skal indgå i afdelingernes normering under den praktiske uddannelse i 1. og 2. blok, bortset fra de første 14 dage (introduktion) og de sidste 14 dage (opfølgning), medens eleverne efter forslaget skal være uden for normeringen under den praktiske uddannelse i 3. blok, hvor uddannelsen i de korte perioder skal foregå ved orientering og observation.

Udvalget foreslår, at skole og uddannelsessteder til brug ved den praktiske undervisning i fællesskab udarbejder introduktionsprogrammer, dispositioner til afdelingsundervisning, dispositioner til plejeplaner og plejeberetninger m. m.

6. En sammenholden af det udarbejdede uddannelsesforslag med den gældende uddannelse viser hovedændringer på følgende punkter:

a) Uddannelsens længde, der foreslås forøget fra 2 0 måneder til 2 år. Denne udvidelse af uddannelsens omfang repræsenterer en udbygning af den teoretiske uddannelse fra 975 timer til 1 284 timer og en udbygning af den praktiske uddannelse fra 5 0 uger til 6 8 uger.

b) Uddannelsens opbygning med en sammenkædning af den teoretiske og den praktiske uddannelse i "blokke".

c) En mere alsidig praktisk uddannelse, specielt udbygget med praktisk orientering og observation inden for det omsorgsprægede arbejde.

d) Vedrørende fagindholdet af den teoretiske uddannelse efter forslaget skal følgende anføres:

Fagene dansk og regning med henholdsvis 120 timer og 58 timer udgår helt.

For følgende fags vedkommende sker der en væsentlig forøgelse af timetallet: Indlæringsteknik, psykologi, ernæringslære, hygiejne, revalidering og lægemiddellære.

Følgende fag efter forslaget er nye:

Psykologisk-pædagogisk faggruppe: Pædagogik (20 timer)
Medicinsk faggruppe: Gerontologi/geriatri (45 timer)
Social faggruppe: Fysio- og ergoterapi (56 timer)
Faggruppe for handicap og omsorg:

Menneskelig omsorg (44 timer)
aktivitet i daglig livsførelse (27 timer)
manuel aktivitet (18 timer)
husholdning (10 timer)

Administrativ faggruppe: Samtlige administrative fag (84 timer)

7. Det er indgået i omsorgsudvalgets overvejelser og forhandlinger at søge at koordinere udvalgets forslag til en omsorgsassistentuddannelse med de igangværende overvejelser vedrørende en revision af plejeassistentuddannelsen. Forstanderinde Eli Magnussen har herved som medlem af omsorgsudvalget og som formand for den nævnte arbejdsgruppe vedrørende uddannelse af plejehjemsassistenter formidlet den nødvendige kontakt med henblik på orientering om arbejdsmateriale og foreløbige arbejdsresultater.

Med det foreliggende forslag vedrørende plejehjemsassistentuddannelsen har det været arbejdsudvalgets erklærede mål i samarbejde med omsorgsudvalget at nå frem til et forslag, der kunne gå parallelt med hovedskolen i forslaget til omsorgsassistentuddannelsen. Det er samtidig anført, at 1. trin i forslaget til plejehjemsassistentuddannelsen, der knytter sig til sygehjælperuddannelsen, skal ses i relation til elementærkurset i forslaget til omsorgsassistentuddannelsen. Endvidere har det været arbejdsgruppens forudsætning, at den aspirantperiode, som indgår i forslaget til omsorgsassistentuddannelsen, skal kunne føre plejehjemsassistenten helt på linie med omsorgsassistenten.

8. De centrale betragtninger i omsorgsudvalgets vurdering af det foreliggende forslag ti!, en plejehjemsassistentuddannelse knytter sig til følgende tre hovedpunkter:

a. Fastlæggelsen af arbejdsområdet.

b. Uddannelsesstrukturen.

c. Uddannelsens indhold.

a Fastlæggelsen af arbejdsområdet.

Forslaget fastlægger plejehjemsassistentens arbejdsområde til plejehjem, alderdomshjems sygeafdelirger og lignende institutioner. Herefter

falder efter forslaget andre institutionsområder (alderdomshjem, visse kollektivboliger m. v.) og hele omsorgen i eget hjem uden for plejehjemsassistens virkeområde.

Det har for omsorgsudvalget ved overvejelserne vedrørende den centrale medarbejder i omsorgsarbejdet været afgørende, at uddannelsen ikke alene skal tage sigte på arbejdet i samtlige institutionskategorier inden for institutionsomsorgen, men også på et selvstændigt arbejde i omsorgen i klientelets egne hjem.

Omsorgsudvalget har erkendt, at det medicinske pleje- og behandlingsbehov for klientelet er stærkt stigende med de stadig stærkt forbedrede lægelige behandlingsmuligheder og den stigende levealder. Vægten i arbejdet for den omhandlede medarbejderkategori må imidlertid i første række være bestemt af, at den ældre eller den handicappede, uanset hvilken institutionskategori eller selvstændig boligform han er etableret i, befinder sig i et varigt boligmilieu og ikke i et specifikt behandlingsmilieu.

b. Uddannelsesstrukturen.

Der må ud fra en pædagogisk vurdering på flere punkter knytte sig betænkeligheder til den foreslåede struktur i plejehjemsassistentuddannelsen.

Forslaget lægger - fortsat - væsentlig vægt på praktik, der i relativt omfang væsentligt overstiger, hvad der kendes inden for en række socialpædagogiske uddannelser, hvor overvejelserne i øvrigt gennemgående går i retning af at udbygge den teoretiske uddannelse samtidig med, at de praktiske uddannelsessituationer i højere grad søges indarbejdet i den teoretiske undervisning.

Opsplitningen i de korte teoriperioder - der efter forslaget tilsigter en nærmere sammenknytning af den teoretiske undervisning og uddannelsen i praktik - må i væsentlig grad medføre, at den teoretiske uddannelse må bestå i indlæringen af et vist, konkret fagindhold. Opsplitningen vanskeliggør en nærmere sammenknytning af fagområderne. Den hindrer endvidere, at eleverne kan arbejde selvstændigt i et uddannelsesmilieu i en længere periode.

Omsorgsudvalget har bemærket sig, at den ugentlige undervisningsdag i praktikperioderne, der efter forslaget tænkes henlagt til skolerne, repræsenterer ca. 1/3 af den samlede teoretiske undervisning. Man finder, at denne form for skoleundervisning kan frembyde praktiske vanskeligheder. Endvidere er der fra pædagogisk side peget på, at denne del af den teoretiske undervisning, som opsplittet på enkeltdage, i højere grad må vurderes som en del af praktikundervisningen end ligestilles med den øvrige del af den teoretiske undervisning.

Ud fra en praktisk vurdering anser omsorgsudvalget det for tvivlsomt, om opbygningen af en tilfredsstillende praktikundervisning i det foreslåede omfang og inden for de foreslåede institutionskategorier vil være mulig med det uddannelsesbehov, som omsorgsassistentuddannelsen tager sigte på at dække.

c. Uddannelsens indhold.

Det er omsorgsudvalgets opfattelse, at forslaget vedrørende plejehjemsassistentuddannelsen i væsentlig grad både i tilrettelæggelsen af den teoretiske og af den praktiske uddannelse søger at rette på det forhold, at uddannelsen i for ringe grad har lagt vægt på den sociale og omsorgsmæssige side af arbejdet.

I sin vurdering af uddannelsens indhold efter forslaget finder omsorgsudvalget imidlertid, at uddannelsen stadig lægger den helt afgørende vægt på det pleje- og behandlingsbetonede arbejde. Man kan herved pege på det forhold, at uddannelsens første trin er sammenknyttet med sygehjælperuddannelsen. I denne forbindelse skal man bemærke, at det ville være naturligt at indrette uddannelsen efter, at den eventuelt tidligere afgang i uddannelsesforløbet skal kvalificere til arbejdet som et hjælpepersonale på omsorgsområdet (omsorgshjælpere) og ikke som hjælpepersonale på sygehusområdet (sygehjælpere). Man har endvidere hæftet sig ved, at de medicinske fag efter forslaget udgør ca. halvdelen af den samlede teoretiske undervisning.

Den anførte vægtning af fagområderne og den foreslåede uddannelsesstruktur kan medføre, at pleje- og behandlingsopgaverne af eleverne opleves som dominerende i arbejdet og ikke som et led i en helhedsindsats med henblik på at fremme klientelets almene trivsel.

9. Ud fra de anførte betragtninger har omsorgsudvalget ikke skønnet det muligt at søge gennemført en egentlig integrering af uddannelserne. Omsorgsudvalget har imidlertid hæftet sig ved, at plejehjemsassistentuddannelsen efter forslaget, der har måttet tage sit udgangspunkt i den bestående forsøgsmæssige uddannelse, efter det oplyste kun repræsenterer et stadium på en udviklingslinie i retning af uddannelse til en mere alment trivselsfremmende indsats.

I den foreslåede form vil plejehjemsassistentuddannelsen utvivlsomt kunne imødekomme et væsentligt behov for uddannet personale på en række institutioner med meget plejekrævende klientel.